

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR
ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN
ARACI ROLÜNÜN VE DÜRTÜSELLİK İLE ALEKSİTİMİNİN
DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ**

Gülçin BOZKURT YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ
İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN VE
DÜRTÜSELLİK İLE ALEKSİTİMİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Gülçin BOZKURT YILMAZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2025

KABUL VE ONAY

Gülçin BOZKURT YILMAZ tarafından hazırlanan “Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü’nün Aracı Rolünün ve Dürtüsellik ile Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 05.05.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ayşe Bikem KARGI (Başkan)

Prof. Dr. İhsan DAĞ (Danışman)

Doç. Dr. Ece BEKAROĞLU (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Gülçin BOZKURT YILMAZ

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandđım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadđımı, yararlandđım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. İhsan DAĞ** danışmanlığında tarafımdan retildeğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Gülçin BOZKURT YILMAZ

TEŞEKKÜR

Değerli danışmanım Prof. Dr. İhsan DAĞ'a, yüksek lisans sürecim boyunca ve tez çalışmamın her aşamasında sağladığı tüm destek için ve ayrıca kıymetli yorumları ve yönlendirmeleri için teşekkür ederim.

Tez savunma jürimde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. Ayşe Bikem KARGI ve Doç. Dr. Ece BEKAROĞLU'ya kıymetli geri bildirimleri için teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecimizde her zaman bize destek olan, kıymetli bilgi ve deneyimlerini paylaşan değerli hocalarımız Prof. Dr. Ferhunde ÖKTEM, Prof. Dr. Müjgan İNÖZÜ MERMERKAYA, Doç. Dr. Sedat IŞIKLI, Doç. Dr. Pınar BIÇAKSIZ ve Dr. Öğr. Üyesi Talat DEMİRSÖZ'e teşekkür ederim.

Hem derslerde, hem beraber çalışma fırsatı bulduğum için çok mutlu olduğum TÜBİTAK projesinde, hem de yüksek lisans sürecim boyunca ihtiyacım olan her an desteğini hissettiğim Prof. Dr. Sait ULUÇ'a tüm emekleri için ve ayrıca tez çalışmamı sınıfında paylaşarak veri toplamama yardımcı olduğu için teşekkür ederim.

Süpervizyon sürecinde bize kıymetli bilgi ve deneyimlerini aktaran Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin NERGİZ'e hem kendisinden öğrendiklerim için hem de bir klinik psikolog olarak kendimize güvenmemizi sağlama çabası için teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim sırasında tanışma fırsatı bulduğum ve kendisinden çok şey öğrendiğim Prof. Dr. Mehmet Hakan TÜRKÇAPAR'a yetkin bir klinik psikolog olma yolumdaki katkıları için teşekkür ederim.

Tez sürecinde veri toplarken bana yardımcı olan, öğrencileri ile çalışmamı paylaşmayı kabul eden değerli akademisyenler Dr. Öğr. Üyesi Fatma OKTAY, Dr. Öğr. Üyesi Münevver Zuhul BAYDAR ve Dr. Öğr. Üyesi Seçil GÖNÜLTAŞ ŞAHİN'e destekleri için teşekkür ederim.

Her biriyle meslektaş olmaktan gurur duyduğum canım sınıf arkadaşlarım Bahar KARDAŞ, Efe DEREDAM, Eren KARAKAYA, Hatice Feyza ÖZTÜRK, İlayda

GÖZEL, Melike ŞİMŞEK ve Melina Zarif SÜRMELİ'ye tüm destekleri için teşekkür ederim.

Varlığı ile her zaman bana güven veren canım arkadaşım Yusuf TOPÇU'ya hem süpervizyon ve tez sürecimdeki desteği hem de kıymetli dostluğu için teşekkür ederim.

Bana her kararımda destek olan ve koşulsuz yanımda olduklarını her zaman hissettiğim annem Gülsüm TANIR, babam Burçin Gürler BOZKURT anneannem Şükran TANIR'a teşekkür eder ve rahmetli dedem Mümin TANIR'ı sevgi ve minnetle anarım.

Ve en büyük destekçim, hayatımın en güzel yanı, canım eşim Deniz YILMAZ'a teşekkürlerin en büyüğünü ederim. Böyle bir eşe sahip olmak hayattaki en büyük şansım. İyi ki varsın.

Son olarak, yüksek lisans eğitimim boyunca 2210-B Yurt İçi Sosyal Bilimlere Geçiş Yüksek Lisans Bursu ile beni desteklemiş olan TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

ÖZET

BOZKURT YILMAZ, Gülçin. *Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün ve Dürtüsellik ile Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Bu çalışmada algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün ve bu aracılık ilişkisinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki yolda dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim görmekte olan 527 katılımcı oluşturmaktadır. Bilgilendirilmiş onam alındıktan sonra katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği-Kısa Form, Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11, Toronto Aleksitimi Ölçeği-26, Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanmıştır. Veriler SPSS 25 programı ve PROCESS Macro eklentisi kullanılarak analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen korelasyon analizlerinin sonuçları, araştırmada kullanılan tüm değişkenler arasındaki ikili ilişkilerin anlamlı olduğunu göstermiştir. Ardından verilere aracı değişken analizi uygulanarak duygu düzenleme güçlüğü'nün algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Ek olarak, düzenlenmiş aracılık analizleri ile ilişkide dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici rolünün anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca alternatif bir model oluşturularak algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide ilk adımda dürtüsellik ve aleksitiminin, ikinci adımda duygu düzenleme güçlüğü'nün seri aracı rolü de test edilmiş ve bu modelin istatistiksel olarak desteklendiği görülmüştür. Son olarak, araştırmada elde edilen tüm bulgular alanyazın bağlamında tartışılmış ve çalışmanın klinik doğruları, sınırlılıkları ve gelecek çalışmalar için önerilere değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü, psikolojik semptomlar

ABSTRACT

BOZKURT YILMAZ, Gülçin. *Investigating the Mediating Role of Emotion Regulation Difficulties and the Moderating Role of Impulsivity and Alexithymia in the Relationship Between Perceived Parental Rejection and Psychological Symptoms*, M. A. Dissertation, Ankara, 2025.

The present study aimed to investigate the mediating role of emotion regulation difficulties in the relationship between perceived parental rejection and psychological symptoms. Additionally, the moderating roles of impulsivity and alexithymia were explored particularly in the path between perceived parental rejection and emotion regulation difficulties in the mediating relationship. The sample consisted of 527 participants studying at undergraduate and graduate levels at several universities in Türkiye. After obtaining informed consent, participants completed the Demographic Information Form, the Adult Parental Acceptance-Rejection Questionnaire-Short Form, the Barratt Impulsiveness Scale-11, the Toronto Alexithymia Scale-26, the Difficulties in Emotion Regulation Scale, and the Brief Symptom Inventory. Data were analyzed using SPSS 25 and the PROCESS Macro plug-in. The correlations between all variables used in the study were found to be statistically significant. Subsequently, mediation analyses were conducted and revealed that difficulties in emotion regulation had a partial mediating effect on the relationship between perceived parental rejection and psychological symptoms. Moderated mediation analyses showed that the moderating roles of impulsivity and alexithymia in this relationship were not statistically significant. An alternative model was also tested, in which impulsivity and alexithymia were entered as mediators in the first step, and emotion regulation difficulties in the second step, in the relationship between perceived parental rejection and psychological symptoms. This alternative model was statistically supported. Finally, the results of the study were discussed in the context of existing literature, and clinical implications, limitations, and suggestions for future research were presented.

Keywords

Perceived parental rejection, impulsivity, alexithymia, emotion regulation difficulties, psychological symptoms

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ.....	4
1.1.1. Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı	6
1.1.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	10
1.1.2. Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı	12
1.1.3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar	14
1.2. DÜRTÜSELLİK.....	16
1.2.1. Dürtüsellüğün Tanımı	16
1.2.2. Dürtüsellüğün Bileşenleri.....	18
1.2.3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Dürtüsellik	20
1.3. ALEKSİTİMİ.....	21
1.3.1. Aleksitiminin Tanımı	21
1.3.2. Aleksitimi Kavramının Tarihçesi.....	22
1.3.3. Aleksitiminin Bileşenleri	24

1.3.4. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Aleksitimi	26
1.4. DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ	28
1.4.1. Duygu Düzenlemenin Tanımı	28
1.4.2. Duygu Düzenleme Süreci ve Aşamaları.....	29
1.4.3. Duygu Düzenlemede Güçlükler	30
1.4.4. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü	31
1.5. DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİLER ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR.....	33
1.5.1. Dürtüsellik, Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü İlişkisi	34
1.5.2. Dürtüsellik, Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Psikolojik Semptomların İlişkisi	37
1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI	39
1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	42
2. BÖLÜM: YÖNTEM	44
2.1. ÖRNEKLEM.....	44
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	46
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	46
2.2.2. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği-Kısa Form.....	46
2.2.3. Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BDÖ-11)	48
2.2.4. Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-26).....	49
2.2.5. Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği.....	51
2.2.6. Kısa Semptom Envanteri	52
2.3. İŞLEM.....	53
2.2. VERİLERİN ANALİZİ.....	54
3. BÖLÜM: BULGULAR	56
3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNİN BETİMLEYİCİ ÖZELLİKLERİ	56

3.2. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ KORELASYONLARA DAİR SONUÇLAR.....	58
3.3. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZLERİNİN SONUÇLARI.....	60
3.3.1. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi.....	60
3.3.1.1. Algılanan Anne Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi.....	62
3.3.1.2. Algılanan Baba Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi.....	63
3.4. DÜZENLENMİŞ ARACILIK (MODERATED MEDIATION) ANALİZLERİNİN SONUÇLARI.....	65
3.4.1. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Dürtüsellik'in Düzenleyici Rolünün İncelenmesi.....	67
3.4.2. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi.....	69
3.4.3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği ilişkide Dürtüsellik ve Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi.....	71
3.5. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE DÜRTÜSELLİK, ALEKSİTİMİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN İNCELENMESİ.....	74
4. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	78
4.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ KORELASYONLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	78
4.2. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ	83

4.3. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACILIK ETTİĞİ İLİŞKİDE DÜRTÜSELLİK VE ALEKSİTİMİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	86
4.4. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE DÜRTÜSELLİK, ALEKSİTİMİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	89
4.5. ARAŞTIRMANIN KLİNİK DOĞURGULARI	92
4.6. SINIRLILIKLAR VE GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER	94
SONUÇ	97
KAYNAKÇA.....	100
EK 1. ORJİNALLİK FORMU	125
EK 2. ETİK KURUL İZNİ	127
EK 3. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	128
EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	130
EK 5. YETİŞKİN EBEVEYN KABUL-RET ÖLÇEĞİ-KISA FORM	132
EK 6. BARRATT DÜRTÜSELLİK ÖLÇEĞİ (BDÖ-11)	136
EK 7. TORONTO ALEKSİTİMİ ÖLÇEĞİ (TAÖ-26)	138
EK 8. DUYGU DÜZENLEMEDE ZORLUKLAR ÖLÇEĞİ.....	140
EK 9. KISA SEMPTOM ENVANTERİ.....	143

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdelik Değerleri</i>	44
Tablo 2. <i>Değişkenlerin Betimleyici Özellikleri</i>	57
Tablo 3. <i>Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar</i>	58
Tablo 4. <i>Algılanan Ebeveyn, Anne ve Baba Reddi ile Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Etkisi</i>	65
Tablo 5. <i>Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Dolaylı Etkiler</i>	76

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Araştırma Modeli	40
Şekil 2. Alternatif Araştırma Modeli	42
Şekil 3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü	61
Şekil 4. Algılanan Anne Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü	63
Şekil 5. Algılanan Baba Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü	64
Şekil 6. Test Edilecek Düzenlenmiş Aracılık İlişkisi	66
Şekil 7. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Dürtüselliğin Düzenleyici Rolü	68
Şekil 8. Düşük, Orta ve Yüksek Dürtüsellik Düzeylerinde Algılanan Ebeveyn Reddinin Duygu Düzenleme Güçlüğü ile İlişkisi	68
Şekil 9. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Aleksitiminin Düzenleyici Rolü	70
Şekil 10. Düşük, Orta ve Yüksek Aleksitimi Düzeylerinde Algılanan Ebeveyn Reddinin Duygu Düzenleme Güçlüğü ile İlişkisi	71
Şekil 11. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Dürtüsellik ve Aleksitiminin Düzenleyici Rolü	72
Şekil 12. Test Edilecek Seri Aracılık İlişkisi	74
Şekil 13. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki ilişkide Dürtüsellik, Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü	77

GİRİŞ

Alanyazında ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarının kapsayıcı bir şekilde ele alındığı çalışmalar incelendiğinde, söz konusu davranışların ortak olarak kontrol ve sıcaklık boyutları olmak üzere en az iki geniş kümede tanımlanmakta olduğu görülmektedir (Kuppens ve Ceulemans, 2019). Kontrol boyutu ebeveynlerin ne kadar yasaklayıcı ya da izin verici olduğunu ifade ederken, sıcaklık boyutu, ebeveynlerin çocuklarına ne ölçüde ilgi, duygusal temas, destek ve sıcaklık gösterdiklerini ifade etmektedir (Rohner ve Khaleque, 2010; Rohner ve Rohner, 1981). Ronald Rohner'in 1975 yılında temellerini attığı Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'na göre, ebeveyn kabul ya da reddi temel olarak anne ya da baba ile çocuk arasındaki ilişkideki sıcaklık boyutuna dayanmaktadır. Sıcaklık boyutu, ebeveynlerin çocuklarına sevgi duyduklarını ve onları önemsediklerini ifade etmek için gösterdikleri fiziksel ve sözel tepkilere odaklanır. Sürekliliğin kabul ucu, ebeveynlerin ifade ettiği şefkat, sıcaklık, önemseme, destek veya sevgi gibi olumlu duygu ve davranışları içerirken diğer uçta bunların eksikliğinin yanı sıra çeşitli incitici davranışlar da yer almaktadır (Rohner, 2021).

Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı, sosyal, kültürel, ırksal ya da etnik bağlamdan ve cinsiyetten bağımsız olarak, algılanan ebeveyn reddine evrensel bir tepki verildiğini varsaymaktadır (Khaleque ve Rohner, 2002). Kurama göre algılanan ebeveyn reddi, psikolojik uyum ile negatif yönde ve psikolojik semptomlar ile pozitif yönde ilişkilidir (Rohner ve ark., 2005). Çocukların ebeveynleri tarafından reddedildiklerine yönelik algısının tüm gelişim süreçlerini etkileme potansiyeline sahip olduğu ve bu etkinin bireylerde çeşitli psikolojik semptomların oluşumu için uygun bir altyapı oluşturabileceği düşünülmektedir (Rohner ve Britner, 2002). Repetti ve ark., (2002) çatışma ve saldırganlık içeren, soğuk, destekleyici olmayan ve ihmalkâr yapıdaki ebeveyn özelliklerinin, yani daha yüksek düzeydeki ebeveyn reddinin, duygu işleme ve sosyal yeterliliği de kapsayan psikososyal işleyişte bozulmalar yaratabileceğini belirtmiştir. Türkiye de dahil olmak üzere dünya genelinde gerçekleştirilmiş olan pek çok araştırma algılanan ebeveyn reddinin depresyon (Bouma ve ark., 2008; Di Giunta ve ark., 2022; Feng ve ark.,

2009; Glavak-Tkalić ve ark., 2024), anksiyete (Deveci Şirin, 2019; Putnick ve ark., 2015; Wolfradt ve ark., 2003), yeme bozuklukları (Dominy ve ark., 2000; Herraiz-Serrano ve ark., 2015), somatizasyon (Haktanır ve Çoklar-Okutkan, 2023; Naz ve Kausar, 2012) gibi çeşitli psikolojik semptomlar ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Araştırmalar ayrıca ebeveyn kabulünün de daha yüksek işlevsellik ve psikolojik sağlık ile ilişkili olduğunu da ortaya koymaktadır (Khan ve ark., 2011).

Tüm bu ortak sonuçların yanı sıra Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı bazı bireylerin algılanan ret ile diğer kişilere kıyasla duygusal olarak daha iyi başa çıkabildiğini ve reddin sonuçlarından daha az etkilendiğini öne sürmektedir. Kuram dahilinde, algılanan reddin etkileriyle başa çıkma esnekliğini sağlayan ana faktörler açıklanmaya ve tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen araştırmaların bir kısmı gelişmiş duygu düzenleme becerisinin koruyucu bir faktör olabileceğini göstermektedir. Başka bir deyişle, sağlıklı ya da optimal duygu düzenleme becerilerinden yoksunluk anlamına gelen duygu düzenleme güçlüğüne algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide etkili olduğu çelişti araştırmalar ile ortaya konmuştur (Casselman ve McKenzie, 2015; Di Giunta ve ark., 2022; Şenel ve Çakmak-Tolan, 2022).

L'Abate (1993) tarafından öne sürülen Dürtüsellik Aile Teorisi'ne göre, özellikle soğuk, ihmalkâr ve katı aile ortamlarında davranışın olası sonuçları üzerine konuşma fırsatı ender olarak bulunmaktadır. Böylece dürtüsel kişilik özellikleri önemli ölçüde pekiştirilebilir. Alanyazındaki çalışmalar da genel olarak algılanan ebeveyn reddi ve dürtüsellik arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır (Chen ve ark., 2021; Shu ve ark., 2011). Öte yandan, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide dürtüsellik etkisinin özellikle Türkiye örneğinde pek fazla araştırılmamış olduğu dikkat çekmektedir. Dürtüsel kişilik özelliği ile psikolojik semptomlar arasındaki güçlü ilişki (Dawe ve Loxton, 2004; Gatta ve ark., 2016) düşünüldüğünde, bu ilişkinin araştırılmasının Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'na ve klinik psikoloji alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Algılanan ebeveyn reddi ile ilişkili olduğu düşünülen bir başka kişilik özelliği de aleksitimidir. Scher ve Twaite, (1999) aleksitiminin çocukluk çağında maruz kalınan düşmancıl davranışlar ve reddedilme deneyimlerine karşı işlevsiz bir baş etme yöntemi olarak gelişebileceğini dile getirmiştir. Çocuklukta algılanan ret düzeyi arttıkça yetişkinlikte ölçülen aleksitimi düzeyinin de arttığını gösteren araştırma sonuçları (Haktanır ve Çoklar-Okutkan, 2023; Janik McErlean ve Lim, 2019; Kench ve Irwin, 2000; Pellerone ve ark., 2017) bu görüşü desteklemektedir. Ek olarak, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki bilinen ilişki (Cho ve Kim, 2025; Edwards ve Wupperman, 2016; Gohm ve Clore, 2002; Kozubal ve ark., 2023; Luminet ve ark., 2021; Preece ve ark., 2023) dürtüsellik ve aleksitimi özelliklerinin duygu düzenleme güçlüğü ile de bağlantılı olarak algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiyi açıklamada rol alabileceklerini düşündürmektedir. Değişkenler arasındaki ikili ilişkiler çokça araştırılmış olsa da alanyazında dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü'nün bir arada algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi ne şekilde açıklayabileceğine dair kapsamlı bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Bu bakımdan, bu tez çalışmasının klinik psikoloji alanyazınına özgün bir katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda mevcut tez çalışmasında algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin doğasının incelenmesi hedeflenmiştir. Alanyazındaki çalışmalar değerlendirilerek öncelikle duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynayabileceği düşünülmüştür. Ek olarak, birer kişilik özelliği olarak değerlendirilebilecek olan dürtüsellik ve aleksitimi özelliklerinin bu dolaylı ilişkide düzenleyici rollerinin olabileceği düşünülmüştür. Daha detaylı açıklamak gerekirse, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığı ile psikolojik semptomları yordayabileceği; aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin de algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü ilişkisinde düzenleyici rol oynayabileceği düşünülmüştür. Çalışmada ayrıca aleksitimi ya da dürtüsellik özelliklerinin düzenleyici rolünün anlamlı olarak bulunamaması durumunda bu değişkenlerin aracı değişken olarak modele dahil edilmesi ve bu şekilde ek analizlerin yapılması da planlanmıştır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ

Ebeveynlik davranışlarının çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel refahı üzerindeki etkisi uzun zamandır bilimsel çalışmalar ile araştırılmakta ve bu konuda kapsamlı teoriler oluşturulmaktadır (Bowlby, 1969, 1973; Maccoby, 2000; Rohner, 1975). Ebeveynlik davranışları, ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşime girdiklerinde sergiledikleri tutum ve davranışların bir bütünü olarak tanımlanabilir. Bu davranışlar bütünü'nün çocuklar üzerindeki etkisinin sadece çocukluk dönemi ile sınırlı kalmayacağı ve yetişkinlik döneminde de bu etkinin yansımalarının devam edeceği yaygın olarak kabul görmektedir (Lanjekar ve ark., 2022; Repetti ve ark., 2002; Rohner ve Khaleque, 2013; Wolfradt ve ark., 2003). Bazı yazarlar, ebeveynler ile sosyalleşme esnasında yaşanan problemlerin duygusal istikrarsızlık, zayıf adaptasyon becerisi, aşırı duygusal tepki ve öz kontrol eksikliği gibi negatif sonuçlara katkıda bulunan bir faktör olduğunu savunmaktadır (Mendo-Lázaro ve ark., 2019; Rothenberg ve ark., 2022). Bu sosyalleşme problemleri, bazı ebeveyn yetiştirme tarzlarının sonucu olarak artabilir. Öte yandan ebeveynler ile olumlu etkileşim genellikle çocukların kişiliklerinin gelişimini kolaylaştırır ve duygusal güvenlik sağlar (Rohner ve ark., 2005). Ebeveynlik davranışlarını farklı açılardan inceleyen çalışmaların varlığı ile birlikte alanyazında bu davranışların genel olarak iki ana boyutta tanımlanabileceğine ilişkin fikir birliği olduğu görülmektedir (Kuppens ve Ceulemans, 2019). Bu boyutlardan ilki sıcaklık, diğeri ise kontrol boyutudur. Kontrol boyutu ebeveynlerin ne kadar kısıtlayıcı ya da izin verici olduğunu ifade ederken, sıcaklık boyutu, ebeveynlerin çocuklarına ne ölçüde ilgi, duygusal temas, destek ve sıcaklık gösterdiklerini ve onları ne ölçüde kabul ettiklerini ifade eder (Rohner ve Khaleque, 2010; Rohner ve Rohner, 1981; Shahsavari, 2012).

Rohner, (1975) ebeveyn davranışlarının sıcaklık boyutu üzerinde durarak davranış çeşitliliğinin iki kutbunu kabul ve reddetme olarak tanımlamıştır. Bu

tanıma göre ebeveyn iletişim düzeyi, çocuklarını kabul eden ebeveynlerin gösterdiği sevgi, destek ve şefkat ile çocuklarına karşı reddetme gösteren ebeveynler tarafından gösterilen nefret veya kınamaya kadar değişen bir süreklilik göstermektedir. Tüm insanlar bu sürekliliğin bir kısmında yer almaktadır çünkü çocuklar evrensel olarak ebeveynlerinden ya da diğer bakım verenlerinden az ya da çok miktarda sevgi ve sıcaklık gördüklerini hissederler (Rohner, 2021). Çocuk yetiştirme sürecinde geliştirilen kabul ya da redde dayalı ebeveyn davranışının çocukların karakterinin belirli yönlerini şekillendirdiğini gösteren çok sayıda çalışma vardır (Kahya ve Akbaş, 2025; Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner ve Khaleque, 2010). Ebeveyn kabulü daha fazla psikolojik uyumla ilişkiliyken, ebeveyn reddi psikolojik bozukluklarla ilişkili görülmektedir (Khaleque, 2013, 2017; Rohner ve Britner, 2002). Bazı araştırmalar, çocukların ve ergenlerin psikolojik ve sosyal uyumlarının, ebeveynleriyle olan ilişkilerinin kabul veya ret temelli olmasına bağlı olarak farklılık gösterdiği sonucuna varmıştır (Campo ve Rohner, 1992; Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner, 2004). Ayrıca, kendilerini çocukluk dönemlerinde ebeveynleri tarafından reddedilmiş olarak algılayan yetişkinlerin endişeli, güvensiz ve depresif duygudurumda olma eğiliminde oldukları ve çeşitli davranış bozuklukları gösterme, bağımlılık geliştirme açısından risk grubunda oldukları düşünülmektedir (Repetti ve ark., 2002; Rohner ve ark., 2005).

Çocuklar tarafından algılanan kabul ya da reddedilmenin etkileri farklı kültürlerde geniş çaplı olarak araştırılmakta ve elde edilen deneysel ve gözlemsel bulgular Rohner'in (1975) temellerini attığı Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı çerçevesinde kapsamlı olarak incelenmektedir. Bu kuram zamanla yaşam boyunca kurulan diğer önemli kişilerarası ilişkileri de kapsayacak şekilde Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı olarak genelleştirilmiştir (Rohner, 2021). Bu bölümün devamında Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı, Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı ve algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptomlar ile ilişkisine dair kuramsal çerçeve sunulmaktadır. Bu tezin konusu çocukluk döneminde algılanan reddedilme düzeyi ile ilişkili olduğu için Ebeveyn Kabul-Ret Kuramına daha geniş yer ayrılmış fakat bütünlük olması açısından Kişilerarası Kabul Ret Kuramına da yer verilmiştir.

1.1.1. Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı

Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı, kabul ve reddedilmenin temel nedenlerini ve sonuçlarını açıklamayı amaçlayan, farklı kültürlerde yaygın olarak çalışılmış, kanıta dayalı bir sosyalleşme ve gelişim teorisidir (Rohner ve Khaleque, 2010). 60 ülkeden yüzlerce çalışma, kuramın çocuklukta ebeveyn davranışlarının kişiliğe, davranış örüntülerine ve psikolojik semptomlara etkisini kapsamlı bir şekilde açıklamasına katkı sunmaktadır (Rohner ve ark., 2005). Bu konuda geniş bir açıklama sunan ve yaygın olarak kabul gören bir başka kuram da Bowlby'nin Bağlanma Kuramı'dır (Bowlby, 1969; Bowlby, 1973). Aslında alanyazındaki çalışmalar bu iki kapsamlı kuramın ilişkili olduğuna ve kısmi olarak birbirlerini desteklediğine dair sonuçlar sunmaktadır. Hughes ve ark., (2005) Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı ve Bağlanma Kuramı arasındaki bağlantıyı ortaya koymayı hedefledikleri bir çalışmada, Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın ebeveyn davranışına yönelik ölçümlerinin, Bağlanma Kuramının ebeveyn davranış ölçümleriyle yüksek oranda ilişkili olduğunu ve teorilerin temel yapıları olan ebeveyn kabulü ve anne duyarlılığı arasında güçlü pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmancının bulguları ayrıca, Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'ndan alınan ölçümler ile bağlanma sınıflandırmaları arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Kahya ve Akbaş (2025) da ebeveyn reddi ve bağlanma örüntüleri ilişkisini Türkiye örnekleminde araştırmışlardır. Sonuçlar hem anne hem de baba reddinin ayrı ayrı kaygılı ve kaçınan bağlanma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Başlangıçta Rohner tarafından kavramsallaştırılan fakat günümüzde tüm dünyadan çok sayıda araştırmacının katılımı ile desteklenmeye ve geliştirilmeye devam eden Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın temel varsayımı çocukların kültür, cinsiyet, yaş, etnik köken gibi farklılıklardan bağımsız olarak dünyanın her yerinde ebeveynlerinden ve diğer bağlanma figürlerinden belirli bir olumlu tepki biçimi olan kabule ihtiyaç duyduğudur (Rohner ve ark., 2005). Kurama göre kabul, ebeveynlerin sıcaklığını, şefkatini, yeterli bakım vermesini, rahatlık hissini ve desteğini yansıtmaktadır (Khaleque, 2017). Bu alandaki ihtiyaçlarının yeterli miktarda karşılanmadığını algılayan çocuklar ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde

kendilerini endişeli ve güvensiz, olumsuz dünya görüşüne sahip, zayıf öz saygı ve öz yeterlilik sahibi, düşmanca ve saldırgan tutum içinde tarif etme eğiliminde olurlar (Rohner ve ark., 2005). Bu bireylerin duygulanımlarına bakıldığında da ya duygusal olarak tepkisiz oldukları ya da duygularının düzensiz olduğu görülebilmektedir (Rohner, 2004). Öte yandan daha fazla kabul algılayan bireyler çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde daha fazla psikolojik uyum gösterirler (Khaleque ve Rohner, 2002). Kısacası kuram algılanan ebeveyn kabul ya da reddinin psikolojik ve davranışsal uyumun güçlü bir belirleyicisi olduğunu savunmaktadır.

Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nı temel alan bir meta-analiz çalışması, 16 ülkeden 12.087 çocuktan oluşan bir örnekleme hem anne hem de babadan algılanan sıcaklık ve kabulün daha az düşmanlık ve saldırganlık, daha fazla bağımsızlık, daha olumlu benlik saygısı ve öz yeterlilik, daha fazla duygusal duyarlılık ve istikrar ve daha olumlu bir dünya görüşü ile pozitif ilişkili olduğunu bulmuştur (Khaleque, 2013). Ayrıca çocukluklarında ebeveyn reddi ile karşılaştıklarını bildiren kişilerin davranış bozuklukları ve psikolojik semptomlar geliştirmeye daha yatkın olduklarını gösteren çok sayıda kesitsel ve boylamsal araştırma ve meta-analiz çalışması mevcuttur (Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner ve Britner, 2002; Rohner ve Khaleque, 2010). Örneğin, 16 ülkeden 13.406 çocuktan oluşan bir örnekleme dahil ederek gerçekleştirilen bir meta-analiz çalışmasında hem anne hem de baba tarafından algılanan daha yüksek reddin ve özellikle reddin bileşenlerinden olan düşmanlık ve saldırganlığın çocukların saldırganlık, bağımlılık, olumsuz öz saygı, olumsuz öz yeterlilik, duygusal tepkisizlik ve duygusal dengesizlik gibi bileşenleri içeren psikolojik uyumsuzluk ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur (Khaleque, 2017).

Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın önemli bir özelliği, kişilerin ebeveynlik davranışlarına ilişkin öznel algılarına ve kendi yorumlarına vurgu yapmasıdır (Rohner ve ark., 2005). Bilindiği gibi davranışlar farklı kültürlerde farklı şekilde yorumlanabilir. Bu nedenle davranışın etkilerini belirleyen şey, ebeveynlerin belirli davranışlarının kendisinden çok o kültür içindeki çocuğun ebeveyn davranışları hakkındaki kabul ya da reddi içeren yorumu, yani davranışın çocuk açısından ne

ifade ettiğidir. Bu durum da ebeveyn davranışlarının çocuk için anlamını dışarıdan bakarak yanlış yorumlama tehlikesini ortadan kaldırmaktadır.

Kuram zaman içinde genişleyerek kişilik, başa çıkma ve sosyokültürel sistemler olmak üzere üç alt teoriye ayrılmıştır (Rohner, 2021). Kişilik alt teorisi, kuramın en gelişmiş bileşenidir. Kabul ve reddedilmenin etkilerini ve bu etkilerin kültürler üstü doğasını ortaya koymaya çalışır. Yani, çocuklukta kabul ve reddedilmenin etkilerinin yetişkinlik dönemine kadar uzanma eğiliminde olduğu varsayımı altında bu durumun nedenlerini ve olası etkilerini araştırır (Rohner, 2021). Başa çıkma alt teorisi neden bazı bireylerin algılanan ret ile diğer kişilere kıyasla duygusal olarak daha iyi başa çıkabildiğini araştırmaktadır. Yani, algılanan ebeveyn reddinin sonuçları ile başa çıkma esnekliğini sağlayan ana faktörleri açıklamaya ve tahmin etmeye çalışır. Sosyokültürel sistemler alt teorisi ise kısaca ifade etmek gerekirse ebeveyn kabul ve reddinin sosyokültürel bağıntılarını açıklamaya çalışır (Rohner, 2021).

Bu tez çalışmasının konusunun algılanan ebeveyn kabul ya da ret düzeyinin, bireylerin kişilik yapıları ile bağlantılı olan aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri ile ilişkisini ve bu değişkenlerin çocuklukta algılanan ebeveyn reddi ile yetişkinlikte deneyimlenen psikolojik semptomlar arasındaki ilişkideki yerini araştırması bakımından kişilik alt teorisi ile ilişkili olduğu söylenebilir. Ayrıca aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin psikolojik semptomlar üzerindeki aracılık ve düzenleyicilik etkileri ile ilgili bulguların, neden bazı bireylerin diğerlerine göre algılanan ebeveyn reddi ile daha iyi başa çıkabildikleri sorusunun yanıtına da katkı sunabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma konusunu başa çıkma alt teorisi ile ilişkilendirmek de uygun olacaktır.

Kişilik alt teorisi temelde 4 varsayım üzerine kuruludur ve bu varsayımlar sırasıyla çocuk uyumu, yetişkin uyumu, partner uyumu ve evrensellik varsayımları olarak adlandırılmaktadır (Rohner ve Khaleque, 2010). İlk varsayım, daha önce de bahsedildiği üzere, çocukların psikolojik uyumunun ebeveynleri tarafından kabul edilme ya da reddedilme düzeylerini nasıl algıladıklarına göre şekillendiğidir. İkinci varsayıma göre, yetişkinlerin çocukluklarında reddedildiklerini

algılamalarına ilişkin hatıraları doğrudan reddedilme algısı kadar güçlü olmasa da psikolojik uyum ile ilişkili görülmektedir. Üçüncü olarak yetişkinlikte kurulan yakın bir ilişkide algılanan reddedilmenin, çocuklukta reddedilme algısına benzer bir psikolojik uyumsuzluk ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Burada bahsedilen yakın ilişki, bir partner ile ya da başka bir bağlanma figürü ile kurulan bir ilişki olabilir. Son varsayım, tanımlayıcı koşullardan ve kültürden bağımsız olarak, çocukluklarında ebeveynleri tarafından reddedildiklerini algılayan bireylerde ortak bir biçimde belirli bir psikolojik uyumsuzluğun ortaya çıktığıdır (Rohner ve Khaleque, 2010). Kabul-Ret Sendromu olarak adlandırılan bu psikolojik uyumsuzluk durumu çeşitli kişilik ve davranış örüntülerini içerebilir (Rohner, 2004). Bunlar, düşmanlık, saldırganlık, pasif agresif davranışlar veya öfke yönetiminde yaşanan problemler; düşük öz saygı, düşük öz yeterlilik, duygusal istikrarsızlık, duygusal tepkisizlik, negatif dünya görüşü ve son olarak bağımlılık veya savunmacı bağımsızlıktır. Kişilik alt teorisi ayrıca, bir bağlanma figürü tarafından algılanan reddedilmenin genel olarak kaygı ve güvensizlikle ilişkili olduğunu savunmaktadır (Hughes ve ark., 2005). Deneysel çalışmalar da dahil olmak üzere bilimsel kanıtların teorisinin ana varsayımlarını, özellikle de kişilik alt teorisinin varsayım ve tahminlerini büyük ölçüde desteklediği görülmektedir (Rohner, 2021).

Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı daha geniş bir açıdan ebeveyn davranışının iki ana boyutunun kontrol ve sıcaklık olduğu görüşünü desteklemektedir (Rohner ve Rohner, 1981). Yani, teoriye göre çocuklar cinsiyet ve ırk gibi tanımlayıcı özelliklerden ve kültürden bağımsız olarak ebeveynlerinden değişen miktarda sıcaklık ve kontrol görürler. Sıcaklık ve kontrol boyutların ikisi de iki kutuplu olarak tanımlanabilir; sıcaklık boyutunun bir ucunda kabul ve diğer ucunda ret varken kontrol boyutunun bir ucunda izin vericilik ve diğer ucunda kısıtlayıcılık yer almaktadır (Rohner, 1986; Rohner ve Rohner, 1981). Farklı kültürlerde gerçekleştirilen çok sayıda araştırmanın bulguları (Dwairy, 2010; Khaleque, 2013; Khaleque ve Rohner, 2002; Rothenberg ve ark., 2022); bu ebeveyn davranış biçimlerinin çocukların davranış ve kişilik gelişimi üzerindeki etkisini göstermektedir. Bölümün devamında ebeveynliğin sıcaklık boyutu ile ilgili daha detaylı açıklamalara yer verilmiştir.

1.1.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Daha önce de belirtilmiş olduğu üzere Rohner'in (1986) öne sürmüştüğü Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'na göre, ebeveyn kabul ya da reddi temel olarak anne ya da baba ile çocuk arasındaki ilişkideki sıcaklık boyutuna dayanmaktadır. Ebeveynliğin sıcaklık boyutu kurulan duygusal bağın kalitesini ve ebeveynlerin çocuklarına karşı duygularını ifade ederken kullandıkları fiziksel ve sözel davranışları içermektedir. Kabul, anne ve babaların çocuklarına karşı gösterdikleri şefkat, bakım, ilgi, destek ve yakınlığı ifade etmektedir. Bu tutumlar kısaca sevgiyi gösterme olarak da ifade edilebilir. Öte yandan ebeveyn reddi, anne ve babaların şefkat, sıcaklık ve sevgi göstermemenin yanı sıra, çocuğu inciten çeşitli davranışlarda bulunmaları ya da kabul edici olmayan duygular ifade etmeleri anlamına gelmektedir. Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı sosyal, kültürel, ırksal veya etnik bağlamdan ve cinsiyetten bağımsız olarak, algılanan ebeveyn reddine verilen tepkinin evrensel olduğunu varsaymaktadır (Khaleque ve Rohner, 2002). Dolayısı ile teori, çocukların algıladıkları kabul edilme ya da reddedilme düzeyinin psikolojik gelişimleri ve kişilikleri üzerinde yaratabileceği sonuçları evrensel olarak açıklamaya çalışmaktadır.

Rohner'e (2004) göre, ebeveynler çocukların reddedildiklerini algılamasına 4 yolla neden olabilir. Reddetmenin bu 4 farklı boyutu kısaca sıcaklık ve sevgi yoksunluğu, düşmanlık ve saldırganlık, kayıtsızlık ve ihmal ve son olarak ayrışmamış ret olarak adlandırılmaktadır. Sıcaklık ve sevgi yoksunluğu boyutu duygusal sıcaklığın fiziksel ya da sözel olarak ifadesinin eksikliği anlamına gelmektedir. Bu durumda ebeveynler soğuk ve duygusuz davranır ve sarılma, öpme, gülümseme ve destekleyici sözler söyleme gibi davranışlarda çok az bulunur veya hiç bulunmazlar. İkinci boyut, anne-babaların öfke, nefret veya kin gibi bileşenleri içeren düşmanlık duygularının varlığını içerir. Ebeveynler bu duygular ile hareket ederek fiziksel ya da sözel olarak saldırgan davranışlarda bulunabilirler. Bu davranışlara bazı örnekler fiziksel şiddet uygulama, alay etme, aşağılayıcı sözler söyleme ya da ağır eleştirilerde bulunma olarak verilebilir. Üçüncü olarak, ebeveynler çocuklara fiziksel ve psikolojik olarak ulaşamaz hissettirdiklerinde ya da çocuğun davranışlarına karşı tepkisiz olduklarında ve

çocuğun fiziksel, duygusal ya da sosyal ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilenmediklerinde kayıtsızlık ve ihmal göstermiş olurlar. Son olarak ortada belirgin bir sevgi eksikliği, saldırganlık ya da kayıtsızlık olmasa da çocuklar bazen ebeveynlerinin kendilerini sevmediklerini ya da önemsemediklerini hissedebilir. Bu durum ayrışmamış reddetme olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 2004). Ebeveynlerin yukarıda belirtilen dört sınıftaki kabul ya da ret davranışları çocukların sembolik olarak “Ebeveyn(ler)im beni seviyor ve kabul ediyor ya da sevmiyor ve kabul etmiyor” mesajını almasına neden oluyor gibi görünmektedir (Khaleque, 2013).

Algılanan ebeveyn reddinin yanı sıra bu boyutların her biri de ayrı ayrı genel psikolojik uyumsuzluk ile ilişkili görünmektedir. Güncel bir boylamsal çalışmanın bulguları, bu 4 farklı boyuttaki ebeveynlik davranışlarının çocukların dışsallaştırma sorunları (davranış bozuklukları, saldırganlık, şiddet vb.) ve içselleştirme sorunlarıyla (depresyon, kaygı bozuklukları vb.) ilişkili olduğunu göstermektedir (Rothenberg ve ark., 2022). Bu sonuçlar hem anneler hem de babalar için geçerlidir. En az bir ebeveyn tarafından boyutların birinde kendi kültürlerinin ortalamasının üzerinde reddedildiğini algılayan çocukların daha yüksek düzeyde dışsallaştırma ve içselleştirme sorunları yaşadığı görülmüştür. Khaleque (2017) tarafından gerçekleştirilen geniş bir meta-analiz çalışmasında ise ebeveyn reddinin düşmanlık/saldırganlık bileşeninin çocukların düşmanca ve saldırgan davranışları ile pozitif ve psikolojik uyum içeren davranışları ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. 17 ülkeden 24.003 katılımcının yer aldığı 102 çalışmayı kapsayan ve hem çocukların güncel olarak algıladıkları hem de yetişkinlerin çocukluk dönemi için algıladıklarını hatırladıkları ayrışmamış ret ile psikolojik uyum arasındaki ilişkileri inceleyen bir meta-analiz çalışmasında ise annenin ve babanın ayrışmamış reddinin genel psikolojik uyumsuzluk ile önemli ölçüde ilişkili olduğu vurgulanmıştır (Ali ve ark., 2019). Sonuç olarak çocukların ebeveynlerinden gördüklerini düşündükleri sıcaklık düzeyinin ve bu sıcaklığın ne yolla gösterildiğinin ya da gösterilmediğinin yetişkinlik dönemindeki pek çok duygusal ve davranışsal belirti ile ilişkili olduğu görülmektedir.

1.1.2. Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı

1960'lardan itibaren, Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı çoğunlukla ebeveyn kabulü ve reddi hakkındaki algının çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki uyumla nasıl ilişkili olduğuna odaklanmıştır (Rohner, 1975). Ancak 2000 yılına gelindiğinde, söz konusu kuram yaşam boyunca kurulan diğer önemli kişilerarası ilişkileri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Kuramsal olarak yaşanan bu değişim, ebeveynlere odaklanan kuramın yeniden adlandırılmasına ve Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı ismini almasına neden olmuştur (Rohner, 2021). Kuramın güncel hali, kişiler arası kabul ve reddin nedenleri ve etkilerini yaşam boyu gelişimsel bir bakış açısı ile ele almaktadır. İsim değişikliği ve kapsamdaki genişlemeye rağmen teorinin önemli bir bölümü çocukların ebeveyn reddi algılarının ve yetişkinlerin çocukluktaki ebeveyn reddi hatıralarının sonuçlarını ve diğer bağıntılarını içermeye devam etmektedir (Rohner ve Lansford, 2017).

Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı'nın temel varsayımlarından biri çocukluk döneminde ebeveynler ya da bakım veren diğer kişiler tarafından algılanan kabul ya da reddedilmenin etkilerinin uzun ömürlü olduğu ve genellikle yetişkinlikteki yakın ilişkilere yansıdığıdır (Rohner, 2021). Daha önce de açıklandığı üzere, bu varsayım Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nda da paylaşılmaktadır. Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı aynı zamanda yetişkinlerin, hayatlarının bir döneminde yakın ilişki içinde oldukları biri tarafından kabul edilme ya da reddedilme algılarının, psikolojik uyum ya da uyumsuzluk biçimleri ile ilişkili olabileceğini öne sürmektedir (Khaleque ve Ali, 2017). Öte yandan bazı bireylerin çocukluk döneminde algıladıkları ebeveyn reddi ile daha iyi başa çıktıkları, yetişkinlikte reddin etkisini daha az hissettikleri ve yine bazı bireylerin yetişkinlik dönemlerinde kişilerarası ret ile daha iyi başa çıktıkları gözlemlenmektedir (Rohner ve Carrasco, 2014). Kişilerarası Kabul-Ret Kuramı, ayrılmamış bir benlik duygusuna, yüksek düzeyde özerkliğe ve duyarsızlaşma becerisine sahip bireylerin kişilerarası reddedilmeyle daha iyi başa çıkabileceklerini öne sürmektedir (Rohner, 2021).

Kişilerarası kabul ya da reddin de algılanan ebeveyn reddine benzer biçimde 4 bileşenden oluşacak şekilde açıklanabileceği kapsamlı araştırmalar sonucu ortaya konmuştur (Rohner ve Lansford, 2017). Başka bir deyişle, bireyler ırk, dil,

cinsiyet gibi tanımlayıcı koşullardaki farklılıklardan bağımsız olarak kendileri için önem teşkil eden kişiler tarafından kabul edildiklerini veya reddedildiklerini dört farklı davranış biçiminin çeşitli kombinasyonları şeklinde anlamakta ve tanımlamaktadırlar (Rohner, 2021). Algılanan ebeveyn reddinin de bileşenlerinden olan boyutların ilki sıcaklık/sevgi boyutu kişilerarası düzlemde övgü veya iltifat içeren sözler söyleme, sarılma ya da öpme gibi sevecen davranışları içermektedir. İkinci boyut olan düşmanlık/saldırganlık boyutundaki kişilerarası örnekler, hakaret etmek, bağırma, kaba jest ve mimikler sergilemek ve fiziksel şiddet göstermek olabilir. Kayıtsızlık/ihtimal boyutu, fiziksel veya psikolojik olarak ulaşılamaz olmayı veya kişinin ihtiyaçlarını görmezden gelmeyi içerir. Son olarak, farklılaştırılmamış ret boyutu ise tutarlı bir sıcaklık eksikliği, saldırganlık veya ihmalkârlık olmamasına rağmen yine de bireylerin önemsemediklerini algılamaları ile karakterize edilir (Rohner ve Lansford, 2017).

Bireylerin kişilerarası ilişkilerde hissettikleri kabul ortak olarak bazı unsurları içerse de aslında kişilerin kategorik olarak kabul ya da ret ile karşılaşmadığını belirtmek önemlidir. Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nda da üzerinde durulduğu üzere, ilişkilerdeki genel davranışlar sıcaklık boyutundaki sürekliliğin bir noktasına karşılık gelmektedir (Rohner, 2021). Yani, kişilerarası kabul ve ret, ebeveyn kabul-reddi ile benzer şekilde kişiler arası ilişkilerin sıcaklık boyutunu oluşturacak şekilde tanımlanmıştır. Elbette ki bu kişilerarası ilişkilere, ebeveyn ile çocuk ilişkisi de dahildir. Kurama göre bireyler önemli diğerleriyle olan ilişkilerinde sıcaklık boyutundaki konuma göre, değişen derecelerde kabul ya da reddedilme yaşarlar. Sıcaklık boyutu, bireylerin diğer kişiyi önemsediklerini veya önemsemediklerini ifade etmek için gösterdikleri fiziksel ve sözlü tepkilere odaklanır ve genel olarak bireyler arasındaki duygusal bağın kalitesiyle ilişkilidir. Sürekliliğin kabul ucu, bir bireyin diğerine karşı ifade edebileceği şefkat, sıcaklık, önemseme, destek veya sevgi gibi olumlu duygu ve davranışları içerirken diğer ucunda bu olumlu duygu ve davranışların eksikliğinin yanı sıra çeşitli incitici davranışları da içerebilir (Rohner, 2021).

1.1.3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar

Bireylerin ebeveynleri tarafından reddedildiklerine yönelik algısı, çocukluk dönemi yaşantılarının önemli bileşenlerinden biridir ve tüm gelişim süreçlerini etkileme potansiyeline sahiptir. Bahsedilen bu etkinin bireylerde çeşitli psikolojik semptomların oluşumu için uygun bir altyapı oluşturabileceği düşünülmektedir (Rohner ve Britner, 2002). Repetti ve ark., (2002) çatışma ve saldırganlığın sıkça görüldüğü; soğuk, destekleyici olmayan ve ihmalkâr yapıdaki ebeveyn özelliklerinin, duygu işleme ve sosyal yeterliliği de kapsayan psikososyal işleyişte ve strese yanıt vermekten sorumlu biyolojik düzenleyici sistemlerde bozulmalar yaratabileceğini belirtmiştir. Ayrıca bu bozulmaların alkol ve madde bağımlılığına yatkınlığın yanı sıra çeşitli psikolojik semptomlar ve kronik hastalıklar için risk faktörü olduğu dile getirilmiştir. Yang ve ark., (2019) da hem kadınlar hem de erkekler için algılanan ebeveyn reddini agresif davranışlar, uyuşturucu madde kullanımı ve aşırı alkol gibi sağlık açısından riskli davranışlar ile ilişkilendirmiştir. 2024 yılında yayınlanan güncel bir çalışmada ise algılanan ebeveyn reddinin depresyona daha duyarlı olma ve oyun oynama bozukluğu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Glavak-Tkalić ve ark., 2024).

Khaleque ve Rohner (2002) farklı kültürlerde gerçekleştirilen ebeveyn kabul reddi ile ilgili çalışmaları dahil ettikleri bir meta analiz çalışmasında hem anne hem de babadan algılanan ebeveyn reddinin davranım bozuklukları, madde bağımlılığı ve depresyon gibi psikolojik semptomlara yatkınlığı arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada ayrıca ebeveyn reddi ile psikolojik uyum arasında negatif bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yani birey ne kadar yüksek düzeyde reddedildiğini algıarsa psikolojik uyumu da o kadar düşük olacaktır. Ailenin kabul ve kontrol düzeyinin depresyon ile ilişkili önemli etmenlerden biri olduğu bulgusu boylamsal bir çalışma ile de desteklenmiştir (Feng ve ark., 2009). Çalışmada düşük ebeveyn kabulünün gözlemlenen negatif duygularda ve depresif belirtilerde artışla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Quirk ve ark. (2015), benzer şekilde algılanan ebeveyn reddinin daha yüksek düzeyde olduğu kişilerin daha fazla depresif semptom gösterdiğini ve bu semptomlardan kaynaklı olarak daha fazla kendilerini engelleme davranışlarında bulunduklarını

raporlamışlardır. Çalışmada ek olarak algılanan ebeveyn reddinin daha ciddi, tekrarlayan ve çeşitlik gösteren biçimlerde kendini yaralama davranışları ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmalar yalnızca ebeveyn reddinin psikolojik semptomlarla ilişkili olduğunu değil, aynı zamanda ebeveyn kabulünün de daha yüksek işlevsellik ile ve çeşitli biçimlerde daha yüksek psikolojik ve fiziksel sağlık ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Khan ve ark., 2011). Khaleque (2013), farklı kıtalardaki on altı ülkeden on iki binden fazla bireyi kapsayan meta-analiz çalışmasında algılanan ebeveyn sıcaklığının, yani daha fazla kabulün evrensel olarak çocukların bağımsızlık, benlik saygısı, öz yeterlilik, duygusal duyarlılık ve istikrar dahil olmak üzere psikolojik uyum ve olumlu kişilik eğilimleri ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu duruma ek olarak, ebeveyn sıcaklığı deneyiminin dünya genelinde cömertlik, yardımseverlik ve empati kurma gibi prososyal davranışlarının gelişimiyle ve yetişkinlik dönemindeki genel refah duygusu ve olumlu psikolojik sağlıkla ilişkili olma eğiliminde olduğu görülmektedir (Rohner ve Khaleque, 2013). Farklı bir araştırmada dokuz ülkeden binden fazla aileden üç yıl boyunca toplanan verinin boylamsal analizi ile elde edilen bulgular, daha yüksek algılanan ebeveyn reddinin içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarında artış ile ve prososyal davranışta düşüş ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Putnick ve ark., 2015).

Türkiye örnekleminde de algılanan ebeveyn kabul ya da ret düzeyi ile psikolojik semptomlar arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşan çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (örn. Bayat, 2015; Temelcioğlu-Tunalı, 2020). Yakın (2011), olumsuz ebeveyn davranışlarının uyumsuz kişilik yapılarını ve psikopatoloji belirtilerini yordadığı ve ayrıca algılanan ebeveyn reddi ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçların hem anne reddi algısı hem de baba reddi algısı için geçerli olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Kılıç-Yıldız ve Dağ (2017), çocukluk döneminde algılanan ebeveyn reddinin üniversite öğrencilerinin depresyon düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen ve ebeveyn ret düzeyi ile psikolojik semptomlar arasında ilişki

olduğu sonucuna ulaşılan farklı bir çalışmada aynı zamanda erkek öğrencilerin algıladıkları baba ret düzeyinin kadın öğrencilerden anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Şenel ve Çakmak-Tolan, 2022). Özbiler ve ark., (2019) ise çocukluktaki anne kabul düzeyinin yetişkinlikteki öznel iyi oluşun ve daha az olumsuz duygulanımın anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar Dwairy'nin (2010) yaklaşık üç bin kişiden veri toplayarak ebeveyn reddini psikolojik bozukluklarla ve ebeveyn kabulünü daha iyi psikolojik uyum ile ilişkilendirdiği kültürlerarası çalışmanın bulguları ile de desteklenmektedir.

Pek çok farklı kültürde yapılan benzer çalışmalarla da gösterildiği üzere, çocukluk döneminde içinde bulunulan aile ortamı ve ebeveynlerden görülen kabul düzeyi, yaşam boyu psikolojik ve fiziksel sağlığı anlamak için hayati bağlantıları temsil etmektedir. Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın başa çıkma alt alanının da varsaydığı üzere bazı psikolojik değişkenler bu bağlantıları güçlendirirken bazıları da koruyucu bir işlev üstlenmektedir. Bu durum, ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin doğasını açığa çıkarma yönünde bir gerekliliği beraberinde getirmektedir. Bu nedenle bu çalışmada ebeveyn kabul ya da ret düzeyinin psikolojik semptomlar ile ilişkisinde aracı ve düzenleyici rol oynayan değişkenlerin incelenmesi planlanmıştır. Söz konusu değişkenler dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü olarak belirlenmiştir. Değişkenlerle ilgili ayrıntılı bilgi bölümün devamında sunulmaktadır.

1.2. DÜRTÜSELLİK

1.2.1. Dürtüselliğin Tanımı

Dürtüsellik, düşünce ve davranışların kontrolü ile ilişkili olarak kavramsallaştırılmakta ve en geniş anlamı ile yeterince düşünmeden hareket etme ya da hareketleri kontrol edememe olarak tanımlanmaktadır (Dickman, 1993; Moeller ve ark., 2001). Kavram, zaman içerisinde biyolojik ve psikolojik bakış açısı ile çeşitli şekillerde incelenmiştir. Örneğin Eysenck, (1993) dürtüselliği bir karakter özelliği olarak incelemiş; planlanmamış riskli davranışlar ve aşırı hızlı karar verme ile bağlantılı bir kişilik boyutu olarak görmüştür. Nigg ve ark. (2005)

da benzer şekilde dürtüsellığı, düşünceli tepki vermenin mümkün ve görece uygun olduğu durumlarda aceleci tepki verme eğilimi olarak tanımlamıştır. Herman ve ark. (2018) benzer bir bakış açısını “spontanlığın düşünceye göre göreceli baskınlığı ile karakterize edilen bir dizi davranış kümesi” olarak ifade etmişlerdir. Dickman (1993) ise bu tanımlarda genel olarak yer alan dürtüsellik özelliklerini işlevsiz dürtüsellik olarak adlandırmış ve işlevsiz dürtüsellığı “aynı beceri ve bilgi düzeyine sahip çoğu bireye kıyasla daha az düşünerek harekete geçme” olarak tanımlamıştır.

Stanford ve arkadaşlarına (2009) göre, dürtüsellik özelliği temel olarak bir kişinin düşünce ve davranışlarını, bulunduğu ortamın taleplerine uyacak biçimde düzenleyebilme becerisinin ne kadar olduğu ile ilişkili görünmektedir. Sonuç olarak, biyopsikososyal bir bakış açısı ile dürtüsellik teriminin kapsamlı bir kavramsallaştırılması, davranışın olumsuz sonuçlarına karşı duyarlılıkta azalma, davranışın sonuçlarını dikkate alamama ve iç ya da dış dünyadan gelen uyaranlara anında ve plansız tepki verme bileşenleri doğrultusunda yapılabilir (Moeller ve ark., 2001). Bu tanımda da yer alan plansız eyleme geçme bileşeni, kompulsif davranıştan ve eylemin sonuçlarını doğru değerlendirememeye anlamına gelen bozulmuş muhakemeden daha farklı bir yapıdadır (Bakhshani, 2014).

Üzerinde durulan tanımlar arasında küçük farklar mevcut olsa da dürtüsellığın, olası sonuçları değerlendirmek ve buna göre karar vermek için yeterli vakit varken dahi gerçekleşebilen ani ve plansız bir eylemi içerdiği konusunda fikir birliği olduğu görülmektedir. Bu anlamda dürtüsellik özelliğini, kişinin davranışsal örüntüsünün bir parçası olarak değerlendirmek mümkündür. Başka bir deyişle, dürtüsellik yaygın bir karakter özelliği olarak değerlendirilebilir (Barratt, 1987) ve böylece terim kişilikteki olağan bireysel farklılıkları vurgulamak için kullanılabilir (Evenden, 1999). Yani, her birey az ya da çok dürtüsellik özelliği göstermektedir (Bakhshani, 2014; Evenden, 1999). Bunun yanında dürtüsellik klinik popülasyonlardaki kişilik patolojisini açıklamakla ilgili olarak da kullanılabilen bir terimdir (Stanford ve ark., 2009) ve çok sayıda çalışma ile dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, davranış problemleri, kişilik bozuklukları, bipolar bozukluk, alkol ve madde kötüye kullanımı ve yeme bozuklukları gibi

psikopatolojiler ile ilişkilendirilmiştir (Chamorro ve ark., 2012; Evenden, 1999; Moeller ve ark., 2001).

Barratt (1985) dürtüsellığı motor, dikkat ve planlamama olmak üzere 3 boyutlu bir yapı olarak kavramsallaştırmıştır. Motor dürtüsellik düşünmeden harekete geçmeyi, dikkatte dürtüsellik karar vermede aşırı hızı ve planlamada dürtüsellik geleceğe yönelik düşüncelerde azalmayı ifade etmektedir. Daha sonra Patton ve ark. (1995), Barratt'ın kavramsallaştırmasını dikkate alarak gerçekleştirdikleri çalışmada dürtüsellığın bileşenlerini anlık hareket etme, eldeki işe odaklanmama ve son olarak planlama yapmama ve dikkatli düşünmeme olarak adlandırmış ve 3 boyutlu yapıyı desteklemiştir. Bu çalışmada dürtüsellığı ifade etmek için öncelikli olarak Barratt'ın bu 3 boyutlu dürtüsellik kavramsallaştırması kullanılacağı için sıradaki bölümde dürtüsellığın bu 3 bileşenine detaylı olarak yer verilmiştir.

1.2.2. Dürtüsellığın Bileşenleri

Barratt dürtüsellığı eylem odaklı kişiliğin bir parçası olarak kavramsallaştırmıştır (Patton ve Stanford, 2012). Bu kişilik tipi dışadönüklük, heyecan arayışı ve inhibisyon eksikliği gibi kişilik özelliklerini ve dolayısı ile hızlı tepki verme, risk alma, düşünmeden hareket etme ve planlama eksikliği gibi davranış örüntülerini içermektedir (Patton ve Stanford, 2012). Öncelikle Barratt (1985) tarafından öne sürülen ve daha sonra Patton ve ark. (1995) tarafından desteklenip kavramsallaştırılan üç bileşenli yapıdaki motor dürtüsellik, söz konusu davranış kalıplarından hızlı tepki vermeyi ve anlık hareketteki artışı vurgulamaktadır. Bu bileşen aynı zamanda hızlı ve sürekli motor aktiviteyi ve eylemi durdurmakta ya da engellemekte zorluk çekmeyi de içerebilmektedir (Barratt ve ark., 2004). Yani motor dürtüsellik özelliği ile eylemler için sabır gösterme becerisi arasında negatif ilişki olduğu gözlemlenmektedir (Patton ve ark., 1995). Motor dürtüsellik bileşeni yürütücü işlevler açısından değerlendirildiğinde ise “ince algısal-motor görevlerdeki performansla ilgili olarak sıralı bilgilerin işlenmesi” becerisi ile ilişkili görünmektedir (Barratt ve ark., 2004).

Bilişsel karar vermedeki hızı ifade eden dürtüsellığın ikinci bileşeni öncelikle Barratt (1985) tarafından bilişsel dürtüsellik olarak adlandırılmış, daha sonra

Patton ve ark. (1995) dikkatte dürtüsellik ismini kullanmışlardır. Dürtüsellüğün faktör yapısının ortaya koyulması hedeflenen çalışmada dikkatte dürtüsellüğün dikkat ve bilişsel istikrarsızlık ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Patton ve ark., 1995). Burada dikkat, eldeki göreve odaklanabilmeyi ve girici düşünceler, yarışan düşünceler gibi düşünce kontrolündeki zorluklara karşı bilişsel istikrarı ifade etmektedir. Ek olarak bu çalışmada dürtüsellüğün “bilişsel dürtüsellik” diye bir bileşeninin olduğunu söylemenin doğru olmayacağını çünkü dürtüsel düşünce yapısının zaten bir bütün olarak dürtüsellüğün bilişsel bileşenini oluşturduğunu, bu faktörün daha çok dikkat süreçleri ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Barratt’ın modeline göre üçüncü bileşen olan planlamada dürtüsellik, dikkatli bir biçimde düşünme ve planlamayı içeren öz kontrol ve zor bilişsel görevleri çözmekten zevk almayı içeren bilişsel karmaşıklık yapılarını içermektedir (Patton ve ark., 1995). Yani planlamada dürtüsellığı yüksek olan kişilerin uzun bilişsel görevlerden zevk almıyor olmaları ve genellikle planlama yapmadan eyleme geçme eğiliminde olmaları beklenir. Planlamada dürtüsellik özelliğinin biyolojik olarak ödül/ceza duyarlılığı ile ve sosyal olarak bağlamsal işaretleri değerlendirme güçlüğü ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Barratt ve ark., 2004). Ödül/ceza sistemindeki duyarlılık, kişiler için ilerleyen zamanda elde edilebilecek daha yüksek bir ödülde hızlı bir şekilde elde edilecek daha düşük bir ödülü seçmeyi kolaylaştırmakta ve dürtü kontrolünü zorlaştırmaktadır (Ainslie, 1975).

Barratt dürtüsellik modelinin planlama ile ilişkili bileşenini açıklarken dürtüsel kişilerin ileriye planlayamamalarının yanı sıra hızlı bir bilişsel tempoya ve düşünce hızına sahip olduklarını da vurgulamıştır (Stanford ve Barratt, 1996). Bu bağlamda düşününce, dürtüsel kişilerin plan yapmama özelliklerinin çok hızlı ve dolayısıyla sıklıkla hatalı karar almaktan da kaynaklanıyor olabileceği görülmektedir (Patton ve Stanford, 2012). Yani plan yapma becerisindeki düşüş aynı zamanda tepki hızındaki artış ve bilişsel karar vermedeki hız ile de ilişkili görünmektedir. Bu bağlantıdan da anlaşıldığı üzere, dürtüsellüğün bileşenlerini birbirinden tamamen ayırmak zordur. Yine de bu üç bileşenli yapının bilişsel ve davranışsal olarak dürtüsel özelliklerin farklı bölümlerini vurguladığı ve bütün olarak dürtüsellik özelliğini başarılı şekilde kapsadığı düşünülmektedir.

1.2.3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Dürtüsellik

Dürtüsellikğin sosyal boyutu göz önüne alındığında, bu özelliğin temelde aile içinde oluşan öğrenilmiş bir davranış örüntüsü olduğu düşünülebilir (Bakhshani, 2014). Aile içinde çocuklar arzu ettikleri şeyleri elde etmek için hemen tepki vermeyi öğrenebilirler ve bu durum çocukları eylemin özellikle uzun vadeli sonuçlarını değerlendirme becerisinden yoksun bırakabilir (L'Abate, 1993). Özellikle soğuk, ihmalkâr ve katı aile ortamlarında davranışın olası sonuçları üzerine konuşma fırsatı ender olarak bulunur ve böylece dürtüsel davranış önemli ölçüde pekiştirilebilir. L'Abate (1993) tarafından öne sürülen Dürtüsellikğin Aile Teorisi'ne göre, dürtüsel davranış istismarcı, ilgisiz ya da tepkisel ebeveyn stillerine bağlı olarak öğrenilir. Bu tarz ebeveyn tutumları temelde karışıklık ve anındalık, yani anında ve hızlı şekilde karşı eyleme geçme ile karakterize edilen davranışları içerir ve çocukta da bu davranışların geliştirilmesine neden olur. Daha sonra bu davranışlar aileden dış dünyaya doğru aktarılır ve çocuğun farklı ortamlarda dürtüsel davranışlar üretme eğiliminde artış olur. Yani dürtüsel davranış sadece aile içinde kalan bir davranış olmaktan çıkıp tüm sosyal ilişkilere yayılabilir.

Algılanan ebeveyn reddi kavramının soğuk ve saldırgan davranışlar, tepkisizlik ve ulaşılamaz olma bileşenleri, Dürtüsellikğin Aile Teorisi'nin iddiaları ile birlikte ele alındığında, algılanan ebeveyn reddinin dürtüsellikğin yordayıcılarından biri olabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Chen ve ark. (2021) ebeveyn reddi ve ergenlerin problemleri cep telefonu kullanımı arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında ebeveyn reddi ve dürtüsellik arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Ran ve ark. (2021) da Çin Halk Cumhuriyeti'nde gerçekleştirdikleri bir çalışma sonucunda ebeveynlerden görülen düşük düzeyde sıcaklık ile ergenlikte kendine zarar verme davranışlarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu, ayrıca dürtüsellik değişkeninin anneden görülen reddetme ve aşırı korumanın, kendine zarar verme davranışı ile ilişkisinde aracı rol oynadığını belirtmişlerdir.

Türkiye’de ergenler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada anne ve babanın kabul/ilgi düzeyinin ve kontrol/denetleme düzeyinin dürtüsellik ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gözegir, 2020). Bu bulguların yanı sıra alanyazında algılanan ebeveyn reddi ve dürtüsellik ilişkisinin doğrudan araştırıldığı çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Dürtüsellik ve psikolojik semptomlar arasındaki güçlü ilişki göz önünde bulundurulduğunda bu ilişkinin test edilmesinin klinik psikoloji alanyazını açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle hem algılanan ebeveyn reddi ve dürtüsellik arasındaki ilişkiyi hem de dürtüsellüğün algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkideki düzenleyici ve aracı rolünü test etmek bu çalışmanın amaçları arasında belirlenmiştir.

1.3. ALEKSİTİMİ

1.3.1. Aleksitiminin Tanımı

Aleksitimi, duyguları tanımada, tanımlamada ve hayal kurmada zorluk ile karakterize edilen bir kişilik özelliğidir (Dereboy, 1990a). Aleksitimi kelimesi ilk olarak Sifneos, (1973) tarafından duygunun deneyimlenmesinde eksiklik yaşayan ve duygularını tanımlamak için uygun kelimeleri bulmakta belirgin bir biçimde zorlanan kişiler için kullanılmıştır. Sifneos, duygu ifadesinde güçlük yaşayan bu kişilerin aynı zamanda düşlem kurmakta zorlanma ile de ilişkili olarak faydacı düşünce tarzına sahip olabildiklerini ve stresli durumlardan kaçınmak için eyleme geçme eğilimi gösterebildiklerini belirtmiştir. Bermond (1997) ise aleksitimiği tam bir duygusal yetersizlik olarak tanımlamış, aleksitimik bireylerin çeşitli duyguları deneyimleyemediğini, duygular arasında ayırım yapamadığını, duyguları analiz edemediğini, söze dökemediğini ve yansıtamadığını belirtmiştir. Güncel araştırmalar da aleksitimik bireylerin duygularını sözel olarak ifade etmekte zorlanmanın yanı sıra, duyguların bilişsel olarak işlenmesinde ve dolayısı ile ayrıştırılıp düzenlenmesinde eksiklik yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır (Luminet ve ark., 2021; Mehta ve ark., 2024; Preece ve ark., 2023).

Aleksitimi kavramı tanımlandıktan sonra bunun strese bağlı ortaya çıkan durumsal bir özellik mi yoksa bir kişilik özelliği mi olduğu yönünde çeşitli tartışmalar yaşanmış olsa da güncel durumdaki genel kanı istikrarlı bir kişilik özelliği olarak görülebileceği yönündedir (Martínez-Sánchez ve ark., 2003). Luminet ve ark., (2021) aleksitimi özelliğinin biliş ve duygu arasındaki etkileşimde merkezi rol oynayan bir kişilik boyutu olduğunu vurgulamaktadırlar. Gaggero ve ark. (2020) ise aleksitimi teriminin duygusal farkındalık eksikliği ile karakterize edilen bir kişilik yapısını ifade ettiğini belirtmişlerdir. Martínez-Sánchez ve ark. (2003) boylamsal bir çalışma ile kişilerin hayatlarındaki stres etkenlerindeki dalgalanma esnasında duygusal ve fiziksel sıkıntı ölçümlerinin önemli ölçüde değiştiği fakat aleksitimi düzeylerinin aynı kaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Yani aleksitimi düzeyi, durumsal değişkenlerden çok fazla etkilenmiyor gibi görünmektedir. Aleksitimi özelliğinin genel popülasyonda normal dağılım gösteren sürekli bir değişken olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da yapının yerleşik doğasını doğrulamış ve kişilik özelliği olarak görülebileceği düşüncesini güçlendirmiştir (Franz ve ark., 2008). Sonuç olarak aleksitimi, hem genel popülasyonda az ya da çok belirli miktarlarda görülen hem de klinik popülasyonlarda paylaşılan, yani çeşitli psikopatolojilerde ortak bir etmen olarak var olan, yerleşik bir kişilik yapısı olarak betimlemek uygun olacaktır (Gaggero ve ark., 2020).

1.3.2. Aleksitimi Kavramının Tarihçesi

Aleksitimi, başlangıçta psikosomatik belirtileri olan kişilere özgü bir kavram olarak düşünülmüştür. Psikosomatik belirtileri olan kişiler için MacLean (1949) bu kişilerin duyguları söze dökmede zihinsel yetersizlikleri olduğunu, Freedman ve Sweet (1954) “duygu cahilleri” olduklarını, Marty ve M’Uzan (1963) ise bu kişilerin somut ve şimdiye yönelik düşündüklerini ve hayal kurmaktan yoksun olduklarını öne sürmüşlerdir (akt. Dereboy, 1990). Klinik gözlemlere dayalı bu tanımlardan sonra Nemiah ve Sifneos (1970) 20 psikosomatik hastanın kayıtlarına bakarak duyguları tanımlamak ve söze dökmede yaşanan güçlüğü ve düşlemden uzaklığın hastalar arasında yaygın olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Son olarak 1973 yılında Sifneos, duyguları tanımakta, tanımlayıp söze dökmede güçlük,

somut düşünme ve hayal kurma yoksunluğu ile karakterize olan aleksitimi kavramını tanımlamıştır.

Psikosomatik belirtiler ile ilişkili olarak tanımlanan kavram zamanla psikanalitik alanyazının dışında da kullanılmaya başlamış ve kısa süre içerisinde başta travma sonrası bozukluklar, depresyon, yeme bozuklukları, kişilik bozuklukları ve madde bağımlılığı olmak üzere pek çok psikolojik belirti ile ilişkilendirilmiştir (Dereboy, 1990; Durak-Batıgün ve Büyükşahin, 2008; Goerlich, 2018). Aleksitimi ilk zamanlarda psikopatolojiler ile ilişkili klinik bir kavram olarak görülmüştür ve yapılan araştırmalar da bu yönde olmuştur. Bu dönemde aleksitimi ölçekleri de genel popülasyonda aleksitimi düzeyini belirlemek yerine belirli bir kesme puanı kullanarak aleksitiminin varlığını ya da yokluğunu ortaya koymaya yönelik tasarlanmıştır. Örneğin ilk aleksitimi ölçeklerinden olan Beth Israil Anketi (BIQ) ve Schalling-Sifneos Kişilik Ölçeği (SSPS) kesme puan kullanarak aleksitimik kişileri ayırt etmek amacı ile geliştirilmiştir (Sifneos, 1986). Günümüzde de en çok kullanılan öz bildirim ölçeklerden biri olan Toronto Aleksitimi Ölçeği de başlangıçta benzer amaç için geliştirilmiştir (Taylor ve ark., 1985). Dereboy (1990) psikiyatristlerin klinik gözlemleri ile Toronto Aleksitimi Ölçeğinden alınan puanın belirlenmiş bir kesme noktasının üstünde olması arasında aleksitimik özellikleri tespit edebilme açısından %83 oranında örtüşme olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Zaman içerisinde aleksitiminin bir kişilik boyutu olarak görülebileceği ve hem klinik hem de klinik olmayan popülasyonda yaygın olarak belli düzeylerde bulunduğu görüşü alanyazında yaygınlaşmış ve aleksitimi ölçekleri de aleksitimi düzeyini belirlemeye yönelik olarak kullanılmaya başlamıştır.

Dereboy, 1990 yılında aleksitimi kavramının Türkçe alanyazına kazandırılması açısından tarihsel önem teşkil eden tez çalışmasında aleksitimiden bir kişilik boyutu olarak bahsetmiştir. Çalışmada orijinali “alexithymia” olan kavramın Türkçesi için “aleksitimi” sözcüğünü kullanmanın uygun olacağı belirtilmiş ve bu öneri Türkçe alanyazında kabul görmüştür. Dereboy ayrıca sözcüğün Yunanca kökenini dikkate alarak, “a”, “lexis” ve “tymos” kelimelerinin sırası ile “yok”, “söz” ve “duygu” anlamlarına geldiği için terimin doğrudan karşılığının “duygular için söz yokluğu” olduğunu da belirtmiştir. Çalışmadaki renk körlüğü metaforu da

dikkate değerdir. Dereboy'a (1990) göre nasıl ki çeşitli biçimlerde tezahür eden renk körlükleri dolayısıyla herkes tüm renkleri aynı şekilde göremiyorsa aleksitimi, yani duygu körlüğü nedeni ile de herkes duyguları aynı şekilde ve aynı çeşitlilikte tanıyamamaktadır.

Gerçekleştirilen deneysel bir çalışmada aleksitimi düzeyi düşük ve yüksek öğrenciler iki gruba ayrılmış ve çeşitli sözcükleri hatırlamaları istenmiştir (Luminet ve ark., 2006). Duygu açısından nötr sözcükleri her iki gruptaki öğrenciler de benzer düzeyde hatırlarken duygu yüklü sözcükleri aleksitimi düzeyi yüksek gruptaki öğrenciler anlamlı düzeyde daha az hatırlamıştır. Bu sonuç hem pozitif duygu sözcükleri için hem de negatif duygu sözcükleri için aynı olmuştur. Bu durum aleksitimi ile duygusal içeriği olan malzemeye erişme becerisindeki eksikliğin ilişkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yani aleksitimi düzeyi yüksek kişiler gerçekten de “duygular için söz yokluğu” yaşamaktadırlar ve duygunun kendisi gibi sözcükler ve imgeler gibi sembolik temsillerine de uzaktadırlar (Luminet ve ark., 2006). Söz konusu araştırmanın sonuçları aleksitiminin duyguları tanımlama zorluğu ve somut düşünme bileşenleri için de kısmi bir açıklama getirmektedir.

1.3.3. Aleksitiminin Bileşenleri

Aleksitimi, detaylı olarak tanımlanmaya başlandığı 1970'lerden itibaren 4 bileşenden oluşan bir yapı olarak düşünülmüştür (Nemiah ve ark., 1976; Taylor ve ark., 1991). Bu bileşenlerden ilki duyguları tanıyabilme ve bir diğeri duyguları tanımlama ve sözel olarak ifade etme ile ilişkilidir. *Duyguları tanıyabilme* bileşeni, bazı kaynaklarda aynı zamanda duygu ve bedensel duyumları ayırt edebilme becerisini de içerir (Gaggero ve ark., 2020). Aleksitimi düzeyi yüksek bireylerde hem somatizasyonun daha sık görüldüğü (Epözdemir, 2012; Okyayuz ve ark., 1991) hem de bu kişilerin duygusal belirtileri bedensel belirtiler olarak yorumlama eğiliminde olabildikleri (Kooiman, 1998; Papciak ve ark., 1985), hatta bazen duygusal belirtilerin hastalık belirtileri olarak algılanabildiği (Lumley ve ark., 2007; Messina ve ark., 2014) klinik gözlemler ve deneysel çalışmalar ile gösterilmiştir. Bu duruma getirilen açıklamalardan biri aleksitimi düzeyi yüksek bireylerin

duygusal uyarılmaya eşlik eden bedensel duyumlara fazla odaklandığı, böylece duyumlara karşı hassasiyetin arttığı ve duyumların güçlendiğidir (Messina ve ark., 2014; Taylor ve ark., 1991). *Duyguları ifade etme* bileşeni ise duyguların sözel ve görsel semboller başta olmak üzere sembolik ifadesindeki beceri eksikliğini tanımlar.

Taylor ve meslektaşlarının (1991) kavramsallaştırmasına göre aleksitimi yapısının üçüncü bileşeni *dışsal odaklı düşünme biçimini*, yani iç yaşantıdan çok dışarıdaki durum ve olaylara odaklanmayı içerir. Dördüncü bileşen ise *hayal gücü kısıtlılığı ve düşlem eksikliği*ni içerir. Bu durum aleksitimi düzeyi yüksek bireylerin kaygıyı ya da diğer negatif duyguları hayal kurma, imgeleme ya da planlama gibi yöntemler ile düzenlemekte zorlanmalarına neden olmaktadır (Parker ve ark., 1993).

Bazı yazarlar aleksitimi kavramını tarif etmek için Taylor ve arkadaşlarının (1991) kullandığı dört boyutlu yapı yerinde üç boyutlu bir yapı kullanmışlardır. Bagby ve ark., (1994) bu 3 boyutu duyguları belirlemede zorluk, duyguları tarif etmede zorluk ve dışsal odaklı düşünme olarak adlandırmıştır. Motan ve Gençöz (2007) de benzer şekilde 3 boyutlu bir yapı önermiş fakat Bagby ve arkadaşlarından farklı olarak son boyutun hayal kurma yoksunluğu ile ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Ek olarak, Türkiye örnekleminde alınan verilerle gerçekleştirdikleri psikometrik testler sonucunda Totonto Aleksitimi Ölçeği-26 tarafından ölçülen aleksitimi boyutlarını açıklamak için 3 boyutlu yapının uygun olacağı sonucuna ulaşmış ve alanyazına uygun olarak boyutlara “duygu iletişimde zorluk”, “duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk” ve “hayal kurmaktan yoksun olma” isimlerini önermişlerdir.

Farklı örneklemler ile test edilen farklı psikometrik ölçümler aleksitimi boyutları için farklı sonuçlar verse de alanyazında bu özelliğin öznel duyguları tanımada, anlamada ve bedensel duyumlardan ayırtılabilmekte zorluk, duyguları tanımlamada ve sembolik olarak ifade etmede zorluk, düşlemsel yaşamda zayıflık ve bilişsel olarak somut, gerçekçi ve dışsal odaklı düşünme bileşenlerini içerdiği yönünde bir fikir birliği vardır (Motan ve Gençöz, 2007; Parker ve ark., 1993). Aslına bakılırsa, alt boyutlara karar verirken yazarların farklı sonuçlara

ulaşmasının önemli bir nedeni genellikle bileşenleri farklı şekilde gruplandırmış olmalarıdır.

1.3.4. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Aleksitimi

Aleksitimi kavramının gelişiminde rol oynayan psikanalitik kuramcılar travmatik yaşantılar ya da ihmal gibi erken gelişimsel eksikliklerin aleksitimik özelliklerin oluşumuna ve yaşam boyu sürdürülmesine katkısını vurgulamıştır. Bu durum bazı kaynaklarda “birincil aleksitimi” olarak adlandırılmaktadır (Taylor ve ark., 1997). Bu bağlamda ebeveynler ile olumsuz etkileşimlerin birincil aleksitiminin gelişimine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Goerlich, 2018; Wearden ve ark., 2003). Aleksitiminin etiyolojisine dair gelişimsel bakış açısı da benzer şekilde bireyin içinde büyüdüğü ortamda duygulara karşı nasıl yaklaşıldığının önemine işaret etmektedir. Bu bakış açısına göre, hangi durumlarda ne hissedilebileceği ve hissedilenlerin nasıl dile getirileceği bir öğrenme süreci olarak görülür. Buna bağlı olarak ebeveynlerin gelişimin herhangi bir aşamasında duygunun dile getirilmesini teşvik etmemiş ya da engellemiş olması aleksitimi gelişimini açıklayan faktörlerden biri olabilir (Hussain ve Ahmed, 2014). Yani, ailelerde duygu ifadesinin kısıtlanması çocuklarda duygulanımın kısıtlanmasına ve böylece aleksitiminin gelişimine neden olurken duygu ifadesinin cesaretlendirilmesi daha zengin duyguların deneyimlenmesine neden olabilir (Wearden ve ark., 2003).

Duyguların sağlıklı bir şekilde ifade edilemediği, sosyal destek eksikliğinin olduğu ve aile işlevsizliğinin yüksek olduğu ailelerden gelen katılımcıların, sağlıklı ve destekleyici aile ortamına sahip katılımcılara oranla yüksek aleksitimi düzeyine sahip olma eğiliminde olduğunu destekleyen çeşitli araştırmalar mevcuttur (örn. Pope, 2007). Kench ve Irwin (2000), aleksitimi düzeyindeki düşük puanların ailedeki dışa vurumcu tarz ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Çalışmada ayrıca aleksitiminin bileşenlerinden biri olan duyguları tanımlamada zorluk faktörünün uyum düzeyi, çatışma, sosyallik ve ebeveynlik tarzı gibi aile ile ilgili değişkenler tarafından yüksek düzeyde yordandığı sonucuna ulaşılmıştır. Durak-Batıgün ve Büyükşahin'in (2008) Türkiye örnekleminde

gerçekleştirdikleri bir çalışmada aleksitimi düzeyi yüksek olan kişilerin hem kaygılı ve kaçınan bağlanma puanlarının daha yüksek olduğu hem de bu kişilerin daha yüksek düzeyde psikolojik semptom gösterdiği bulgusuna ulaşmışlardır.

Aleksitimi ile ilişkisi olduğu düşünülen aile ile bağlantılı faktörlerden biri de algılanan ebeveyn reddidir. Hussain ve Ahmed (2014), algılanan ebeveyn reddi ve aleksitimi arasındaki ilişkiyi araştırdıkları korelasyonel bir çalışmada hem anne için hem de baba için, yüksek algılanan ret puanlarının yüksek aleksitimi düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Berenbaum ve James (1994), anne ya da babalarından düşmanlık gördüklerini ifade eden kişilerin duygularını tanıma ve tanımlamada anlamlı şekilde daha fazla zorluk yaşadığını ifade etmiştir. Pellerone ve ark. (2017), annenin ve babanın gösterdiği bakımın içeriğinin farklı aleksitimi alt boyutları ve toplam aleksitimi düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aleksitiminin sadece duygu tanımlama ve duyguları ifade etmede güçlük alt boyutlarının test edildiği farklı bir çalışmada ise algılanan anne reddinin her iki boyutla da anlamlı şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur (Haktanır ve Çoklar-Okutkan, 2023).

Kooiman ve ark. (2004) aleksitiminin yetersiz ebeveynlikten psikiyatrik bozukluklara uzanan nedensel zincirin önemli bir halkası olabileceğini ve ebeveynlerden birinin bile bakım ve ilgiyi içeren uygun ebeveynlik davranışları göstermesinin aleksitimi gelişimi açısından koruyucu bir faktör olabileceğini belirtmişlerdir. Algılanan ebeveyn reddinin aleksitimi ve psikolojik semptomlar ile ilişkisi, aleksitiminin psikolojik semptomlar ile bağlantılı yerleşik bir kişilik özelliği olarak görülmesiyle birlikte değerlendirildiğinde, aleksitiminin algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide önemli bir belirleyici olduğu düşünülebilir. Bu nedenle bu çalışma dahilinde, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında ilişkiyi temel alan modelde aleksitiminin düzenleyici ve aracı rolünün incelenmesi planlanmaktadır.

1.4. DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ

1.4.1. Duygu Düzenlemenin Tanımı

Duygu düzenleme, en genel anlamı ile aktive edilmiş duygularla ilişkili değişiklikleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Eisenberg ve Spinrad, 2004). Kişi çevresiyle etkileşime girdiğinde ve çevresel zorluklara ve taleplere istenilen şekilde tepki vermek için değiştirmeye çalıştığı bir duygulanım deneyimlediğinde ortaya çıkmaktadır (Koole, 2009). McRae ve Gross (2020), duygu düzenlemenin kendimizdeki veya başkalarındaki duyguları etkileme yönündeki girişimleri ifade ettiğini belirtmişlerdir. Kişilerarası duygu düzenlemenin güzel bir örneği bakım verenin gülümseyerek bebeğin duygusunu düzenleme çabasıdır. Öte yandan, duygu düzenleme kavramı alanyazında genel olarak kişinin kendi duygularının değişimi üzerindeki etkisini belirtmek için kullanılmaktadır. Bu değişim, yoğunluk ya da süre gibi duygunun kendisindeki değişiklikler olabileceği gibi hafıza ya da sosyal etkileşim gibi diğer psikolojik süreçlerdeki değişimleri de içerebilir (Cole ve ark., 2004; Thompson, 1994).

Duygu düzenlemenin amacı, "uyumsuz" olan duyguları ortadan kaldırmak ve bu duyguların yerine "uyumlu" olanları koymak olarak değil, çevreye uyumlu tepkiler üretebilmek adına duygunun dinamiklerini etkilemek olarak anlaşılmalıdır (Aldao, 2013). Yani, adaptif duygu düzenleme, belirli duyguları ortadan kaldırmak yerine duygu deneyimini adaptif bir biçimde uyarlamayı içerir. Bu görüşe ek olarak, Gratz ve Roemer (2004), duygu düzenleme kavramının sadece duygusal deneyimin değişimini içermediğini; duyguların farkındalığını, değerlendirilmesini, kabulünü ve duygusal zorlanma esnasında davranışları kontrol edebilmeyi de içeren bütünleştirici bir duygu düzenleme kavramsallaştırmasının uygun olacağını dile getirmiştir. Bu kavramsallaştırma duyguların kendilerinin doğrudan kontrol edilmesinin aksine, bir kişinin davranışlarını kontrol edebilmesi için duyguları ile ilişkisini düzenlemesine (Gratz ve Roemer, 2004) ve olumsuz duygular yaşarken dahi istenen hedeflere uygun davranma becerisine vurgu yapmaktadır (Linehan, 1993).

Duygu düzenleme becerisi hem mizaç ve bilişsel yetenek gibi iç faktörlerden hem de bakım verenle ilişki, öğrenilmiş davranış örüntüleri ve deneyimler gibi dış faktörlerden etkilenir (Paulus ve ark., 2021). Sağlıklı duygu düzenleme genel olarak bireyin kişilerarası olumlu ilişkilere, sosyalliğe, başkalarına karşı sempatiye, kişisel girişkenliğe veya işlevselliğin diğer biçimlerine izin verecek şekilde duygularını yeterince kontrol altında tutabilmesi olarak görülür (Thompson, 1994). Yani, kişinin durumsal talepleri karşılamak amacı ile bir duygunun ifadesini, deneyimini ve fizyolojisini değiştirme yeteneğidir (Gonçalves ve ark., 2019). Duygu düzenlemenin psikolojik iyi oluş üzerinde önemli bir etkisi olduğu (Altınok ve Dağ, 2024) ve bu konuda yaşanan güçlükler ve görülen eksikliklerin psikolojik ve fiziksel sağlık problemleri ile ilişkili olduğu görüşü alanyazında yaygın bir şekilde kabul görmektedir (Gross, 2015).

1.4.2. Duygu Düzenleme Süreci ve Aşamaları

Duygu düzenleme biyolojik, davranışsal, bilişsel ve fizyolojik bileşenleri içeren kapsamlı bir süreçtir (Garnefski ve ark., 2001). Gratz ve Roemer (2004) duygu düzenlemenin bileşenlerini açıklama girişiminde bulunarak dört temel beceri alanı tanımlamışlardır. Bu tanıma göre duygu düzenleme süreci, duyguların farkındalığını ve anlaşılmasını; duyguların kabulünü; olumsuz duygular mevcutken dürtüsel davranışları kontrol edebilmeyi ve olumsuz duygulara rağmen amaçlara uygun davranabilmeyi; durumsal değişkenler ya da bireysel hedefler nedeniyle belirli şekilde davranabilmek için duygusal tepkileri düzenleyebilmeyi ve bunları yaparken çeşitli duygu düzenleme stratejilerini esnek ve uygun bir şekilde kullanma becerisini içerir. Bu bileşenlerin içerdiği becerilerin bir kısmının yetersizliği duygu düzenlemede zorluklara işaret etmektedir (Gratz ve Roemer, 2004)

Alanyazında, duygu düzenlemenin bileşenlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmaların yanı sıra duygu düzenleme sürecini açığa çıkarmayı hedefleyen çalışmalar da mevcuttur. Bunlardan biri olan Duygu Düzenleme Süreç Modeli (Gross, 2015) duygu üretim sürecinin sırasıyla durumla karşılaşma, durumun kilit yönlerine dikkat etme, durumu hedeflerle ilişkili olarak değerlendirme ve son

olarak tepki verme adımlarından oluştuğunu öne sürmektedir. Modele göre verilen tepkiler deneyimsel, fizyolojik veya davranışsal olabilir ve belirli bir duruma verilen bir tepki bu bileşenlerin tümünü de içerebilir. Bu duygu deneyimleme süreci kısaca durum, dikkat, değerlendirme ve tepki olmak üzere 4 adımda tanımlanabilir.

Gross'a (2015) göre duygu düzenleme, kişinin arzu ettiği duygusal durum ile mevcut veya öngörülen duygusal durumu arasında bir tutarsızlık nedeni ile açığa çıkar. Daha sonra bir duygu düzenleme stratejisi seçilir ve seçilen strateji belirli taktikler aracılığıyla uygulanır. Uygulama esnasında bir yandan da hedefe ulaşma başarısı izlenir ve yapılan aktif değerlendirmeye göre kullanılmakta olan duygu düzenleme taktiklerinde gerekli değişiklikler yapılır. Duygu Düzenleme Süreç Modeli, ayrıca duygu düzenleme stratejilerinden birinin bilişsel değişiklik yapılması olduğunu vurgulamaktadır. Bilişsel değişiklikler, bilişsel yeniden yapılandırma ya da kabul başta olmak üzere çeşitli yollarla gerçekleştirilebilir. Berking ve Whitley (2014), duygu düzenleme becerilerini kapsamlı şekilde tanımladıkları Duygularla İşlevsel Baş Etme Modeli dahilinde, duygu düzenleme sürecinde yüzleşme becerisi ve etkili öz-destek sağlama bileşenlerinin de önemli olduğunu belirtmişlerdir. Yüzleşme becerisi, sıkıntı verme potansiyeli olan duygulara maruz kalma konusundaki istekliliği ve öz-destek sağlama ise kısaca yüzleşme ile bağlantılı sıkıntıya karşı kişinin kendisine gösterdiği merhamet, cesaretlendirme ve öz şefkati ifade eder (Vatan ve Kahya, 2017).

1.4.3. Duygu Düzenlemede Güçlükler

Alanyazında duygu düzenlemede güçlük terimi genel olarak sağlıklı ya da optimal duygu düzenleme becerilerinden yoksunluğu ifade etmek için kullanılır (Thompson, 1994). Sağlıklı duygu düzenleme, bireyin psikolojik ve dahası fizyolojik sağlığı ile ilişkili bir bileşen olarak görülmektedir. Ayrıca kişilerin yaşam kalitesini ve işlevselliğini de önemli ölçüde etkilemektedir (Kozubal ve ark., 2023). Daha önce de belirtildiği üzere, kişinin duygularını düzenleyebilmesi için kendi duygularına erişebilmesi ve duygularını tanıması, yani duygularının farkında olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, duyguların ifadesi ve duygular eşliğinde

hedeflere uygun davranabilme becerisi de duygu düzenlemenin bileşenleri arasındadır (Gratz ve Roemer, 2004). Bu nedenle, yaşanan olumsuz duyguya dikkat etme, tanımlama, anlama ve değer verme; olumsuz sonuçlara yol açabilecek uygunsuz dürtüsel eylemleri engelleme ve önceden belirlenmiş hedeflere uygun davranma gibi stratejilerin duyguları etkili bir şekilde düzenleyebileceği düşünülmektedir (Rugancı ve Gençöz, 2010). Bu açıdan bakıldığında, duygu düzenlemede yaşanan güçlüklerin bu bileşenlerin bir kısmında ya da tümünde yaşanan aksaklıklar ile ilişkili olduğu düşünülebilir.

Garnefski ve ark. (2001), kişilerin psikolojik başa çıkma çabalarının tümünün aslında birer duygu düzenleme stratejisi olduğunu ve duygu düzenlemenin geniş tanımı tarafından kapsandığını ileri sürmektedirler. Bu bağlamda, başarı ile sonuçlanan duygu düzenleme girişimleri genel olarak psikolojik iyilik hali, pozitif duygulanım ve yaşam memnuniyeti ile ilişkili görünmektedir (Quoidbach ve ark., 2010). Ayrıca, giderek artan ampirik kanıtlar, olumsuz duyguların engellenmesi, bastırılması ve kontrol edilmesi gibi stratejilerin duygu düzenleme güçlükleri bağlantılı olduğunu (Mansueto ve ark., 2022) ve hem psikolojik hem de fiziksel sağlıkla olumsuz yönde ilişkili olduğunu göstermektedir (Lewczuk ve ark., 2021). Bu sonuç, Duygularla İşlevsel Baş Etme Modeli (Berking ve Whitley, 2014) ile öne sürülen, olumsuz duygu oluşturma potansiyeli olan durumlar ile yüzleşmenin duygu düzenleme becerisinin bileşenlerinden biri olduğu görüşü ile uyum göstermektedir.

Önemli sayıda çalışma duygu düzenlemeye yönelik beceri eksikliğinin, farklı psikolojik semptom veya bozukluk türleriyle pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Bekaroğlu ve Yılmaz, 2023; Gratz ve Roemer, 2004; Igra ve ark., 2023). Buna bağlı olarak duygu düzenleme güçlüğü, kişilik bozuklukları (Pollock ve ark., 2016), kaygı bozuklukları (Cisler ve Olatunji, 2012), bedensel belirti bozuklukları (Yan ve ark., 2024) ve depresyon (Gonçalves ve ark., 2019) başta olmak üzere çeşitli semptomların yordayıcısı olarak kabul edilmektedir (ayrıca bkz. Lewczuk ve ark., 2021; Saxena ve ark., 2011).

1.4.4. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü

Bireyin duygu düzenleme stratejilerinin, temel bakım veren ile kurulan erken dönem ilişkinin yapısına ve kalitesine bağlı olarak geliştiği ancak bireyin daha sonraki sosyal gelişimsel bağlamında da gelişme potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir (Rugancı ve Gençöz, 2010). Duygu düzenlemenin kişilerarası doğası, anne-çocuk etkileşimi üzerine yapılan araştırmalar ile ortaya konmuştur (Cole ve ark., 2004). Araştırmalar, bebek ve anne arasındaki duygu alışverişlerinin kalitesinin, çocuğun duygularını kendi kendine düzenleme becerisini arttırdığını göstermektedir (Feldman ve ark., 1999) Örneğin Field (1994) tarafından anneler ve bebekleri ile gerçekleştirilen gelişimsel bir araştırmada, her iki tarafın da birbirlerinin duygusal sinyallerine duyarlı oldukları ve her birinin diğerinin duygusunu güçlendirmek ya da düzenlemek için davranışlarını değiştirerek tepki verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın bulguları ayrıca bebek ve bakım verenin kendi aralarındaki ilişkiyi hassas şekilde sürdüren bir duygusal etkileşim gelgitini devam ettirdikleri şeklinde yorumlanmıştır. Sonuç olarak görülmektedir ki ebeveynler ya da diğer bakım verenler bebeğin duygusal sinyallerini okuyarak ve uygun uyarım sağlayarak bebeğin duygusal durumunu düzenleme kapasitesine sahiptir. Dolayısı ile sözü edilen duygusal etkileşim uyum içinde gerçekleşmez ise, örneğin ebeveynler çocuklarının duygu ifadesine karşı soğuk ve duygusuz davranır ve gülümseme gibi destekleyici ifadelerden yoksun bırakırsa, çocuğun duygu düzenleme becerisi yeteri miktarda gelişmeyebilir.

Duygu düzenleme becerisinin ebeveyn davranışları ile yakından ilişkisi hakkındaki bulgular, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Alanyazında bu düşüncüyü destekleyen çeşitli araştırmalar yer bulmaktadır. Örneğin, Lewczuk ve ark. (2021), bağlanma örüntülerinin fiziksel ve ruhsal sağlık üzerinde etkili olduğu ve duygu düzenlemenin bu bağlantıyı açıklayan mekanizmalardan biri olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada vejetatif belirtiler, depresif belirtiler, kaygı bozuklukları kümesine ait çeşitli belirtiler ve belirti şiddeti gibi pek çok değişken test edilmiştir ve duygu düzenleme becerisinin hem bağlanma değişkenleri ile

hem de tüm fiziksel ve ruhsal sağlık değişkenleri ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Khaleque ve Rohner (2012), çocukluk dönemindeki ebeveyn reddi algısının yetişkinlik dönemindeki sonuçları üzerine yaptıkları geniş meta-analizde, algılanan ebeveyn reddi ve duygusal düzensizlik arasındaki bağlantının güçlü bir şekilde desteklendiği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada ek olarak bu ilişkinin, duygu düzenlemenin özellikle duygusal istikrar ve duygusal duyarlılık boyutları için yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveyn reddinin bileşenleri olan ilgisizlik, düşmanlık, soğukluk gibi çeşitli ebeveynlik boyutlarının duygu düzenleme ile ilişkisini araştıran Yu ve ark. (2013) ise ebeveyn reddinin ergenlik dönemindeki duygu düzenleme zorluğu üzerinde doğrudan pozitif bir etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Sarıtaş ve ark. (2013), hem öz bildirim hem de anne bildirim ölçeklerini kullanarak, anne reddinin ergenlik dönemindeki duygu düzensizliği üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Türkiye örnekleminde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise ebeveyn reddinin hem duygu düzenleme ile hem de psikolojik semptomlar ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Şenel ve Çakmak-Tolan, 2022). Bu bulgular, Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'na dayanan tahminlerle tutarlıdır ve reddetme tutumları gösteren ebeveynlerin çocuklarının zaman içinde düzenlenmesi zor duygusallık örüntüsü ile baş etmek zorunda kalmaları muhtemel olarak görülmektedir (Casselman ve McKenzie, 2015).

1.5. DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİLER ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

Önceki bölümlerde dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin tanımlarına ve önemli özelliklerine yer verilmiştir. Ek olarak bu üç değişkenin algılanan ebeveyn reddi ile ilişkisine detaylı olarak değinilmiştir. Ebeveyn kabul-reddi ile güçlü ilişkileri ortaya koyulan bu üç değişkenin aynı zamanda kendi aralarında ilişkili olduğu ve çeşitli psikolojik semptomların önemli yordayıcıları oldukları düşünülmektedir (Bilge ve ark., 2018; Muir ve ark., 2024; Pandey ve ark., 2011; Taylor ve ark., 1997). Bu bölümde öncelikle bu üç değişkenin kendi aralarındaki ilişkilerini ortaya koymayı amaçlayan araştırma

sonuçlarına ve ardından bu değişkenlerin psikolojik semptomlarla ilişkilerini araştıran çalışmalara yer verilmiştir.

1.5.1. Dürtüsellik, Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü İlişkisi

Dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri arasındaki ilişki alanyazında yaygın olarak gösterilmiş olsa da ilişkinin nedeni hakkındaki tartışmalar devam etmektedir. Zayıf duygu düzenleme becerisinin kısmen duygusal farkındalıktaki eksikliklerden kaynaklanıyor olması muhtemeldir. Duygular, bireylere davranışlarını bağlamsal taleplere cevap verecek şekilde düzenlemeleri için gerekli olabilecek bilgileri sağlamaktadır. Dolayısı ile duygunun dinamiklerini kontrol edebilmek ve duruma uygun tepkiler üretebilmek için duyguların erişilebilir olması ve uygun şekilde tanımlanması gerekmektedir (Baumeister ve ark., 2007). Bununla bağlantılı olarak, kişilerin etkili duygu düzenleme stratejilerini uygulayabilmeleri için, aynı zamanda duygusal deneyimlerinin doğasının farkında olmaları gerektiği varsayılmaktadır (Robertson ve ark., 2012). Gratz ve Roemer'in (2004) dört bileşenli modeline göre de duygu düzenleme ile ilgili ilk beceri alanı duyguların farkındalığını ve anlaşılmasıdır. Çeşitli araştırmalar bu görüş ile tutarlı biçimde duygusal farkındalık düzeyi görece yüksek olan kişilerin duygularını daha iyi yönetebildiklerini ve duygulanımda dalgalanmalar yaşadıklarında daha etkili başa çıkma stratejileri kullanabildiklerini göstermektedir (Gohm ve Clore, 2002). Ayrıca, duygusal farkındalık düzeyi düşük olan kişilerin etkili duygu düzenleme stratejileri kullanmakta zorlandıkları görülmektedir (Gratz ve Roemer, 2004).

Preece ve ark., (2023) duygu düzenleme becerileri ve aleksitimi ilişkisini ortaya koymayı amaçladıkları bir araştırmada yüksek aleksitimi ve düşük aleksitimi gruplarını duygu düzenleme becerileri açısından karşılaştırmışlardır. Sonuçlar, düşük aleksitimi grubunun genel olarak bilişsel yeniden değerlendirme ve sosyal destek arama gibi uyumlu düzenleme stratejileri daha çok kullandığını ve yüksek aleksitimi grubunun bu adaptif duygu düzenleme becerilerini daha az kullanırken bunlar yerine bastırma, davranışsal kaçınma gibi uyumsuz düzenleme stratejileri kullandığını göstermiştir. Pandey ve arkadaşları (2011) da aleksitimik olan ve

olmayan olarak ayırdıkları iki grup katılımcı ile gerçekleştirdikleri benzer bir çalışmada, aleksitimik bireylerin daha fazla duygu düzenleme güçlüğü gösterdiğini ve duygu düzenleme güçlüğü seviyesinin iki grubu çok yüksek bir doğrulukla ayırt ettiğini ortaya koymuşlardır. Araştırmanın sonuçları ayrıca bu yapılar arasında duyguları anlama ve tanımlayabilme açısından belirli miktarda örtüşme olsa da iki psikolojik değişkenin iki bağımsız yapıyı temsil etmekte olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Yüksek aleksitimi düzeyi gibi etmenlerden dolayı duygu içeriği ile ilgili bilgilere erişim kısıtlandığında özellikle duygulanımda yüksek düzeyde dalgalanma yaratabilecek durumlarda duyguyu ve ilişkili davranışı düzenlemek zorlaşabilir ve kontrolsüz davranışsal tepkiler artabilir (Robertson ve ark., 2012). Alanyazında aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin alternatif bir açıklaması da duygu yoğunluğu üzerinden yapılmaktadır. Yüksek duygusal yoğunluk seviyelerinin genel olarak adaptif duygu düzenleme stratejilerinden ziyade yaşantısal kaçınma ya da tepki gösterme gibi stratejilerin seçilmesini yordadığı düşünülmektedir (Kozubal ve ark., 2023). Aleksitimi düzeyinin yüksekliği genellikle daha fazla duygusal yoğunluk ile ilişkilendirildiği (Luminet ve ark., 2021) için, aleksitiminin adaptif duygu düzenleme stratejilerinin seçimi yerine duygu düzenleme güçlüğü ile pozitif yönde ilişkili olması beklenmektedir (Mehta ve ark., 2024). Temelcioğlu-Tunalı, (2020) da üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada aleksitimi düzeyi, duygu düzenlemede güçlük ve yaşantısal kaçınma değişkenleri arasındaki ikili ilişkilerin tümünün anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye bakıldığında alanyazında farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar olduğu görülmektedir. Schreiber ve ark., (2012) genç yetişkin örnekleminde gerçekleştirdikleri çalışmada dikkatte dürtüsellik ve planlamada dürtüsellik özelliklerinin duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Fakat çalışma bulguları, duygu düzenleme güçlüğü'nün kumar oynama, alkol ya da uyuşturucu kullanımı gibi dürtüsel davranışlardaki farklılığı yordamadığını göstermiştir. Öte yandan, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü düzeyleri yüksek kişilerin ayrıca daha yüksek oranda

dürtüsel ve zarar verici davranışlar göstermekte olduğu bulgusuna ulaşan araştırmalar çoğunluktadır (örn. Edwards ve Wupperman, 2016). Sebastian ve ark. (2013) dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiyi açıklarken, özellikle uygun şekilde düzenlenemeyen olumsuz duyguların dürtü kontrolünü etkileyebileceğini ve düşük düzeyde kontrol becerisi gerektiren davranışsal engelleme durumlarında bile başarısızlığa yol açabileceğini belirtmiştir. Fossati ve ark. (2009), bu görüşü destekler nitelikte, aleksitimi ve duygu farklılaşmasının dürtüsel saldırganlıktaki varyansının önemli bir kısmını açıkladığını göstermişlerdir. Bir başka çalışmada ise Velotti ve ark. (2016) aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve dürtüsellik değişkenlerinin her biri arasındaki ikili ilişkinin anlamlı olduğu ve bu değişkenlerin tümünün saldırgan davranışın önemli yordayıcıları olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Çalışmada ayrıca, psikiyatrik olmayan örneklemde duygu düzenleme güçlüğü ve dürtüsellik aleksitimi ve saldırganlık arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuçlar dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin iki katmanlı olabileceğini düşündürmektedir. Yani, bir kişilik yapısı olarak dürtüsellik duygu düzenleme güçlüğüne katkı sağlayan nedenlerden biri olabilirken adaptif duygu düzenleme stratejilerinin kullanımındaki başarısızlık da zarar verici dürtüsel davranıştaki artış ile bağlantılı olabilir (Long ve ark., 2014). Daha önce bahsedilmiş olan, Schreiber ve arkadaşlarının (2012) dikkatte ve planlamada dürtüsellik ile duygu düzenleme güçlüğü arasında ilişki bulurken kumar oynama, alkol ya da uyuşturucu kullanımı gibi dürtüsel davranışlar arasında ilişki bulamadıkları çalışmanın bulguları da öz bildirim ölçekleri ile ölçülen dürtüsel kişilik özellikleri ve zarar verici dürtüsel davranışların farklı yapılar olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı görüşünü destekler niteliktedir.

Bu çalışmada hem aleksitimi hem de dürtüsellik özellikleri birer kişilik yapısı olarak görülmüş ve bu nedenle duygu düzenleme becerilerindeki eksikliğin sonucundan çok birer yordayıcısı olabilecekleri varsayılmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın amaçlarından biri de yürütülecek aracı ve düzenleyici değişken analizleri ile bu üç değişken arasındaki ilişkinin ortaya koyulmasıdır. Alanyazında değişkenler arasındaki ilişkinin yapısını açıklamakta bazı farklılıklar görülse de

bahsedilmiş olan çalışmaların tümü, aleksitimi düzeyi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasında var olduğu düşünülen kuvvetli ilişkiye destek sağlamaktadır.

1.5.2. Dürtüsellik, Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü ile Psikolojik Semptomların İlişkisi

Dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmaların önemli bir kısmı bağımlılık, yeme bozukluğu ve kendine zarar verme davranışına odaklanmıştır. Gatta ve ark., (2016) kendine zarar verme davranışı göstermiş kişilerden oluşan grubun, kontrol grubuna göre daha yüksek düzeyde aleksitimi, dürtüsellik ve psikolojik semptom gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Akın, (2014) aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve dürtüsellik düzeyi değişkenlerinin bir arada internet bağımlılığını yordadığı ve ayrıca duygu düzenleme güçlüğüne aleksitimi düzeyi ve internet bağımlılığı ilişkisine aracılık ettiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca aleksitiminin temel bileşenlerinden biri olan duyguyu tanımakta zorluk özelliğinin alkol veya esrar gibi maddelerin riskli kullanımı ve internet bağımlılığı gibi duygusal öz düzenleme ile ilgili sorunlarla yüksek düzeyde ilişkili olduğunu gösteren çeşitli araştırma bulguları mevcuttur (örn. Dalbudak ve ark., 2013; Lyvers ve ark., 2013; Thorberg ve ark., 2009).

Yeme bozukluğunun yordayıcıları üzerine gerçekleştirilen bir çalışmada aleksitimi ile yeme bozukluğu belirtileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu ilişkiye olumlu duyguları düzenleme güçlüklerinin kısmen aracılık ettiği bulunmuştur (Muir ve ark., 2024). Benzer konudaki deneysel bir çalışma ile aleksitiminin psikolojik sıkıntı ve yemek tüketimi arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır (van Strien ve Ouwens, 2007). Çalışmada aynı zamanda dürtüsellik aracı etkisi de test edilmiş fakat bu etki anlamlı bulunamamıştır. Bu durum, aralarındaki bilinen ilişkiye rağmen aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin psikolojik semptomları yordamada her zaman benzer sonuçlar vermeyebileceğini düşündürmektedir. Dawe ve Loxton, (2004), mevcut araştırma bulgularına dayanarak dürtüsellik madde kötüye kullanımı ve

tıkınırcasına yeme alışkanlığı başta olmak üzere yeme bozuklukları ile ilişkili olduğunu söylemenin mümkün olduğunu, fakat bu ilişkinin dürtüsellik özelliğinin hangi bileşeninden kaynaklandığının henüz tam olarak bilinmediğini belirtmişlerdir.

Aleksitimi, dürtüsellik ya da duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomların altında yatan önemli özellikler olabileceklerini düşündüren çalışmalar yeme bozukluğu ve bağımlılık alanları ile sınırlı değildir. Bu değişkenlerin her biri için, anksiyete, depresyon, somatizasyon ve genel olarak psikolojik semptomlarla bağlantılarını açığa çıkaran çok sayıda araştırma bulgusu mevcuttur (Evren ve ark., 2008; Kahramanol ve Dağ, 2018; Kerr ve ark., 2004; Soenke ve ark., 2010). Türkiye örnekleminde yapılan iki farklı çalışmada Bilge ve ark., (2018) duygu düzenlemenin bazı alt boyutlarının ve Temelcioğlu-Tunalı, (2020) duygu düzenleme güçlüklerinin aleksitimi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Pandey ve ark. (2011) ise aleksitimik bireylerden oluşan gruptaki bireylerin aleksitimik olmayanlara kıyasla daha fazla sağlıkla ilgili sorun bildirdiklerini bulmuş ve bu ilişkiyi duygu düzenleme güçlükleri aracılığı ile açıklamışlardır.

Tüm bu nedenlerle aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomlar ile ilişkili olduğu ve dahası algılanan ebeveyn ret düzeyi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı ve düzenleyici rol oynama potansiyelleri olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, bilindiği kadarı ile bu üç değişkenin bir arada değerlendirildiğinde algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiyi ne şekilde etkiledikleri henüz araştırılmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada öncelikle algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptomlar ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolünün ve aleksitimi ile dürtüsellik değişkenlerinin düzenleyici rolünün araştırılması amaçlanmaktadır. Ek olarak, düzenleyici etki bulunamaması halinde aleksitimi ve dürtüsellik değişkenlerinin aracı rolünün araştırılması da planlanmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Önceki bölümlerde detaylı olarak açıklandığı üzere alanyazındaki bulgular genel olarak algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın amacı bu ilişkinin altında yatan mekanizmayı ortaya koyabilmek için aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin bu ilişkideki düzenleyicilik ve aracılık rollerinin araştırılmasıdır. Aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin durumsal özellikler mi yoksa yerleşik yapılar olan kişilik özellikleri mi oldukları yönünde tartışma alanyazında devam etse de araştırmalar çoğunlukla bu özelliklerin bireylerin kişilik yapılarının bir parçası olan karakter özellikleri oldukları yönündedir. Ek olarak bu özelliklerin hem ebeveyn davranışları ve daha özel olarak algılanan ebeveyn kabul-ret düzeyi ile ilişkili olduğu hem de psikolojik semptomları yüksek oranda tahmin edebilen değişkenler olduğu pek çok araştırma ile gösterilmiştir. Bu durumda aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynayabileceği düşünülmüştür. Öte yandan, gerçekleştirilen istatistiksel analizlerde dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin düzenleyici rolünün istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması durumunda alanyazında devam eden tartışmalara uygun olarak bu değişkenlerin aracı değişken olarak alınması ve analizlerin bu şekilde tekrar edilmesi planlanmıştır.

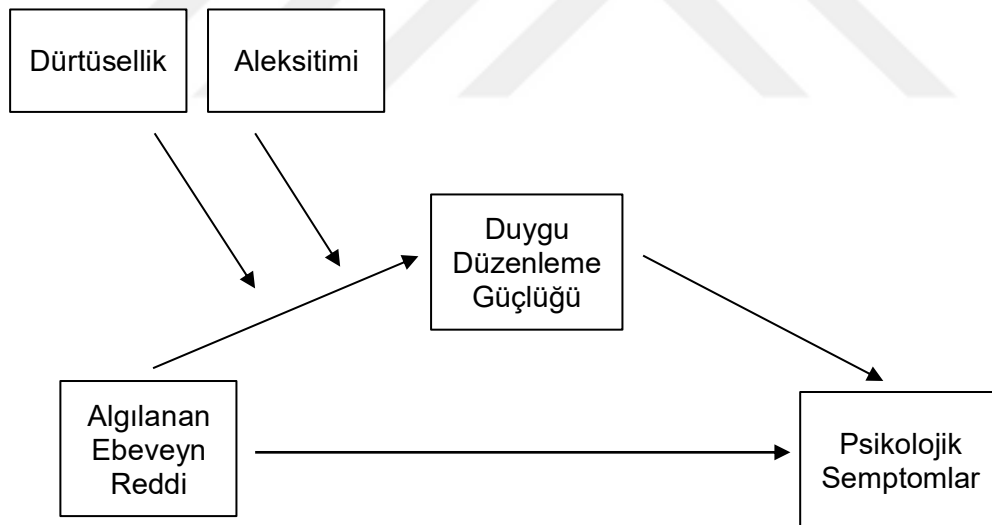
Aynı özelliklere sahip, yani hem ebeveyn reddi ile hem de psikolojik semptomlar ile ilişkili bir özellik olarak görülen bir başka değişken de duygu düzenleme becerisi ve bununla bağlantılı olan duygu düzenleme güçlüğüdür. Kişilerin yaşadığı duygu düzenleme güçlüğü sıklıkla pek çok psikolojik semptomda ortak olarak görülen bir beceri eksikliği olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynayabileceği varsayılmıştır. Ek olarak çeşitli çalışmalar dürtüsellik ve aleksitimi özelliklerinin psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin duygu düzenleme biçimleri ve bu yöndeki beceri düzeyi ile bağlantılı olduğunu açığa çıkarmıştır. Tüm bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin algılanan ebeveyn

reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynayabileceği ve aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin var olan bu aracılık ilişkisinin bir bölümü olan algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki pozitif ilişkide düzenleyici rol oynayabileceği düşünülmüştür.

Araştırma değişkenleri arasındaki varsayılan ilişkileri ortaya koyan araştırma modeli Şekil 1.'de gösterilmiştir. Araştırma modeli Hayes'in (2018) aracı ve düzenleyici değişken analizi için uygun gördüğü modellerden biri olan 9 numaralı düzenlenmiş aracılık (*mediated moderation*) modelidir. Çalışmada öncelikle değişkenler arası ilişkiler test edilmiş, daha sonra araştırma modelinin test edilmesi amacıyla uygun olarak aracı ve düzenleyici değişken analizleri ve düzenlenmiş aracılık analizi yürütülmüştür.

Şekil 1.

Araştırma Modeli

Araştırma modelini test etme amacı doğrultusunda belirlenen araştırma soruları ve ilgili hipotezler aşağıdaki gibidir.

1. Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasında ilişki var mıdır?

H1: Algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında pozitif anlamlı ilişki vardır.

2. Duygu düzenleme güçlüğü, algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynamakta mıdır?

H2: Algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif anlamlı ilişki vardır.

H3: Duygu düzenleme güçlüğü ile psikolojik semptomlar arasında pozitif anlamlı ilişki vardır.

H4: Duygu düzenleme güçlüğü, algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır.

3. Dürtüsellik, algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamakta mıdır?

H5: Dürtüsellik, algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamaktadır; algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki pozitif ilişki, dürtüsellik düzeyi yüksek bireylerde daha güçlü olacaktır.

4. Aleksitimi, algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamakta mıdır?

H6: Aleksitimi, algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamaktadır; algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki pozitif ilişki, aleksitimi düzeyi yüksek bireylerde daha güçlü olacaktır.

5. Dürtüsellik ve aleksitimi bir arada algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamakta mıdır?

H7: Dürtüsellik ve aleksitimi, algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamaktadır; algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki pozitif ilişki, dürtüsellik ve aleksitimi düzeyi yüksek bireylerde daha güçlü olacaktır.

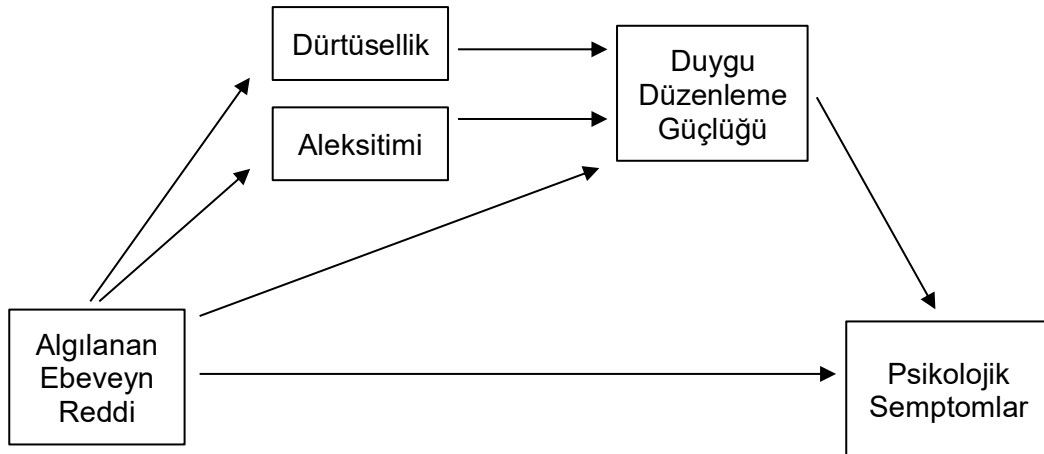
Araştırma modelinin istatistiksel olarak test edilmesi sonucunda dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin düzenleyici rollerinin doğrulanmaması halinde alternatif olarak bu değişkenlerin düzenleyici rolünün de test edilmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda belirlenen ek araştırma sorusu ve ilgili hipotez aşağıda sunulmuştur. Araştırma sorusuna uygun olarak oluşturulan alternatif model Şekil 2.'de yer almaktadır.

6. Dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynamakta mıdır?

H8: Dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında duygu düzenleme güçlüğü aracılık ettiği ilişkide, algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

Şekil 2.

Alternatif Araştırma Modeli

1.7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukluk döneminde algılanan ebeveyn reddinin çeşitli psikolojik semptomlar ile ilişkili olduğu pek çok çalışma ile desteklenmiştir. Fakat bu ilişkinin kurulmasına

neden olan diğer değişkenlerin neler olduğu konusundaki araştırmalar devam etmektedir. Dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlükleri genel olarak ebeveyn reddi ile ilişkili özellikler olarak görülmektedirler. Bu değişkenlerin aynı zamanda psikolojik semptomların güçlü yordayıcıları oldukları bilinmektedir. Bu nedenle bu değişkenlerin algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı ve düzenleyici rol oynayabilecekleri düşünülmüştür. Alanyazında duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin bu ilişkideki aracı rolünü destekleyen çalışma bulguları mevcuttur. Fakat bu 3 değişkenin aynı anda söz konusu ilişkideki etkisini test eden herhangi bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Dolayısı ile bu çalışma ile algılanan ebeveyn ret düzeyi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin bir arada yapacağı etki ilk defa test edilmiştir.

Bunun yanı sıra algılanan ebeveyn reddinin aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkisini araştıran çok sayıda araştırma olsa da dürtüsellik ile ilişkisi görece daha az araştırılmıştır. Dürtüsellüğün ebeveyn tutumlarından ve kişinin büyüdüğü aile ortamından etkilendiği çokça bilinen bir durumdur. Fakat özel olarak algılanan ebeveyn reddi ve alt boyutları ile dürtüsellüğün ilişkisi neredeyse hiç incelenmemiştir. Bu nedenle bu çalışmanın alanyazındaki bu boşluğa da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Son olarak, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arası ilişkinin doğasının daha iyi anlaşılmasının psikolojik müdahaleyi kolaylaştırıcı etkisi olabileceği düşünülmektedir. Psikolojik semptomlara neden olabilecek yordayıcı ve aracı faktörler hakkında bilgi sahibi olunması, bu semptomları gösteren kişilere uygulanacak psikoterapi programları dahilinde hangi özel alanlarda çalışmanın faydalı olabileceği konusuna ek bir açıklama sağlayabilir. Ayrıca çalışma bulguları, algılanan ebeveyn reddinin olası sonuçlarını vurgulayarak bireylerin erken çocukluk dönemlerinde algıladıkları ebeveyn reddinin azaltılmasına yönelik önleme çalışmalarının geliştirilmesine de katkı sağlayabilir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşayan ve üniversitede öğrenim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcılara kolay ulaşılabilir örnekleme yolu ile ulaşılmıştır. Araştırmada, üniversitede öğrenim görmek dahil etme kriteri olarak belirlenmiş ve veri toplama aşamasında bu kriteri sağladıklarını bildiren 558 katılımcıya ulaşılmıştır. 18 yaşından küçük olmak ve 35 yaşından büyük olmak dışlama kriteri olarak belirlenmiş ve bu nedenle 18 yaşından küçük olduğunu bildiren 5 kişinin ve 35 yaşından büyük olduğunu bildiren 15 kişinin verisi veri setinden çıkarılmıştır. Ek olarak, yapılan uç değer analizleri ile 11 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini 413 (%78.4) kadın, 113 (%21.4) erkek ve cinsiyetini belirtmek istemeyen 1 (%0.2) kişi olmak üzere toplam 527 kişi oluşturmuştur. Katılımcıların yaşları 18 ile 35 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 21.69 (ss = 3.21) dir. Katılımcıların demografik özellikleri sıklık (f) ve yüzdelik değer (%) bilgileri ile birlikte detaylı olarak Tablo 1.'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdelik Değerleri

Değişkenler	f	%
Cinsiyet		
Kadın	413	78.4
Erkek	113	21.4
Belirtmek istemiyorum	1	0.2
Medeni Durum		
Bekar	498	94.5
Evli / Birlikte yaşıyor	27	5.1
Ayrı / Boşanmış / Dul	2	0.4
Eğitim Durumu		

Ön lisans	23	4.4
Lisans	460	87.3
Yüksek lisans	36	6.8
Doktora	8	1.5
Ailenin Ekonomik Durumu		
Yetersiz	23	4.4
Orta derecede yeterli	186	35.3
Yeterli	177	33.6
İyi	124	23.5
Çok iyi	17	3.2
Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer		
Köy	21	4.0
Kasaba	20	3.8
Şehir	171	32.4
Büyükşehir	315	59.8
Kardeş Sayısı		
0	55	10.4
1	259	48.8
2	152	28.8
3	43	8.2
4	7	1.3
5 ve üzeri	13	2.5
Geçmişte Alınan Psikiyatrik Tanı		
Var	102	19.4
Yok	425	80.6
Ebeveynlerin Sağ ya da Ölmüş Olması Durumu		
Anne ve baba sağ	498	94.5
Anne sağ, baba değil	22	4.1
Baba sağ, anne değil	6	1.1
Anne ve baba sağ değil	1	0.2
Ebeveynlerin Medeni Durumu		
Evliler	459	87.1
Boşandılar	68	12.9
Annenin Eğitim Durumu		
İlkokul	107	20.3
Ortaokul	62	11.8
Lise	174	33.0
Üniversite	161	30.6

Lisansüstü	23	4.4
Annenin Geçmişte Aldığı Psikiyatrik Tanı		
Var	58	11.0
Yok	469	89.0
Babanın Eğitim Durumu		
İlkokul	72	13.7
Ortaokul	50	9.5
Lise	166	31.5
Üniversite	202	38.3
Lisansüstü	37	7.0
Babanın Geçmişte Aldığı Psikiyatrik Tanı		
Var	34	6.5
Yok	493	93.5

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcılar hakkındaki temel bilgilerin alınması amacıyla yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaşanılan yer, sosyo-ekonomik durum, daha önce psikolojik tanı alınıp alınmadığı, ebeveynlerinin eğitim düzeyi, ebeveynlerin hayatta olup olmadığı, ebeveynlerinin psikolojik bir tanı alıp almadığı gibi alanlardan bilgi almaya yönelik soruların olduğu bir form hazırlanmıştır. Çalışmanın değişkenlerinden biri algılanan ebeveyn kabul-reddi olduğu için, Demografik Bilgi Formu'nda katılımcıların kendilerinin yanı sıra anneleri ve babaları ile ilgili sorulara da yer verilmiştir. Kullanılan form Ek 4'de sunulmuştur.

2.2.2. Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği-Kısa Form

Bu ölçek, yetişkinlerin çocukluk çağında algıladıkları ebeveynleri tarafından kabul ya da reddedilme düzeylerini değerlendirebilmek için Rohner ve ark. (1978) tarafından geliştirilmiş olan Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği'nin kısa formudur. Ölçeğin öncelikli olarak geliştirilen uzun versiyonu, aynı maddelerden oluşan ve her birinde 60 soru bulunan iki formdan oluşmaktadır. Formların birinde anne ve

diğerinde baba ile ilişkili sorular yer almaktadır. Formların her birindeki maddelerin 20 tanesi sıcaklık/sevgi alt ölçeğini, 15'i düşmanlık/saldırganlık alt ölçeğini, 15'i kayıtsızlık/ihmal alt ölçeğini, 10 tanesi ise farklılaşmamış ret alt ölçeğini oluşturmaktadır. Yetişkinlerin ölçeği doldururken çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin kendilerine nasıl davrandığı ile ilgili algılarını göz önünde bulundurmaları istenir. Katılımcılar aynı soruları sırası ile annelerinin davranışlarını ve ardından babalarının davranışlarını göz önünde bulundurarak yanıtlarlar.

Ölçeğin bu çalışmada kullanılacak olan kısa formu ise Rohner (2005) tarafından uzun formdan bazı maddelerin seçilmesi ile oluşturulmuştur. Sıcaklık/sevgi alt ölçeğinden 8, düşmanlık/saldırganlık ve ilgisizlik/ihmal alt ölçeklerinin her birinden 6 ve farklılaşmamış ret ölçeğinden 4 soru alınmıştır. Ölçeğin kısa formu, "Anne Formu" için 24 ve "Baba Formu" için 24 olmak üzere toplam 48 maddeden oluşmaktadır ve yanıtları (4) "hemen her zaman doğru" ile (1) "hiçbir zaman doğru değil" arasında değişen 4'lü Likert tipindedir. Bazı örnek maddeler sıcaklık/sevgi alt ölçeği için annem ya da babam "beni sevdiğini belli ederdi", düşmanlık/saldırganlık alt ölçeği için annem ya da babam "hak etmediğim zaman bile bana vururdu.", ilgisizlik/ihmal alt ölçeği için annem ya da babam "sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü" ve farklılaşmamış ret alt ölçeği için annem ya da babam "eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi" şeklindedir. Sıcaklık/sevgi alt ölçeğindeki maddelerin tamamı ve ilgisizlik/ihmal alt ölçeğindeki maddelerin bazıları ters maddedir. Ölçekte yer alan tüm maddeler Ek 5'te yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan olan 24 puan en yüksek algılanan kabulü ifade ederken, en yüksek puan olan 96 ise en yüksek algılanan reddedilmeyi ifade eder.

ABD örnekleminde ölçeğin kısa formu için tüm alt ölçeklerin .81 ile .91 arasında değişen güvenirlik katsayılarına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Senese ve ark., 2016). Yetişkin Ebeveyn Kabul Ret Ölçeği-Kısa Form'un Türkçe'ye uyarlama ve standardizasyon çalışması Dedeler ve ark. (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışmasında, ölçeğin Anne Formu'nun iç tutarlık katsayısının alt ölçekler için .75 ile .88 arasında değişiklik gösterdiği ve ölçeğin

tamamı için .92 olduğu; Baba Formu'nun iç tutarlık katsayısının alt ölçekler için .85 ile .95 arasında değiştiği ve ölçeğin tamamı için .96 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği ise Anne Formu için .78 olarak ve Baba Formu için .95 olarak hesaplanmıştır. Uyarlama çalışması sonucunda, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği-Kısa Form'un Türkiye örnekleme için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu görülmüştür (Dedeler ve ark., 2017). Ölçeğin şimdiki çalışma kapsamında 527 kişilik örneklem üzerinden Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Katsayılar anne formu için .95, baba formu için .95 ve tüm ölçek için .96 olarak bulunmuştur.

2.2.3. Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BDÖ-11)

Barratt Dürtüsellik Ölçeği dürtüsellik özelliğini ölçmek için en yaygın kullanılan öz bildirim araçlarından biridir. Ölçek, orijinalinin (Barratt, 1959) oluşturulmasının ardından gelen yıllarda kapsamlı bir şekilde yenilenmiştir. 1995'te, ölçeğin 34 maddelik onuncu versiyonu üzerinde çalışılarak 30 maddelik on birinci versiyonu geliştirilmiştir (Patton ve ark., 1995). Bu çalışmada ölçeğin Patton ve ark. tarafından geliştirilmiş olan 11. versiyonu (BDÖ-11) kullanılacaktır (bkz. Ek 6). BDÖ-11, Barratt'ın (1985) dürtüsellüğün üç ana alt özelliği olduğu teorisini yansıtmak şekilde dürtüsellüğün motor, dikkat ve planlamama alanları ile bağlantılı sorulardan oluşmaktadır ve 1 = "nadiren/hiçbir zaman"; 4 = "hemen her zaman/her zaman" anlamına gelmek üzere 4'lü Likert tipindedir. Ters maddelerden alınan puanlar dönüştürüldükten sonra hesaplanan toplam puana göre, ölçekten alınan yüksek puanlar daha yüksek seviyede dürtüsellüğü göstermektedir. Ölçeğin oluşturulmasından 15 yıl sonra yayınlanan bir derleme ve yeniden değerlendirme çalışmasında ölçeğin yaygın olarak kullanılmaya devam ettiği, yapılan çalışmaların genel olarak 3 bileşenli yapıyı desteklediğini ve gerçekleştirilen güncel çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .83 olarak, bir ay ara ile alınan ölçümler sonrasında elde edilen Spearman's rho test-tekrar test güvenilirlik katsayısının da .83 olarak hesaplandığı bildirilmiştir (Stanford ve ark., 2009).

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve Türkiye örnekleminde psikometrik özelliklerinin test edilmesi Güleç ve arkadaşları (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma hem üniversite öğrencileri örneklemini hem de psikiyatri hastaları örneklemini ile yapılmıştır. Üniversite örneklemini için ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .78 olarak bulunurken psikiyatri hastaları örneklemini için bu katsayı .81 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tüm örneklem için toplam Cronbach alfa değeri .80'dir ve bu sonuç iç tutarlılığın kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinin ölçülmesi amacı ile tüm katılımcılara 2 ay ara ile uygulanması sonucu elde edilen toplam puanlar arasında .83'lük pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Çalışmada elde edilen sonuçlar, BIS-11'in Türkçe versiyonunun hem klinik olmayan örneklemelerde hem de hasta popülasyonlarında dürtüselliği ölçmek için güvenilir psikometrik özelliklere sahip bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir. Bu tez çalışması kapsamında yapılan analizlerde ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-26)

Toronto Aleksitimi Ölçeği, kişilerin aleksitimi düzeyini ölçmek amacı ile Taylor ve ark. (1985) tarafından geliştirilmiştir. Başlangıçta 41 madde olarak tasarlanan ve psikometrik ölçümler sonucunda 26 maddeye düşürülen Toronto Aleksitimi Ölçeğinde (TAÖ-26) maddelerin 4 faktör altında toplandığı görülmektedir. Faktörlerden ilki duyguları tanımlama ve tarif etme becerisi ve duygular ile bedensel belirtiler arasında ayırım yapma ile ilişkili maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktör içsel deneyimler yerine dışsal olaylara odaklanma ile, üçüncü faktör duyguların sembolik ifadesi ile ve dördüncü faktör hayal kurma ile ilgili maddelerden oluşmaktadır. 5'li Likert tipindeki ölçekten alınabilecek en yüksek puan 130'dur ve yüksek puanlar kişinin aleksitimi düzeyindeki artışa işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .79 olarak, test tekrar test güvenilirliğini test etmek amacı ile 1 hafta ara ile alınan iki ölçüm arasındaki korelasyon ise .82 olarak hesaplanmıştır.

TAÖ-26 ölçeğinin daha sonra Bagby ve ark. (1994) tarafından geliştirilen 20 soruluk kısa formu yayınlanmıştır ve bu ölçek TAÖ-20 olarak adlandırılmaktadır. TAÖ-20 ölçeği, duyguları belirlemede zorluk, duyguları tarif etmede zorluk ve dışsal odaklı düşünme olmak üzere 3 faktörden oluşmaktadır. Günümüzde TAÖ-20 ölçeği, TAÖ-26 ölçeğinden daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Fakat, Zimmermann ve ark. (2005), TAÖ-20 ve TAÖ-26'yı psikometrik olarak karşılaştırdıkları çalışma sonucunda, Toronto Aleksitimi Ölçeği'nin başlangıçta kavramsallaştırılmış olan 26 maddelik halinin aleksitimi düzeyini ölçmek için daha uygun bir ölçme aracı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Motan ve Gençöz (2007) de 26 maddelik ölçeğin alt boyutlarının psikometrik açıdan görece daha sağlam olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenlerden ötürü çalışmada 26 maddelik Toronto Aleksitimi Ölçeği'nin (bkz. Ek 7) kullanılması planlanmıştır.

Ölçeğin Türkiye örneklemini için ilk uyarlama çalışması Dereboy (1990b) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada TAÖ-26 ölçeğinin cevap seçenekleri değiştirilerek evet ve hayır olarak yanıtlanabilecek hale getirilmiştir. Dereboy, bu durumun temel nedenini ölçek geliştirme çalışmasında katılımcılara 4 farklı ölçeğin verilmiş olması ve diğer 3 ölçek evet ve hayır olarak yanıtlandığı için ölçekler arası bütünlük olmasının istenmesi olarak açıklamıştır (Dereboy, 1990b). Çalışmada ölçeğin bu halinin iç tutarlılık katsayısı .65 olarak ve tekrar test güvenilirliği .70 olarak bulunmuştur. Daha sonra Motan ve Gençöz (2007) 5'li Likert tipindeki ölçeği tekrar gözden geçirerek TAÖ-26'nın Türkçe versiyonu için iç tutarlılık katsayısını .70 olarak bulmuş ve faktör analizi sonucunda iç tutarlılığı yüksek 3 faktörlü bir yapıya ulaşmışlardır. Çalışmada, “duygu iletişimde zorluk” olarak adlandırdıkları boyutun iç tutarlılık katsayısı .82, “duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk” boyutunun iç tutarlılık katsayısı .80 ve son olarak “hayal kurmaktan yoksun olma” olarak adlandırdıkları boyutun iç tutarlılık katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Çalışmada ayrıca ulaşılan 3 boyutlu yapının varyansın %44'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmada yapılan analizler sonucunda ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .72 olarak hesaplanmıştır.

2.2.5. Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği

Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği, Gratz ve Roemer (2004) tarafından duygu düzenlemenin dört boyutunu kapsayan 36 maddelik bir öz bildirim ölçeği olarak geliştirilmiştir. Söz konusu boyutlardan ilki duygunun farkındalığı ve anlaşılması, ikincisi duygunun kabul edilmesi, üçüncüsü dürtüsel davranışları kontrol etme ve olumsuz duygulanıma rağmen istenilen hedeflere uygun davranma becerisi ve son olarak dördüncüsü duygusal tepkileri modüle etmek amacı ile içinde bulunan duruma uygun duygu düzenleme stratejilerinin esnek bir şekilde kullanılmasıdır. Yanıt seçenekleri 1 = “neredeyse hiçbir zaman” ve 5 = “neredeyse her zaman” arasında değişen 5’li Likert tipinde hazırlanan bu ölçekten alınan yüksek puanlar duygu düzenlemede daha yüksek düzeyde zorlanma anlamına gelmektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .93 olarak, test tekrar test güvenilirliğini ölçmek için 4 ila 8 hafta aralıklarla alınan ölçümlerin korelasyon katsayısı ise .88 olarak hesaplanmıştır. Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği’nin duygusal tepkilerin farkındalığında yoksunluk, duygusal tepkilerin net olmaması, duygusal tepkilerin kabul edilmemesi, etkili stratejilere sınırlı erişim, olumsuz duygulanım anında dürtüsel tepkileri kontrol etmekte zorluk ve olumsuz duygulanım anında hedefe yönelik davranışta zorluk olmak üzere 6 alt ölçeği vardır. Bu alt ölçekler kısaca farkındalık, açıklık, kabul etmeme, stratejiler, dürtüsellik ve hedefler olarak adlandırılmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları .80 ile .89 arasında değişiklik göstermektedir. Ölçeğin tüm maddelerin yer aldığı bir kopyası Ek 8’de sunulmuştur.

Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin test edilmesi Rugancı ve Gençöz (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, orijinal ölçeğe benzer şekilde 6 faktörlü yapıya ulaşılmış ve bu 6 faktörün varyansın %62.4’ünü açıkladığı sonucu bulunmuştur. Orijinal ölçekte bu sonuç %55.7’dir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .94 olarak hesaplanmış ve alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .75 ile .90 arasında değişiklik gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu değerler oldukça yüksektir ve orijinal ölçekteki sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Çalışma sonucuna göre Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği’nin Türkçe uyarlamasının Türkiye örnekleminde

kullanılmaya uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu düşünülmüştür. Bu tez çalışmasında gerçekleştirilen güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .97 olarak bulunmuştur.

2.2.6. Kısa Semptom Envanteri

Kısa Semptom Envanteri, 90 maddelik bir test olan SCL-90-R Belirti Tarama Listesi (Dağ, 1991) üzerine temellendirilmiş ve bu ölçeğin bazı maddeleri seçilerek Derogatis (1992) tarafından oluşturulmuştur (akt. Şahin ve Durak, 1994). 5'li Likert tipinde olan ölçeğin maddelerine verilebilecek yanıtlar 0 (hiç) ile 4 (çok fazla) arasında değişmektedir. Katılımcılardan son bir hafta içinde belirtilerden ne kadar rahatsızlık duyduklarına göre maddeleri yanıtlamaları istenmektedir. Bu nedenle ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerin daha yüksek düzeyde psikolojik belirti gösterdikleri anlamına gelmektedir. Kısa Semptom Envanteri, SCL-90-R'ye benzer şekilde 9 alt ölçekten oluşmaktadır ve her alt boyut için ayrı puan almak mümkündür. Söz konusu alt ölçekler somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişilerarası alınganlık, depresyon, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoid düşünceler ve psikotizm ölçekleridir. Bunlara ek olarak, ölçekten Genel Şiddet Endeksi (ya da Rahatsızlık Ciddiyet Endeksi), Belirti Toplamı ve Belirti Rahatsızlık Endeksi olmak üzere psikolojik sıkıntıyı değerlendirmek için kullanılabilecek üç farklı global rahatsızlık endeksi sonucu elde edilebilmektedir.

Ölçeği oluştururken, SCL-90 R Belirti Tarama Listesi'ne uygulanan faktör analizi sonucu her bir alt ölçekten en yüksek yükü almış toplan 53 madde seçilmiştir. Ölçeğin tüm maddelerini içeren bir kopya Ek 9'da yer almaktadır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları .71 ile .85 arasında, test tekrar test güvenirlikleri .68 ile .91 arasında değişmektedir. Global rahatsızlık endeksleri için test tekrar test güvenirlik katsayıları ise .80 ile .90 arasında değişiklik göstermektedir. Derogatis (1992) ek olarak, SCL-90 ve Kısa Semptom Envanteri sonuçlarını karşılaştırarak iki testteki benzer alt boyutların .90 ile .92 arasında değişiklik gösteren korelasyon katsayıları ile yüksek oranda ilişkili olduğunu bulmuştur (akt. Şahin ve Durak, 1994).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması ve psikometrik ölçümleri Şahin ve Durak, (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışmasında Kısa Semptom Envanterinin farklı örneklerde test edilmesini içeren dört farklı araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırmaların ilkinde faktör analizleri sonucunda klinik olmayan örneklem için 5 faktör boyutunun kullanılması önerilmiş ve 5 faktörlü yapı ikinci ve üçüncü araştırmada da doğrulanmıştır. Bu boyutlar anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve son olarak hostilite boyutlarıdır. Alt boyutların Cronbach alfa katsayıları .75 ile .88 arasında değişiklik göstermiştir. Genel toplam puan üzerinden ölçeğin tümü için elde edilen Cronbach alfa katsayılarının ise bu dört çalışmada .93 ile .96 arasında değişiklik gösterdiği görülmüştür. Çalışmanın bulguları doğrultusunda, Kısa Semptom Envanteri'nin Türkçe uyarlamasının geçerli ve güvenilir bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada ise 527 kişilik örneklem üzerinden gerçekleştirilen güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçekler düzeyinde yapılan analizler sonucunda Cronbach alfa katsayısının anksiyete boyutu için .89, depresyon boyutu için .90, olumsuz benlik boyutu için .87, somatizasyon boyutu için .83 ve son olarak hostilite boyutu için .79 olduğu görülmüştür. Sonuçlar, mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ve psikolojik semptom düzeyini güvenilir şekilde ölçtüğünü göstermektedir.

2.3. İŞLEM

Çalışma için veri toplanmaya başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli etik izin alınmıştır (bkz. Ek 2). İzin alındıktan sonra veri toplama aşamasına geçilmiş ve veri toplama süreci 2023 yılının kasım ayından 2024 yılının kasım ayına kadar devam etmiştir. Veriler "Google Forms" anket aracı kullanılarak çevrimiçi bir şekilde toplanmış ve 558 katılımcı ölçeklerin tamamını doldurmuştur. Veriler kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Katılımcılara ulaşmak için çeşitli sosyal medya platformlarından araştırmaya katılım daveti paylaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılım linki Başkent Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi'nde

paylaşılmış ve ankete katılan öğrenciler seçilmiş bir dersten ek puan almışlardır. Gönüllü olan katılımcıların çalışmaya katılmadan önce Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu okumaları ve onaylamaları istenmiştir. Ek 3'de de sunulmuş olan Bilgilendirilmiş Onam Formu'nda araştırmanın amacı, çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı, katılımcıların katılıp katılmamayı seçme haklarının bulunduğu ve katıldıktan sonra istedikleri zaman vazgeçebilecekleri, gizlilikle ilgili sınırlar gibi temel bilgilere yer verilmiştir. Onamı alınan ve (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora düzeylerinde) üniversite öğrencisi olma kriterine uyduklarını bildiren katılımcılar, sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Form, Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11, Toronto Aleksitimi Ölçeği-26, Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri öz bildirim ölçeklerini yanıtlamışlardır. Veri toplama aşaması sonlandırıldıktan sonra verilerin analiz edilmesi aşamasına geçilmiştir.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen verilerin analizi için IBM SPSS programının 25. versiyonu kullanılmıştır. İlk olarak verilerin gerçekleştirilecek istatistiksel analize uygunluğu kontrol edilmiştir. Soruların bulunduğu anket katılımcılara online olarak uygulandığı ve soruların boş bırakılmasına izin verilmediği için boş veri gözlemlenmemiştir. Tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizleri sonucu 11 katılımcının verilerinin veri setinden çıkarılmasına karar verilmiştir. Tek değişkenli uç değer analizi esnasında öncelikle her bir ölçek için toplam puanlar ve Ebeveyn Kabul Ret Ölçeği Kısa Form için ayrıca anne ve baba formu toplam puanları hesaplanmıştır. Daha sonra ölçek toplam puanları için z-skorlar hesaplanmış ve en az bir ölçek için z-skoru -3.29 ile +3.29 aralığında bulunmayan 6 katılımcı belirlenmiştir. Ardından ölçek toplam puanları için çoklu uç değer analizi gerçekleştirmek amacı ile Mahalanobis uzaklığı değerleri hesaplanmış ve $p < .001$ düzeyinde gerçekleştirilen analiz sonrasında çoklu değişken kombinasyonunda uç değer aldığı belirlenen 5 katılımcı da veri setinden çıkarılmıştır. Böylece 527 katılımcının verisi üzerinden analizlere devam edilmiştir. Veri temizleme aşamasının ardından ölçek toplam puanları için normal dağılım varsayımı test edilmiştir. Tüm ölçekler için normallik varsayımının

karşılandığı, çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1.00 ile 1.00 aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca tüm ölçeklerin doğrusallık, varyansların aynılığı ve çoklu birlikte doğrusallık varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı test edilmiş ve varsayımların karşılandığı görülmüştür. Ek olarak tüm ölçekler için iç tutarlılık analizi yapılarak Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır.

Araştırmanın hipotezlerinin test edilmesinden önce değişkenler arasındaki ikili ilişkileri ortaya koymak için Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Ardından aracı değişken analizlerine geçilmiştir. İlk analiz algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünü anlamaya yönelik olmuştur. Ardından bu ilişkiyi daha detaylı ortaya koyabilmek için algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi için ayrı ayrı aracılık ilişkisi test edilmiştir. Daha sonra algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü ile dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici rolünü anlamaya yönelik olarak tasarlanmış olan düzenlenmiş aracılık (*mediated moderation*) modelinin test edilmesine yönelik istatistiksel analizler yürütülmüştür. Öncelikle dürtüsellik düzenleyici rolüne ve sonra aleksitiminin düzenleyici rolüne ayrı ayrı bakılmış; daha sonra dürtüsellik ve aleksitimi modele bir arada eklenerek düzenlenmiş aracılık analizleri tekrarlanmıştır. Son olarak, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında duygu düzenleme güçlüğünün aracılık ettiği ilişkide algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki yolda, dürtüsellik ve aleksitiminin aracı rolünü incelemeye yönelik analizler uygulanmıştır. Bir başka deyişle dürtüsellik ve aleksitimi ilk sırada, duygu düzenleme güçlüğü ikinci sırada olmak üzere seri aracılık etkisi test edilmiştir. Analizlere yönelik detaylı açıklamalar ve analiz sonuçları bulgular bölümünde sunulmuştur.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sorularını yanıtlamak için gerçekleştirilmiş olan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk kısımda/bölümde çalışmanın ana değişkenleri ile ilgili betimleyici özellikler yer almaktadır. Ardından değişkenler arası ikili ilişkileri ortaya koyan korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur. Üçüncü bölümde aracı değişken analizlerinin sonuçlarına yer verilmiştir. Bu bölümde öncelikle algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü analiz edilmiş ardından sırasıyla algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi yordayıcı değişken olarak alınarak aracı değişken analizleri tekrarlanmıştır. Dördüncü bölümde ise algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolü ile aleksitimi ve dürtüsellik değişkenlerinin düzenleyici rolünün test edilmesine yönelik gerçekleştirilmiş olan düzenlenmiş aracılık (*mediated moderation*) analizlerinin sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak, seri aracı değişkenler içeren alternatif araştırma modeli test edilerek sonuçlar beşinci bölümde sunulmuştur. Söz konusu model ile algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü ve bu aracılık ilişkisindeki algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki yolda dürtüsellik ve aleksitiminin aracılık etkileri test edilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNİN BETİMLEYİCİ ÖZELLİKLERİ

Araştırmada yer alan algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik semptomlar değişkenleri için ölçek toplam puanlarına ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler hesaplanmıştır. Ek olarak algılanan ebeveyn reddinin bileşenleri olan algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi değişkenlerine ait değerler hesaplanmıştır. Araştırma değişkenlerinin betimleyici özellikleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tabloda ayrıca Barratt Dürtüsellik Ölçeğinin alt boyutları olan dikkatte dürtüsellik, motor dürtüsellik ve planlamada dürtüsellik boyutları; Toronto Aleksitimi Ölçeğinin alt boyutları olan duygu iletişimde zorluk, duyguları tanıma ve tanımlamada zorluk ve hayal kurmaktan yoksun olma boyutları; Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeğinin alt boyutları olan hedefe yönelik davranışlarda bulunmada zorluklar (hedefler), duygu düzenleme stratejilerine sınırlı erişim (stratejiler), duygusal tepkilerin kabul edilmemesi (kabul etmeme), olumsuz duygular altında dürtüsel davranışları kontrol etmekte zorluk (dürtü), duyguların açık olmaması (açıklık) ve duygusal farkındalık eksikliği (farkındalık) boyutları ve Kısa Symptom Envanterinin alt boyutları olan anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite boyutları için hesaplanan değerlere de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Değişkenlerin Betimleyici Özellikleri

Ölçekler	Ort.	SS.	Min.	Maks.
Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği	83.19	25.33	48	165
Anne Formu	38.34	13.12	24	88
Baba Formu	44.85	16.30	24	92
Barratt Dürtüsellik Ölçeği	62.17	11.34	37	99
Dikkatte Dürtüsellik	17.64	4.15	9	31
Motor Dürtüsellik	19.54	4.64	11	41
Planlamada Dürtüsellik	24.99	4.75	13	40
Toronto Aleksitimi Ölçeği	65.20	10.73	37	96
Duygu İletişimde Zorluk	21.10	5.32	9	41
Duyguları Tanıma ve Tanımlamada Zorluk	24.02	6.76	9	45
Hayal Kurmaktan Yoksun Olma	20.07	4.71	8	33
Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği	94.46	25.55	42	166
Hedefler	17.20	4.92	5	25
Stratejiler	21.20	7.41	8	40
Kabul Etmeme	13.66	6.12	6	30
Dürtü	14.88	5.86	6	30
Açıklık	12.63	4.24	5	25

Farkındalık	12.39	3.99	5	25
Kısa Semptom Envanteri	63.35	37.18	0	172
Anksiyete	14.16	9.79	0	48
Depresyon	17.46	10.11	0	45
Olumsuz Benlik	14.48	9.75	0	46
Somatizasyon	8.35	6.55	0	29
Hostilite	8.88	5.36	0	25

3.2. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ KORELASYONLARA DAİR SONUÇLAR

Aracı ve düzenleyici değişken analizlerine geçilmeden önce araştırmanın ana değişkenleri olan algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik semptomlar değişkenleri için Pearson korelasyon analizleri yürütülmüştür. Böylece değişkenler arası ikili ilişkilerin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca algılanan ebeveyn reddi değişkeninin bileşenleri olan algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi için de korelasyon analizleri yürütülmüştür. Analizler sonucunda tüm ikili ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçları Tablo 3.'de sunulmuş ve ardından detaylı olarak açıklanmıştır.

Tablo 3.

Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7
1. Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği	1						
2. Anne Kabul-Ret	.83**	1					
3 Baba Kabul-Ret	.89**	.48**	1				
4. Barratt Dürtüsellik Ölçeği	.29**	.30**	.20**	1			
5. Toronto Aleksitimi Ölçeği	.26**	.18**	.25**	.42**	1		
6. Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği	.35**	.32**	.28**	.54**	.54**	1	
7. Kısa Semptom Envanteri	.35**	.31**	.29**	.39**	.35**	.64**	1

** $p < .01$

Araştırmada algılanan ebeveyn reddi düzeyini ölçmek için Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği Kısa Form, dürtüsellik düzeyini ölçmek için Barratt Dürtüsellik Ölçeği-11, aleksitimi düzeyini ölçmek için Toronto Aleksitimi Ölçeği-26, duygu düzenleme güçlüğü düzeyini ölçmek için Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği ve psikolojik semptom düzeyini ölçmek için Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır.

Yürütülen korelasyon analizleri sonucunda algılanan ebeveyn reddi değişkeni ile dürtüsellik ($r = .29, p < .01$), aleksitimi ($r = .26, p < .01$), duygu düzenleme güçlüğü ($r = .35, p < .01$) ve psikolojik semptomlar ($r = .35, p < .01$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak dürtüsellik değişkeni ile aleksitimi ($r = .42, p < .01$), duygu düzenleme güçlüğü ($r = .54, p < .01$) ve psikolojik semptomlar ($r = .39, p < .01$) değişkenleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Benzer şekilde aleksitimi değişkeni ile duygu düzenleme güçlüğü ($r = .54, p < .01$) ve psikolojik semptomlar ($r = .35, p < .01$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki olduğu ve duygu düzenleme güçlüğü ile psikolojik semptomlar arasında da istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = .64, p < .01$).

Algılanan Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği ile ölçülmüş olan ebeveyn reddi değişkeninin bileşenleri olan algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi değişkenleri için yapılan korelasyon analizleri sonucunda algılanan anne reddi değişkeni ile dürtüsellik ($r = .30, p < .01$), aleksitimi ($r = .18, p < .01$), duygu düzenleme güçlüğü ($r = .32, p < .01$) ve psikolojik semptomlar ($r = .31, p < .01$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde algılanan baba reddi değişkeni ile dürtüsellik ($r = .20, p < .01$), aleksitimi ($r = .25, p < .01$), duygu düzenleme güçlüğü ($r = .28, p < .01$) ve psikolojik semptomlar ($r = .29, p < .01$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ek olarak, algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi arasında ($r = .48, p < .01$) ve algılanan ebeveyn reddi ile hem algılanan anne reddi ($r = .83, p < .01$) hem de algılanan baba reddi ($r = .89, p < .01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif

bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar araştırmada kullanılan tüm değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

3.3. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZLERİNİN SONUÇLARI

Araştırma kapsamında ikinci araştırma sorusunu yanıtlandırmak için ve ayrıca araştırma modelinin test edilmesi amacı ile bağlantılı olarak algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü incelenmiştir. Araştırmada aracı değişken analizi öncelikle algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptomlar ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüğünün aracılık etkisini test etmek için gerçekleştirilmiştir. Daha sonra benzer analizler yürütülerek algılanan anne ret düzeyi ve algılanan baba ret düzeyinin ayrı ayrı psikolojik semptomlar ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü incelenmiştir. Tüm aracı değişken analizleri SPSS programındaki PROCESS Macro eklentisinde aracı değişken analizi için oluşturulmuş olan 4 numaralı model kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Hayes, 2018). Analizlerde 5000 yeniden örnekleme (bootstrap samples) kullanılarak %95 güven aralığında regresyon katsayıları (B) ve standardize regresyon katsayıları (β) hesaplanmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular bölümün devamında sunulmuştur.

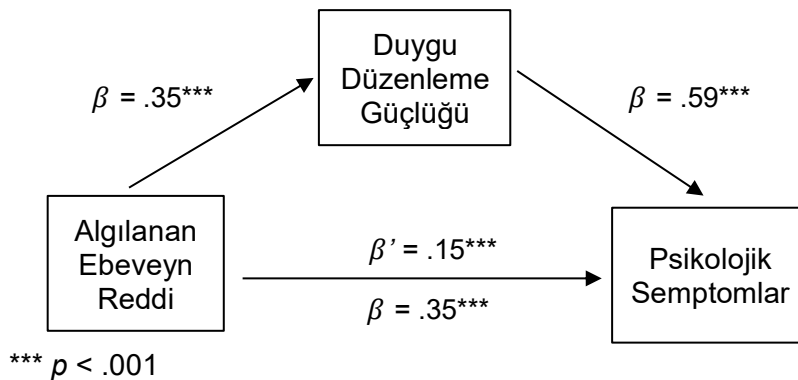
3.3.1. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi

Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar düzeyi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünün anlaşılması amacıyla PROCESS Macro eklentisindeki 4. model kullanılarak aracı değişken analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları ilk olarak algılanan ebeveyn reddinin, psikolojik semptom düzeyini anlamlı olarak yordadığını göstermektedir ($B = .51$, $SH B = .06$, %95 GA [.40, .63]). Algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye bakıldığında ise bu ilişkinin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($B = .35$, $SH B = .04$, %95 GA [.27, .43]). Analizde ayrıca algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin birlikte psikolojik semptomlar üzerindeki etkisine bakılmış ve bu durumda duygu düzenleme güçlüğünün psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu

görülmüştür ($B = .86$, $SH B = .05$, %95 GA [.76, .96]). Ayrıca duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye anlamlı şekilde aracılık ettiği anlaşılmıştır ($B = .30$, $SH B = .04$, %95 GA [.22, .38]). Duygu düzenleme güçlüğü analize dahil edildiğinde algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin zayıfladığı fakat hâlâ anlamlı olduğu görülmüştür ($B = .21$, $SH B = .05$, %95 GA [.11, .31]). Analiz sonuçları bu modelde istatistiksel olarak anlamlı bir kısmi aracılık etkisi olduğunu göstermektedir. Psikolojik semptomlar üzerindeki etkinin %41.18'lik kısmı algılanan ebeveyn reddinin doğrudan etkisi iken %58.82'lik etkinin dolaylı etki olduğu gözlemlenmiştir. Test edilen aracılık modeli ve standardize regresyon katsayıları Şekil 3.'te sunulmuştur. Şekilde yer alan β yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki doğrudan ilişkiye ait standardize regresyon katsayısını, β' ise modele aracı değişken eklendikten sonra yordayıcı ve yordanan değişken arasında oluşan yeni ilişkiye ait katsayıyı ifade etmektedir.

Şekil 3.

Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü

Modelin anlamlılığı değerlendirildiğinde, tüm modelin anlamlı olduğu ($F(2, 524) = 199.24$, $p < .001$, $R^2 = .43$) ve algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme

güçlüğü değişkenlerinin birlikte psikolojik semptom düzeyindeki toplam varyansın %43'ünü açıkladığı görülmektedir.

Araştırmada ana modelin test edilmesine yönelik gerçekleştirilmiş olan bu analizin yanı sıra çeşitli ek aracı değişken analizleri yapılmış ve böylece algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı etkisinin doğasının daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda önceki analizde yordayıcı değişken olarak belirlenmiş olan algılanan ebeveyn reddi yerine sırasıyla algılanan anne reddi ve algılanan baba reddinin alınması ve bu şekilde aracı değişken analizinin tekrarlanması planlanmıştır. Analiz sonuçları bölümün devamında yer almaktadır.

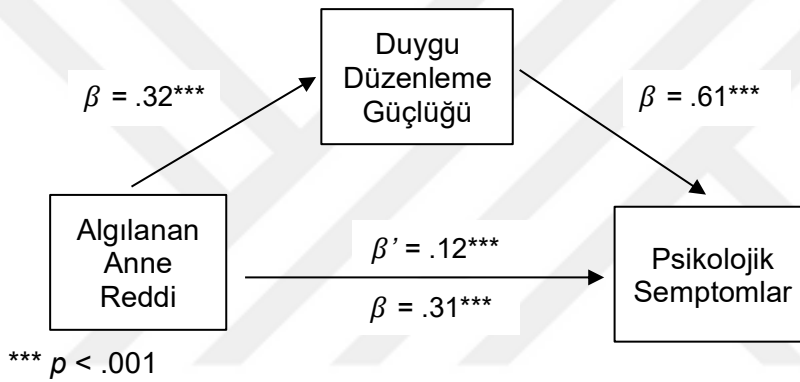
3.3.1.1. Algılanan Anne Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi

Algılanan anne reddi ile psikolojik semptom düzeyi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün anlaşılması amacıyla PROCESS Macro eklentisindeki 4. Model kullanılarak aracı değişken analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda algılanan anne reddinin, psikolojik semptom düzeyini anlamlı olarak yordadığı anlaşılmıştır ($B = .88$, $SH B = .12$, %95 GA [.65, 1.11]). Analize, algılanan anne reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye bakılarak devam edilmiş ve ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($B = .63$, $SH B = .08$, %95 GA [.47, .79]). Daha sonra algılanan anne reddi ile duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri birlikte analize dahil edildiğinde ortaya çıkan doğrudan ve dolaylı etki gözlemlenmiştir. Duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomları anlamlı düzeyde yordadığı ($B = .88$, $SH B = .05$, %95 GA [.78, .98]) ve ayrıca duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan anne reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye anlamlı şekilde aracılık ettiği anlaşılmıştır ($B = .55$, $SH B = .08$, %95 GA [.40, .72]). Duygu düzenleme güçlüğü analize dahil edildiğinde algılanan anne reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin zayıfladığı fakat hâlâ anlamlı olduğu görülmüştür ($B = .33$, $SH B = .10$, %95 GA [.14, .53]). Analiz sonuçları duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan anne reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık

ettiğini göstermektedir. Ek olarak psikolojik semptomlar üzerindeki etkinin %37.5'lik kısmının algılanan anne reddinin doğrudan etkisi olduğu, %62.5'lik etkinin dolaylı etki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Test edilen aracılık modeli ve standardize regresyon katsayıları Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 4.

Algılanan Anne Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü

Ek olarak, analiz sonuçları modelin anlamlı olduğunu ve algılanan anne reddi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin birlikte psikolojik semptom düzeyindeki toplam varyansın %43'ini açıkladığını göstermektedir ($F(2, 524) = 194.23, p < .001, R^2 = .43$).

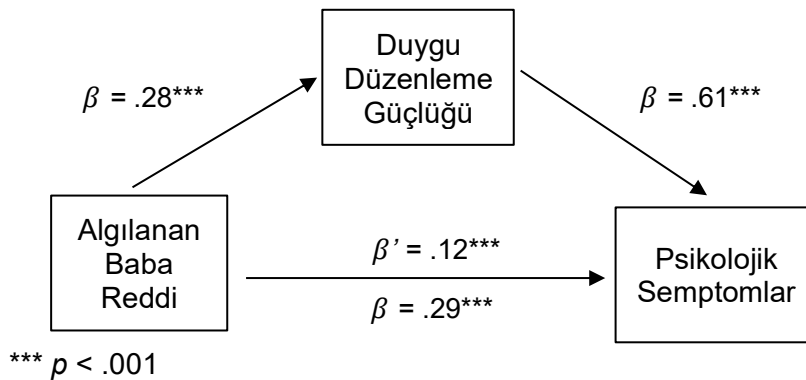
3.3.1.2. Algılanan Baba Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün İncelenmesi

PROCESS Macro eklentisindeki 4. model kullanılarak gerçekleştirilen analizler ile algılanan baba reddi ile psikolojik semptom düzeyi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün anlaşılması amaçlanmıştır. Öncelikle algılanan baba reddinin psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır ($B = .67, SH B = .10, \%95 GA [.48, .86]$). Algılanan baba reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki incelendiğinde bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($B = .44, SH B = .07, \%95$

GA [.31, .57]). Ardından algılanan baba reddi yordayıcı değişken olarak ve duygu düzenleme güçlüğü aracı değişken olarak analize dahil edildiğinde psikolojik semptom düzeyi üzerinde oluşan etki gözlemlenmiş ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomları anlamlı düzeyde yordadığı ($B = .89$, $SH B = .05$, %95 GA [.79, .98]) sonucuna ulaşılmıştır. Ek olarak, duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan baba reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye anlamlı şekilde aracılık ettiği anlaşılmıştır ($B = .39$, $SH B = .06$, %95 GA [.27, .52]). Duygu düzenleme güçlüğü analize dahil edildiğinde algılanan baba reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin zayıfladığı fakat hâlâ anlamlı olduğu görülmüştür ($B = .28$, $SH B = .08$, %95 GA [.13, .44]). Analiz sonuçları duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan baba reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiğini göstermektedir. Psikolojik semptomlar üzerindeki etkinin %41.79'lük kısmının algılanan baba reddinin doğrudan etkisi olduğu, %58.21'lik etkinin dolaylı etki olduğu gözlemlenmiştir. Test edilen aracılık modeli ve standardize regresyon katsayıları Şekil 5.'te sunulmuştur.

Şekil 5.

Algılanan Baba Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü

Analizler sonucunda modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F(2, 524) = 195.67$, $p < .001$, $R^2 = .43$). Algılanan baba reddi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri

birlikte psikolojik semptom düzeyindeki toplam varyansın %43'ünü açıklamaktadır.

Algılanan ebeveyn reddi, algılanan anne reddi ve algılanan baba reddinin psikolojik semptomlar ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolüne ilişkin aracı değişken analizlerinden elde edilen sonuçlar Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4.

Algılanan Ebeveyn, Anne ve Baba Reddi ile Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Etkisi

Aracılık Modeli	B	SH B	%95 GA		Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
			Alt Sınır	Üst Sınır			
Algılanan Ebeveyn Reddi → DDG → Psikolojik Semptomlar	.30***	.04	.22	.38	B = .21 (%41.18)	B = .30 (%58.82)	B = .51
Algılanan Anne Reddi → DDG → Psikolojik Semptomlar	.55***	.08	.40	.72	B = .33 (%37.5)	B = .55 (%62.5)	B = .88
Algılanan Baba Reddi → DDG → Psikolojik Semptomlar	.39***	.06	.27	.52	B = .28 (%41.79)	B = .39 (%58.21)	B = .67

*** $p < .001$

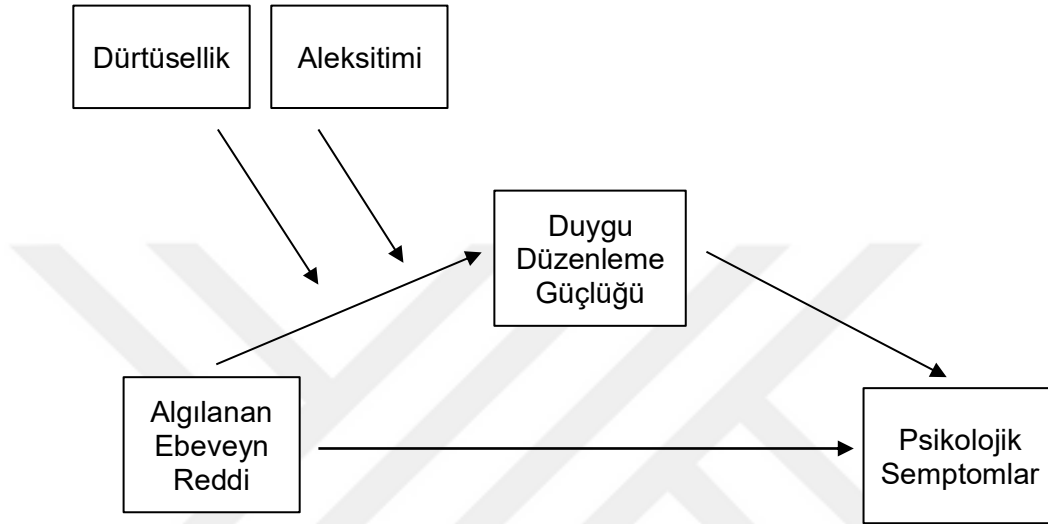
3.4. DÜZENLENMİŞ ARACILIK (MODERATED MEDIATION) ANALİZLERİNİN SONUÇLARI

Araştırmada algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki duygu düzenleme güçlüğünün aracılık ettiği ilişkide dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici rolünün test edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultudaki araştırma modeli Şekil 6.'da yer almaktadır. Çalışmada bu amaca yönelik olarak öncelikle dürtüsellik düzeyinin tek başına düzenleyici rolünü, daha sonra aleksitimi düzeyinin tek başına düzenleyici rolünü ve en son dürtüsellik ile aleksitiminin bir

arada düzenleyici rolünü anlamaya yönelik düzenlenmiş aracılık analizleri yürütülmüştür.

Şekil 6.

Test Edilecek Düzenlenmiş Aracılık İlişkisi

Bu doğrultuda SPSS programındaki PROCESS Macro eklentisinde düzenlenmiş aracılık (moderated mediation) etkisinin analizi için oluşturulmuş olan modeller kullanılmıştır (Hayes, 2018). Dürtüsellik ve aleksitimi düzeylerinin aracılık etkisinin ayrı ayrı analiz edilmesi için Model 7 kullanılırken bir arada yaptıkları aracılık etkisinin test edilmesi amacı ile Model 9 kullanılmıştır. Dürtüsellüğün farklı düzeylerinde, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla psikolojik semptomlar üzerindeki koşullu dolaylı etkisini inceleyebilmek için yürütülen ilk düzenlenmiş aracılık analizinde, algılanan ebeveyn reddi yordayıcı değişken (X), psikolojik semptomlar yordanan değişken (Y), duygu düzenleme güçlüğü aracı değişken (M) ve dürtüsellik düzenleyici değişken (W) olarak belirlenmiş ve Model 7 (Hayes, 2018) kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Benzer şekilde, aleksitiminin farklı düzeylerinde, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla psikolojik semptomlar üzerindeki koşullu dolaylı etkisini inceleyebilmek için Model 7 (Hayes, 2018) kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Bu analizdeki tek fark düzenleyici değişken (W) olarak analize

dürtüsellik düzeyi yerine aleksitimi düzeyinin alınmış olmasıdır. Son olarak, dürtüsellik ve aleksitimi özelliklerinin farklı düzeylerinde, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla psikolojik semptomlar üzerindeki koşullu dolaylı etkisini inceleyebilmek için yürütülen düzenlenmiş aracılık analizinde, hem dürtüsellik (W) hem de aleksitimi (Z) düzenleyici değişken olarak belirlenmiş ve Model 9 (Hayes, 2018) kullanılarak düzenlenmiş aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Analizlerde 5000 yeniden örnekleme (bootstrap samples) kullanılarak %95 güven aralığında regresyon katsayıları (B) hesaplanmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular bölümün devamında sunulmuştur.

3.4.1. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Dürtüselliğin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi

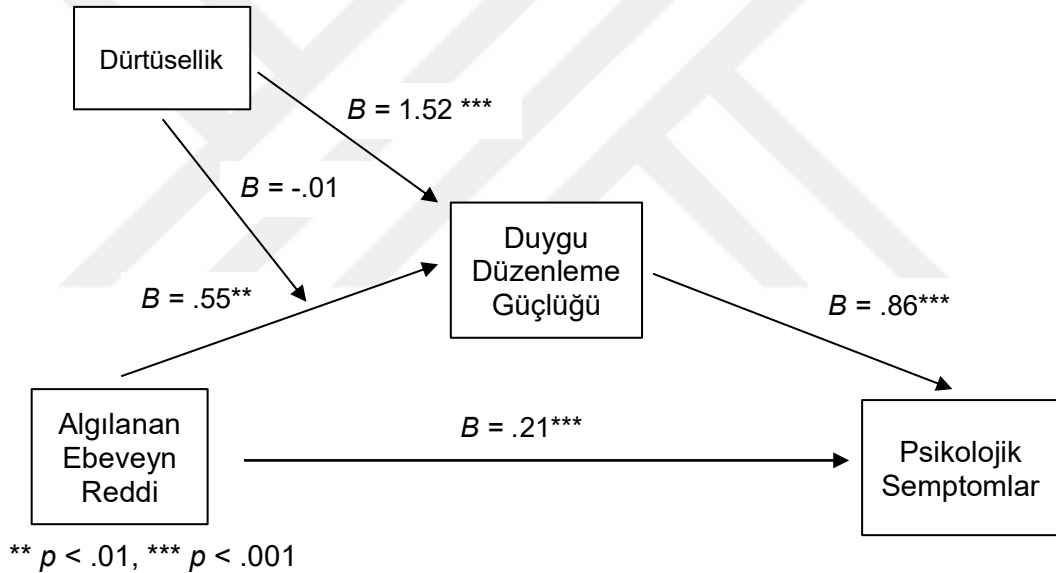
Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün ve dürtüselliğin düzenleyici rolünün anlaşılması amacıyla PROCESS Macro eklentisindeki 7. model kullanılarak düzenlenmiş aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Modeldeki yollara ayrı ayrı bakıldığında, algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptom düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = .21$, $SH B = .05$, %95 GA [.11, .31]). Ek olarak, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki doğrudan etkisinin ($B = .55$, $SH B = .19$, %95 GA [.17, .93]) ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($B = .86$, $SH B = .05$, %95 GA [.76, .96]).

Analiz sonuçları dürtüselliğin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ($B = 1.52$, $SH B = .27$, %95 GA [.99, 2.05]) fakat dürtüsellik ve algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki ortak etkisinin anlamsız olduğunu ($B = -.01$, $SH B = .003$, %95 GA [-.01, .001]) göstermektedir. Buna bağlı olarak dürtüselliğin algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($F(1, 523) = 3.09$, $p = .079$, $R^2 = .004$).

Öte yandan tüm modelin anlamlılığı incelendiğinde, düzenlenmiş aracılık modelinin anlamlı olduğu ($F(3, 523) = 86.80, p < .001, R^2 = .33$) ve varyansın %33'ünü açıkladığı görülmektedir. Bu sonuç, duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık etkisinin ve dürtüsellik'in duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olmasından kaynaklanmaktadır. Düzenlenmiş aracılık analizinin sonuçları Şekil 7.'de ve dürtüsellik'in düzenleyici etkisine yönelik grafik gösterimi Şekil 8.'de yer almaktadır.

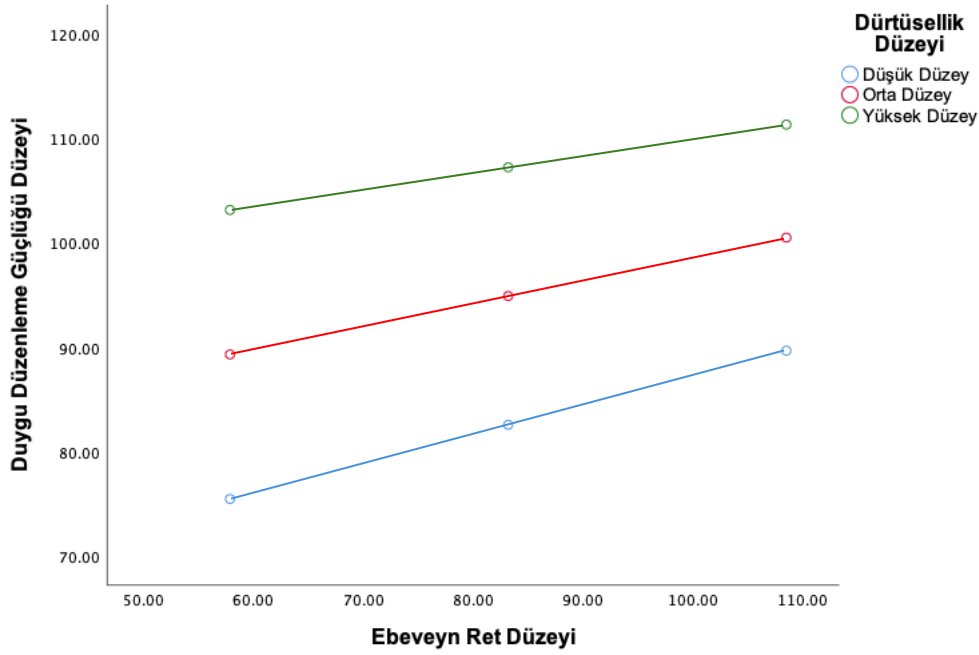
Şekil 7.

Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Dürtüsellik'in Düzenleyici Rolü

Şekil 8.

Düşük, Orta ve Yüksek Dürtüsellik Düzeylerinde Algılanan Ebeveyn Reddinin Duygu Düzenleme Güçlüğü ile İlişkisi

3.4.2. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi

Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün ve dürtüsellik'in düzenleyici rolünün anlaşılması amacıyla PROCESS Macro eklentisindeki 7. model kullanılarak düzenlenmiş aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Modeldeki ilişkiler değerlendirildiğinde, algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptom düzeyi üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($B = .21$, $SH B = .05$, %95 GA [.11, .31]). Ayrıca, duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($B = .86$, $SH B = .05$, %95 GA [.76, .96]). Öte yandan, aleksitimi düzenleyici değişken olarak modele eklendiğinde algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($B = .42$, $SH B = .22$, %95 GA [-.01, .85]).

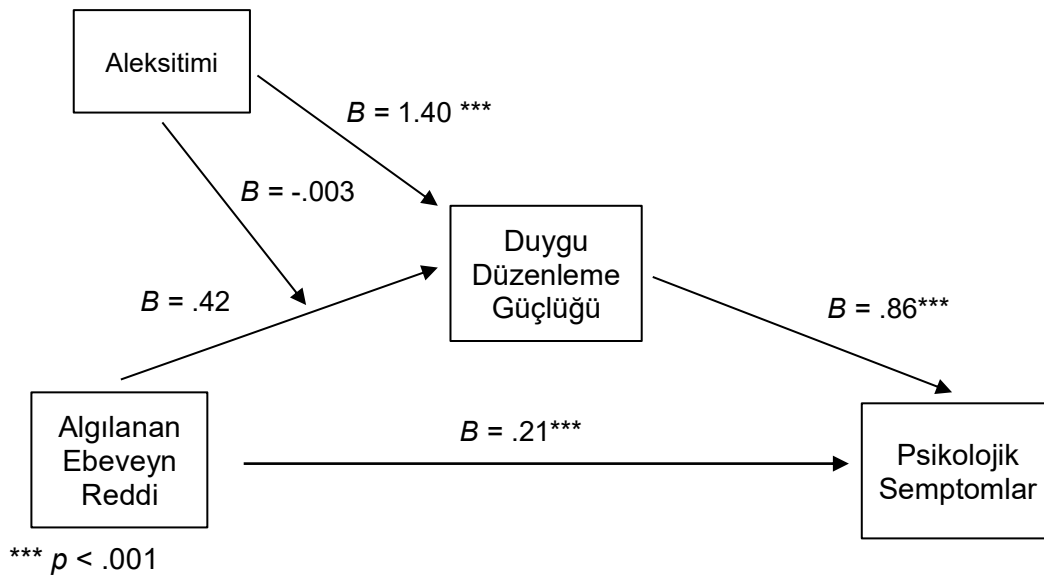
Analiz sonuçları aleksitiminin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ($B = 1.40$, $SH B = .29$, %95 GA [.83, 1.96]) ancak aleksitiminin

ve algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki ortak etkisinin anlamsız olduğunu ($B = -.003$, $SH B = .003$, %95 GA $[-.01, .004]$) göstermektedir. Bu durumla ilişkili olarak aleksitiminin algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($F(1, 523) = 0.78$, $p = .375$, $R^2 = .001$).

Öte yandan tüm modelin anlamlılığı incelendiğinde, düzenlenmiş aracılık modelinin anlamlı olduğu ($F(3, 523) = 89.74$, $p < .001$, $R^2 = .34$) ve bu model ile varyansın %34'ünün açıklandığı görülmektedir. Bu sonuç, duygu düzenleme güçlüğü'nün etkisinin ve aleksitiminin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki doğrudan etkisinin anlamlı olmasından kaynaklanmaktadır. Düzenlenmiş aracılık analizinin sonuçları Şekil 9.'da ve aleksitiminin düzenleyici etkisine yönelik grafik gösterimi Şekil 10.'da yer almaktadır.

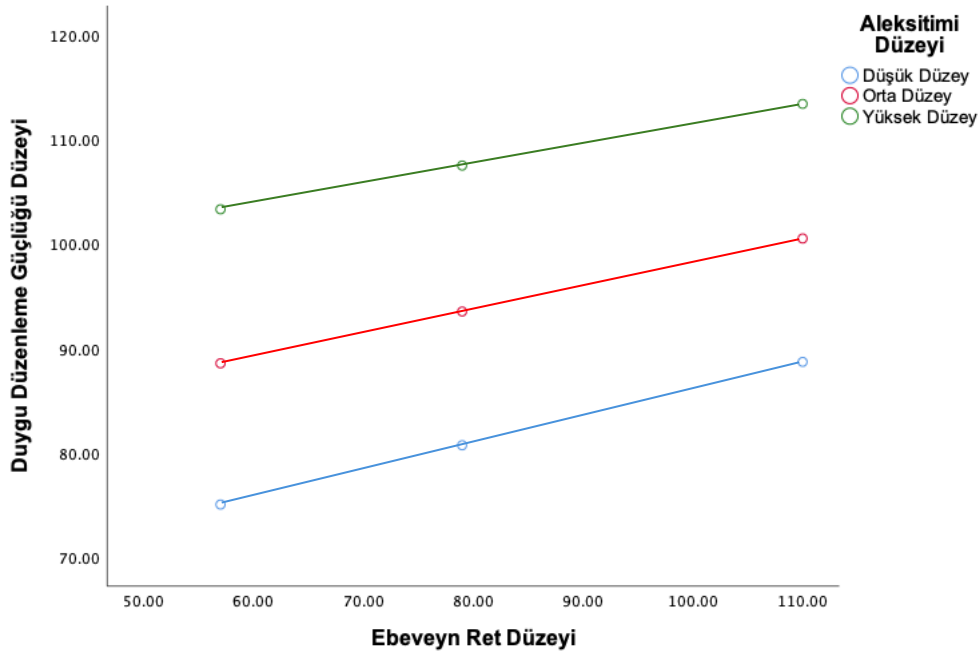
Şekil 9.

Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Aleksitiminin Düzenleyici Rolü

Şekil 10.

Düşük, Orta ve Yüksek Aleksitimi Düzeylerinde Algılanan Ebeveyn Reddinin Duygu Düzenleme Güçlüğü ile İlişkisi

3.4.3. Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği ilişkide Dürtüsellik ve Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi

Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün ve dürtüsellik ile aleksitiminin bir arada düzenleyici rollerinin anlaşılması amacıyla PROCESS Macro eklentisindeki 9. model kullanılarak düzenlenmiş aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Modeldeki ilişkiler değerlendirildiğinde, algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptom düzeyi üzerindeki etkisinin ($B = .21$, $SH B = .05$, %95 GA $[-.11, .31]$) ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin ($B = .86$, $SH B = .05$, %95 GA $[-.76, .96]$) anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Ek olarak, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin modele düzenleyici değişken olarak eklenmesinin ardından, algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki

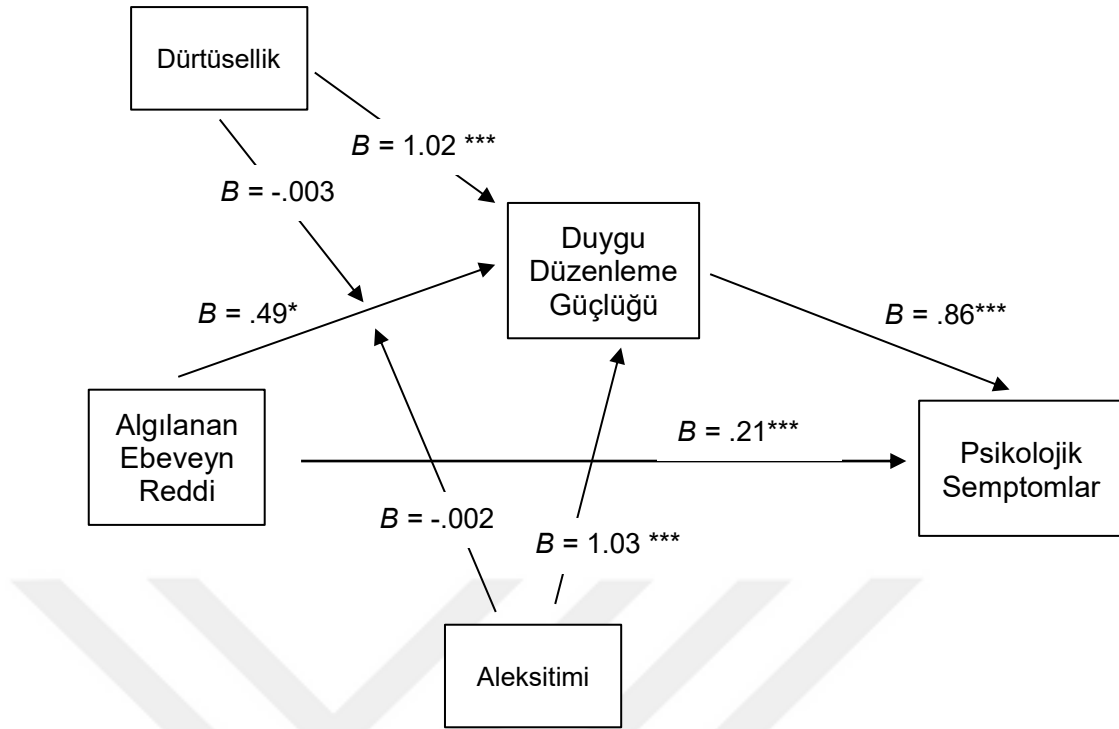
doğrudan etkisinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($B = .49$, $SH B = .23$, %95 GA [.05, .94]).

Analiz sonuçları, dürtüselliğin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ($B = 1.02$, $SH B = .28$, %95 GA [.48, 1.57]) ve modeldeki diğer düzenleyici değişken olan aleksitiminin de duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ($B = 1.03$, $SH B = .30$, %95 GA [.44, 1.61]) göstermektedir. Ancak düzenleyici değişkenler bir arada modele eklendiğinde dürtüsellik ile algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki ortak etkisinin ($B = -.0,03$ $SH B = .003$, %95 GA [-.01, .003]) ve aleksitimi ile algılanan ebeveyn reddinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki ortak etkisinin ($B = -.0,02$ $SH B = .003$, %95 GA [-.01, .004]) anlamsız olduğu görülmüştür. Sonuç olarak bir arada analiz edildiklerinde dürtüsellik ($F(1, 521) = 0.93$, $p = .336$, $R^2 = .001$) ve aleksitimi ($F(1, 521) = 0.44$, $p = .509$, $R^2 = .001$) değişkenlerinin algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki üzerindeki aracılık etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerin bir arada yaptıkları düzenleyici etkinin de anlamlı olmadığı görülmüştür ($F(2, 521) = 1.19$, $p = .305$, $R^2 = .003$).

Öte yandan tüm modelin anlamlılığı incelendiğinde, düzenlenmiş aracılık modelinin anlamlı olduğu ($F(3, 523) = 89.74$, $p < .001$, $R^2 = .34$) ve bu model ile varyansın %34'ünün açıklandığı görülmektedir. Bu sonuç, duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık etkisinin ve dürtüsellik ile aleksitimi değişkenlerinin bir arada analiz edildiklerinde duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkilerinin anlamlı olmasından kaynaklanmaktadır. Düzenlenmiş aracılık analizinin sonuçları Şekil 11.'de yer almaktadır.

Şekil 11.

Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracılık Ettiği İlişkide Dürtüsellik ve Aleksitiminin Düzenleyici Rolü

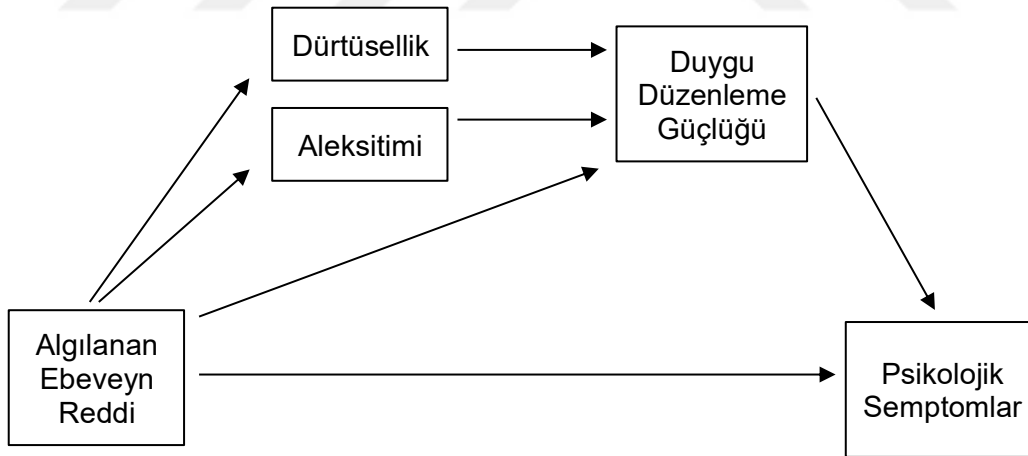
Özetle, araştırmada algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık ettiği ilişkide dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici rolünün incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen istatistiksel analizler sonucunda; hem ayrı ayrı hem de bir arada analize dahil edildiklerinde dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkileri anlamlıdır. Bu durum, aynı ilişkide dürtüsellik ve aleksitiminin aracı olarak alınması durumunda sonucun anlamlı olabileceği fikrini doğurmaktadır. Bu nedenle, araştırmada son olarak dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin seri aracı rolleri test edilmiştir. Seri aracılık modelinde dürtüsellik ve aleksitimi ilk sırada, duygu düzenleme güçlüğü ise ikinci sırada yer almaktadır. Analiz sonuçları bir sonraki bölümde detaylı olarak sunulmuştur.

3.5. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE DÜRTÜSELLİK, ALEKSİTİMİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Aracılık analizini gerçekleştirirken dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri ilk sırada duygu düzenleme güçlüğü değişkeni ise ikinci sırada modele eklenmiştir. Yani, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü ve bu aracılık modelinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki yolda dürtüsellik ve aleksitiminin aracı rolünü içeren bir model oluşturulmuştur. Test edilecek olan aracılık modeli Şekil 12.'de yer almaktadır.

Şekil 12.

Test Edilecek Seri Aracılık İlişkisi

Bu doğrultuda SPSS programındaki PROCESS Macro eklentisinde seri aracılık etkisinin analizi için oluşturulmuş bir model olan Model 80 kullanılmıştır (Hayes, 2018). Analizlerde 5000 yeniden örnekleme (bootstrap samples) kullanılarak %95 güven aralığında regresyon katsayıları (B) ve standardize regresyon katsayıları (β) hesaplanmıştır. Modelde algılanan ebeveyn reddi yordayıcı

değişken (X), psikolojik semptomlar yordanan değişken (Y), dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü aracı değişkenler (M_1 , M_2 ve M_3) olarak belirlenmiştir. Modeldeki aracı değişkenlerin sırası önemlidir. Duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye aracılık etmesi beklenirken dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin de bu aracılık ilişkisinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye aracılık etmeleri beklenmiştir.

Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptom düzeyi arasındaki ilişkide dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin aracı rolünün anlaşılması amacıyla PROCESS Macro eklentisindeki 80. Model kullanılarak aracı değişken analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları ilk olarak algılanan ebeveyn reddinin, psikolojik semptom düzeyini anlamlı olarak yordadığını ($B = .51$, $SH B = .06$, %95 GA [.40, .63]) ve algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki doğrudan ilişkinin de istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ($B = .35$, $SH B = .04$, %95 GA [.27, .43]) göstermektedir. Ek olarak, algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri birlikte analize dahil edildiğinde duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik semptomlar üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu ($B = .86$, $SH B = .05$, %95 GA [.76, .96]) ve duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye anlamlı şekilde aracılık ettiği anlaşılmıştır ($B = .30$, $SH B = .04$, %95 GA [.22, .38]).

Modeldeki diğer aracı değişkenler olan dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri, aracılık modelinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye aracı değişken olarak eklenmiştir. Bu durumda öncelikle algılanan ebeveyn reddinin dürtüsellik ($B = .13$, $SH B = .02$, %95 GA [.09, .17]) ve aleksitimi ($B = .11$, $SH B = .02$, %95 GA [.07, .14]) değişkenleri ile ilişkisinin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri algılanan ebeveyn reddi ile birlikte analize dahil edildiğinde dürtüsellik ($B = .77$, $SH B = .08$, %95 GA [.60, .93]) ve aleksitiminin ($B = .85$, $SH B = .09$, %95 GA [.68, 1.02]) duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Hem dürtüsellik ($B = .08$, $SH B = .02$, %95 GA [.05, .12]) hem de aleksitimi ($B = .08$,

$SH B = .02$, %95 GA [.05, .11]) değişkenleri algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye anlamlı şekilde aracılık etmektedir. Bu değişkenler analize dahil edildiğinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki mevcut ilişkinin zayıfladığı fakat hâlâ anlamlı olduğu görülmüştür ($B = .16$, $SH B = .04$, %95 GA [.09, .23]). Aynı zamanda tüm aracı değişkenlerin modele eklenmesi ile birlikte algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin zayıfladığı fakat hâlâ anlamlı olduğu görülmüştür ($B = .21$, $SH B = .05$, %95 GA [.11, .31]).

Analiz sonuçları bu modelde istatistiksel olarak anlamlı bir kısmi aracılık etkisi olduğunu göstermektedir. Hem duygu düzenleme güçlüğü değişkeni, algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık etmekte hem de dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık etmektedir. Modeldeki dolaylı etkiler Tablo 5.'de gösterilmiş ve test edilen aracılık modeli ile standardize regresyon katsayıları Şekil 13.'de sunulmuştur. Şekilde yer alan β katsayıları yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki doğrudan ilişkiye ait standardize regresyon katsayılarını, β' katsayıları ise modele aracı değişken eklendikten sonra yordayıcı ve yordanan değişken arasında oluşan yeni ilişkiye ait katsayıları ifade etmektedir.

Tablo 5.

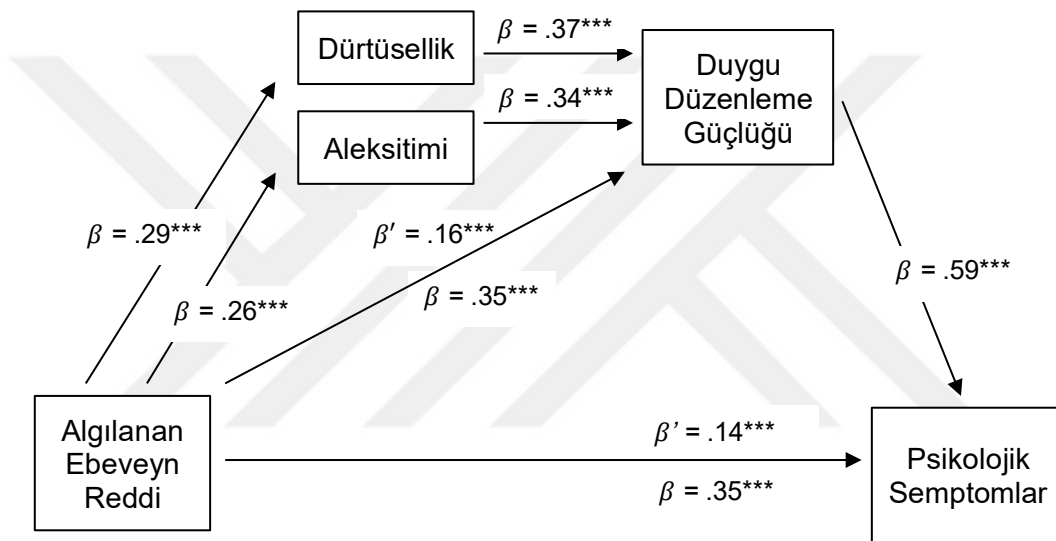
Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Dolaylı Etkiler

Aracılık Modeli	B	$SH B$	%95 GA	
			Alt Sınır	Üst Sınır
Algılanan Ebeveyn Reddi → DDG → Psikolojik Semptomlar	.14***	.03	.07	.20
Algılanan Ebeveyn Reddi → Dürtüsellik → DDG → Psikolojik Semptomlar	.08***	.02	.05	.12
Algılanan Ebeveyn Reddi → Aleksitimi → DDG → Psikolojik Semptomlar	.08***	.02	.05	.11

*** $p < .001$

Şekil 13.

Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Dürtüsellik, Aleksitimi ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolü

Modelin anlamlılığı değerlendirildiğinde, tüm modelin anlamlı olduğu ($F(4, 522) = 99.85, p < .001, R^2 = .43$) ve algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin birlikte psikolojik semptom düzeyindeki toplam varyansın %43'ünü açıkladığı görülmektedir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle algılanan ebeveyn reddi, algılanan anne reddi, algılanan baba reddi, dürtüsellik, aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik semptomlar değişkenleri arasındaki ikili ilişkiler değerlendirilmiştir. Ardından aracı ve düzenleyici değişken analizleri sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve alanyazın bağlamında tartışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolüne ilişkin sonuçlar değerlendirilmiştir. Ek olarak, söz konusu aracılık ilişkisi algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi için ayrı ayrı değerlendirilmiş ve alanyazın bağlamında tartışılmıştır. Sonraki bölümlerde dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin bu aracılık ilişkisindeki rolü hakkında detaylı değerlendirmeler yapılmıştır. Üçüncü bölümde dürtüsellik ve aleksitiminin aracı rolüne ilişkin değerlendirmelere, dördüncü bölümde ise yine dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin düzenleyici rolüne ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Analiz sonuçlarının alanyazın bağlamında tartışılmasının ardından araştırma bulguları doğrultusunda çalışmanın klinik doğruları tartışılmış ve son bölümde araştırmanın sınırlılıklarına ve gelecek çalışmalar için çeşitli önerilere yer verilmiştir.

4.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ KORELASYONLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuklukta algılanan ebeveyn reddi ile yetişkinlikte deneyimlenen psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin etkilerini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada öncelikle algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik semptomlar arasındaki ikili ilişkilere bakılmıştır. Ayrıca algılanan ebeveyn reddinin bileşenleri olan algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi değişkenlerinin de diğer araştırma değişkenleri ile ilişkileri incelenmiştir. Korelasyon analizlerinin sonuçları daha önce Tablo 3.'de sunulmuştur ve

sonuçlar tüm değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bölümde araştırma değişkenleri arasındaki ikili ilişkiler değerlendirilerek alanyazın bağlamında tartışılmıştır.

Çalışmada algılanan ebeveyn reddi düzeyi ile dürtüsellik düzeyi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu, yani algılanan ebeveyn reddi arttıkça dürtüsellik düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi değişkenlerinin de dürtüsellik ile pozitif yönde ilişkili olduğu ve bu ilişkinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırmada Pearson korelasyon katsayıları yorumlanırken Cohen (1988) tarafından psikoloji araştırmaları için önerilen standartlar kullanılmış; $r = .10$, $r = .30$ ve $r = .50$ değerleri sırasıyla düşük, orta ve yüksek düzeyde ilişki olarak yorumlanmıştır.

Alanyazındaki çalışmalar genel olarak bu tez çalışmasındaki sonuç ile tutarlı biçimde algılanan ebeveyn reddi ve dürtüsellik arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır (Chen ve ark., 2021; Shu ve ark., 2011). Ek olarak, algılanan reddi değerlendirirken yalnızca ebeveynlerden birine yoğunlaşan çalışmalar da mevcuttur ve varılan sonuç genellikle hem anne hem de baba reddinin dürtüsellik ile ilişkili olduğudur. Örneğin, Ran ve arkadaşları (2021) hem annenin hem de babanın duygusal sıcaklığının çocuğun dürtüsellik düzeyi ile negatif ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer bir örnek ise Huang (2022) ve arkadaşlarının baba reddi ve dürtüsellik arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu ve ayrıca dürtüsellüğün baba reddi ve dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynadığı bulgusuna ulaşan güncel çalışmasıdır. Bu tez çalışmasının bulguları da alanyazınla uyumlu şekilde Rohner'in (1975) tanımlamış olduğu ebeveynliğin sıcaklık boyutunda sıcaklıktan reddedilmeye doğru gidildikçe çocuğun dürtüsellik düzeyinde artış olduğunu göstermektedir. Ebeveyn reddi ve dürtüsellik arasındaki bu ilişki için olası açıklamalardan biri L'Abate'nin (1993) geliştirmiş olduğu Dürtüsellüğün Aile Teorisidir. Giriş bölümünde de değinilmiş olan teori, temelde dürtüsel davranışın tipik olarak anında eyleme geçme ve karşıt olma ile tanımlanabilecek ebeveyn davranışlarına ve istismarcı, tepkisel ya da soğuk ve ilgisiz ebeveynlik stillerine

bağlı olarak öğrenildiğini ve daha sonra farklı ortam ve koşullarda tekrar edilerek yerleşik bir kişilik özelliği haline geldiğini öne sürmektedir.

Bu tez çalışmasında algılanan ebeveyn reddi ile ilişkisi incelenen bir diğer değişken de aleksitimidir. Çalışmada değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Algılanan anne ve algılanan baba reddi ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise algılanan anne reddi ve aleksitimi arasında düşük düzeyde, algılanan baba reddi ve aleksitimi arasında ise orta düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazına bakıldığında, bu tez çalışmasında elde edilen bulgular ile tutarlı biçimde algılanan ebeveyn reddi ve daha genel olarak ebeveyn tutumlarının aleksitimi düzeyi ile ilişkili olduğunu, başka bir deyişle çocuklukta algılanan ret düzeyi arttıkça yetişkinlikte ölçülen aleksitimi düzeyinin de arttığını gösteren pek çok araştırma olduğu görülmektedir (Haktanır ve Çoklar-Okutkan, 2023; Janik McErlean ve Lim, 2019; Kench ve Irwin, 2000; Kooiman, 1998; Pellerone ve ark., 2017). Anne ve baba reddini ayrı ayrı değerlendiren bir çalışmada ise aleksitiminin hem anne hem de baba reddi ile pozitif yönde ilişkili olduğu ve aleksitimi düzeyindeki varyansın %4'ünün anne reddi ile, %5'inin ise baba reddi ile açıklandığı sonucuna ulaşılmıştır (Hussain ve Ahmed, 2014). Tez çalışmasında elde edilen bulgular, alanyazındaki diğer sonuçlar ile birlikte aleksitiminin çocukluk çağında maruz kalınan düşmancıl davranışlar ve reddedilme deneyimlerine karşı geliştirilen işlevsiz bir baş etme yöntemi olarak gelişebileceği (Scher ve Twaite, 1999) görüşünü desteklemektedir.

Araştırmanın bulguları hem algılanan ebeveyn reddinin hem de ayrı ayrı bakıldıklarında algılanan anne reddi ve algılanan baba reddinin duygu düzenleme güçlüğü ile orta düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Böylece araştırmanın ikinci hipotezi doğrulanmıştır. Bu bulgular genel olarak alanyazındaki sonuçlar ile tutarlılık göstermektedir (Casselman ve McKenzie, 2015; Di Giunta ve ark., 2022; Feng ve ark., 2009; Şenel ve Çakmak-Tolan, 2022). Öte yandan alanyazındaki bazı çalışmalar anne reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasında ilişki bulurken aynı anlamlı ilişkiyi baba reddi için bulamamışlardır. Örneğin, Vandewalle ve ark., (2014) anne reddinin uyumsuz

duygu düzenleme stratejileri ile orta düzeyde ilişki içerisinde olduğu fakat baba reddi için aynı durumun geçerli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu durumun nedeni bebekliğin çok erken döneminde annenin surat ifadelerinin bebeğin duygusunu düzenleme üzerindeki doğrudan etkisi ve anne ile bebeğin senkronize duygu düzenleme pratiklerinin bebeğin duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisi (Feldman ve ark., 1999; Field, 1994) olabilir. Bu açıdan annenin genel ebeveynlik tutumu, çocukların duygu düzenleme becerisinin erken dönem gelişimi üzerinde babanın tutumundan daha etkili olduğu düşünülebilir. Bu çalışmada algılanan anne ve baba reddi için sonuçların çok benzer çıkmasının bir nedeni, anne reddi ve baba reddi arasındaki yüksek düzeyde pozitif anlamlı ilişki olabilir. Bu durum çalışmanın katılımcılarının anne reddi ve baba reddini farklı iki yapı olarak algılamadıkları, bunun yerine genel olarak ebeveyn tarafından reddedilme olarak deneyimlemiş olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Nitekim algılanan ebeveyn reddi ile hem anne reddi hem de baba reddi arasındaki çok yüksek düzeydeki ilişki bu görüşü destekler niteliktedir.

Bu tez çalışmasında yer alan ilk araştırma sorusu algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasında ilişki olup olmadığıdır. Analiz sonuçları değerlendirildiğinde bu iki değişken arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu bulgu alanyazında yaygın şekilde desteklenmekte olan, algılanan ebeveyn reddinin depresyon (Bouma ve ark., 2008; Di Giunta ve ark., 2022; Feng ve ark., 2009; Glavak-Tkalić ve ark., 2024; Rohner ve Britner, 2002), anksiyete (Deveci Şirin, 2019; Putnick ve ark., 2015; Wolfradt ve ark., 2003), yeme bozuklukları (Dominy ve ark., 2000; Herraiz-Serrano ve ark., 2015), somatizasyon (Haktanır ve Çoklar-Okutkan, 2023; Naz ve Kausar, 2012) gibi çeşitli psikolojik semptomların yordayıcısı olduğu görüşü ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgular Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın (Rohner ve ark., 2005) temel varsayımlarından biri olan, algılanan ebeveyn reddinin kültürden bağımsız olarak, dünya genelinde psikolojik uyum ile negatif ve psikolojik semptomlar ile pozitif yönde ilişkili olduğu görüşünü desteklemektedir. Tez çalışmasında ayrıca algılanan anne reddi ve baba reddinin de psikolojik semptomlarla ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı, orta düzeyde ve pozitif yönde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar da algılanan anne ve baba reddinin

psikolojik semptomlar üzerindeki etkilerini ayrı ayrı incelemiş olan çalışmaların (Khan ve ark., 2011; Kılıç-Yıldız ve Dağ, 2017; Yang ve ark., 2019) bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

Çalışmada dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki olduğu ve tüm bu ikili ilişkilerin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani dürtüsellik, aleksitimi ya da duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinden biri arttıkça diğerlerinin de artması, biri azaldıkça diğerlerinin de azalması beklenmektedir. Bu sonuç alanyazındaki genel kanı ile tutarlıdır. Çok sayıda araştırma ile duygu düzenleme güçlüğü'nün aleksitimi (Bilge ve ark., 2018; Edwards ve Wupperman, 2016; Mehta ve ark., 2024; Muir ve ark., 2024; Pandey ve ark., 2011; Preece ve ark., 2023) ve dürtüsellik (Schreiber ve ark., 2012; Velotti ve ark., 2016) ile ilişki içerisinde olduğu ve ayrıca aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin de kendi aralarında ilişkili oldukları (Garofalo ve ark., 2018; Herman ve ark., 2018; Lyvers ve ark., 2013; Velotti ve ark., 2016) gösterilmiştir.

Aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki bu çalışmada da desteklenmiş olan güçlü ilişki, bu üç kavramı ölçmek için geliştirilen testlerin aslında benzer bir yapıyı ölçüyor olabileceğine dair kuşku doğurmaktadır. Alanyazında bu konudaki yaygın görüş, kavramlar arasında belirli bir miktar örtüşme olduğu (örneğin, aleksitiminin *duyguları tanıyabilme* bileşeni ile duygu düzenleme becerisinin *duyguların farkındalığı ve anlaşılması* bileşeninin örtüşmesi gibi) fakat yine de bu üç yapının birbirinden farklı yapılar olduğudur (Pandey ve ark., 2011).

Aleksitimi (Bilge ve ark., 2018; Chaim ve ark., 2024; Dalbudak ve ark., 2013; Evren ve ark., 2008; Kahramanol ve Dağ, 2018; Kerr ve ark., 2004; Thorberg ve ark., 2009; van Strien ve Ouwens, 2007), dürtüsellik (Dawe ve Loxton, 2004; Martin ve ark., 2019; Ran ve ark., 2021; Sebastian ve ark., 2013) ve duygu düzenleme güçlüğü (Di Giunta ve ark., 2022; Feng ve ark., 2009; Paulus ve ark., 2021; Soenke ve ark., 2010) değişkenlerinin her birinin çeşitli psikolojik semptomlar üzerindeki etkileri alanyazında çokça ortaya koyulmuştur. Tüm bu sonuçlar, her üç değişkenin de psikolojik semptomları yordamada özgün ve

önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Bu tez çalışmasında da söz konusu üç yapının ayrı ayrı psikolojik semptomlar ile ilişkisi incelenmiştir. Analizler sonucunda psikolojik semptomların dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri ile ilişkisinin pozitif ve orta düzeyde, duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkisinin ise pozitif ve yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Böylece araştırmanın üçüncü hipotezi olan; duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik semptomlar arasında pozitif ilişki olduğuna dair hipotez de doğrulanmıştır. Bu sonuçlar daha önce de belirtildiği üzere, alanyazın ile tutarlılık göstermektedir.

Tez çalışmasının bu aşamasında korelasyon analizleri ile aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü yapıları arasındaki ilişki ve bu yapıların hem algılanan ebeveyn reddi ile hem de psikolojik semptomlar ile ilişkisi ortaya koyulmuştur. İlerleyen aşamalarda ise bu güçlü ilişkiler ağının yapısını daha iyi anlamak için çeşitli aracı ve düzenleyici değişken analizleri yürütülmüştür. Analizlerin sayısal sonuçları bulgular bölümünde sunulmuş ve elde edilen sonuçlar ilerleyen bölümlerde alanyazın bağlamında tartışılmıştır.

4.2. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tez çalışmasında, değişkenler arası ikili ilişkiler incelendikten ve tüm ilişkiler için anlamlı sonuçlar bulunduktan sonra algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü incelenmiştir. Bu aşamadaki öncelikli amaç alanyazında bu yöndeki bulguların test edilmesi ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılığının desteklenmesidir. Aynı zamanda araştırma modeli olarak belirlenmiş olan düzenlenmiş aracılık modeline ön hazırlık yapılması da amaçlanmıştır. Çünkü duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün anlamlı olarak bulunamaması halinde aleksitimi ve dürtüsellik değişkenlerini de içeren düzenlenmiş aracılık modelinin testi ile anlamlı bir sonuca ulaşılması beklenmemektedir.

Analiz sonuçları duygu düzenleme güçlüğü'nün, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye kısmı düzeyde aracılık ettiğini

göstermiştir. Bu da ikinci araştırma sorusunun olumlu şekilde yanıtlandığı anlamına gelmektedir. Analiz sonuçları ayrıca algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin, psikolojik semptomlardaki varyansın %43'ünü açıkladığını göstermiştir. Alanyazında bulgulara bakıldığında, hem ebeveyn tutumlarının ve algılanan ebeveyn reddinin hem de duygu düzenleme güçlüğü'nün çeşitli psikolojik belirtiler ile ilişkili olduğuna yönelik sonuçların yaygın şekilde yer aldığı görülmektedir (Dominy ve ark., 2000; Herber ve ark., 2025; Johnson ve ark., 2024; Khaleque ve Rohner, 2002; Şenel ve Çakmak-Tolan, 2022). İnce (2020) algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün seri aracı rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada ayrıca bu tez çalışmasında elde edilen bulgular ile uyumlu şekilde, duygu düzenleme güçlüğü'nün anne ve baba reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisi olduğu bulgusu elde edilmiştir. Alanyazında, olumsuz ebeveyn tutumları ve belirli psikopatolojiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rol oynadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (örn. Aka ve Gençöz, 2014). Soenke ve ark., (2010) da çocuklukta deneyimlenen duygusal istismarın yaygın kaygı bozukluğunu yordadığı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün bu ilişkiye aracılık ettiği sonucuna ulaştıkları bir kesitsel çalışma gerçekleştirmişlerdir. Pektaş (2015) ise algılanan ebeveyn reddi ile depresyon ve kaygı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır.

Tez çalışmasında aracı değişken analizleri anne reddi ve baba reddi için tekrarlandığında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Duygu düzenleme güçlüğü, hem algılanan anne reddi ile birlikte hem de algılanan baba reddi ile birlikte psikolojik semptomlardaki varyansın %43'ünü açıklamaktadır. Ek olarak iki yordayıcı değişkenin de psikolojik semptomlar ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüğü'nün kısmi aracılık etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında bu sonuç ile uyum gösteren çalışmaların (Casselman ve McKenzie, 2015; Kahya ve Akbaş, 2025) varlığı ile birlikte, bazı araştırmalarda anne reddi ve baba reddi için farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin, Duman ve Tuzgöl Dost, (2024) ebeveyn kabulü ile bağlantılı bir kavram olan ailenin duygusal erişilebilirliği ile duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik iyi oluş ilişkisini araştırmıştır. Bulgular,

duygu düzenleme güçlüklerinin, annenin duygusal erişilebilirliği ile iyi oluş arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiğini fakat babanın duygusal erişilebilirliği ile iyi oluş arasındaki ilişkide rol oynamadığını göstermiştir. Vandewalle ve ark., (2014) algılanan anne reddinin obez kişilerde bozulmuş yeme tutumu ile ilişkili olduğu ve duygu düzenleme güçlüğünün bu ilişkiye aracılık ettiğini bulmuş fakat algılanan baba reddi için benzer bir anlamlı ilişkiye ulaşamamışlardır. Di Giunta ve ark., (2022) hem anne reddi hem de baba reddinin depresif semptomlar ile ilişkili olduğunu fakat yalnızca anne reddi için bu ilişkiye üzüntü düzenleme ile aracılık edildiğini bulmuşlardır. Feng ve ark., (2009) tarafından yalnızca anneler ve kız çocukları ile gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçları da annelerin düşük veya orta düzeyde kabul gösterdiği algısına sahip olan kız çocukları için üzüntü düzenleme ve depresif belirtiler arasında olumsuz yönde ilişki olduğunu, fakat yüksek kabul durumunda böyle bir ilişki olmadığını göstermektedir.

İncelenen çalışmaların bulguları, yeme bozuklukları ve depresif belirtiler gibi bazı psikolojik belirtileri yordamada özellikle anne reddinin duygu düzenleme güçlüğü aracılığıyla etkili olabileceğini; baba reddi için aynı düzeyde bir etki olmayabileceğini düşündürmektedir. Fakat alanyazında bu görüşü destekleyecek yeterince çalışma bulgusu mevcut değildir. Bu tez çalışmasında anne reddi ve baba reddi için sonuçların benzer olmasının önemli nedenlerinden birinin psikolojik semptomların Kısa Semptom Envanteri kullanılarak depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, hostilite ve somatizasyon gibi alanlardaki belirtileri içerecek şekilde bir bütün olarak incelenmesi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca anne reddi ve baba reddi arasındaki yüksek korelasyon da sonucu etkilemiş olabilir. Bu bağlamda, ileride gerçekleştirilecek olan çalışmalarda farklı psikolojik semptomları yordamada hem anne reddi hem de baba reddinin etkisinin ve ayrıca duygu düzenleme güçlüğünün bu ilişkilerdeki aracı rolünün incelenmesinin alanyazına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACILIK ETTİĞİ İLİŞKİDE DÜRTÜSELLİK VE ALEKSİTİMİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tez çalışmasında, araştırma modelini (bkz. Şekil 1.) oluşturulurken hem aleksitimi hem de dürtüsellik özelliklerinin algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık ettiği ilişkide, özel olarak algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki yol üzerinde, düzenleyici etkisinin olabileceği düşünülmüştür. Bu varsayımı test etmek için düzenlenmiş aracılık modeli oluşturulmuş ve Hayes'in (2018) önerdiği modeller arasından Model 7 ve Model 9 kullanılmıştır. Aleksitimi ve dürtüsellik değişkenlerinin birbirlerinden ayrı olarak, tek başlarına düzenleyici etkisi olup olmadığını görmek için Model 7 kullanılmış ve analiz hem dürtüsellik hem de aleksitimi değişkeni için tekrarlanmıştır. Modele aynı anda dahil edildiklerinde oluşan düzenleyici etkiyi test etmek için de Model 9 kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, modellerdeki diğer tüm ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı olsa da aleksitimi ve dürtüselliğin aracılık etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir. Daha detaylı bakıldığında, algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin ayrı ayrı duygu düzenleme güçlüğü'nü anlamlı şekilde yordadığı fakat dürtüsellik ve algılanan ebeveyn reddi değişkenlerinin etkileşiminin ve ayrıca aleksitimi ve algılanan ebeveyn reddi değişkenlerinin etkileşiminin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı anlaşılmaktadır. Dürtüsellik ve aleksitimi özellikleri tek tek modele eklendiğinde de aynı anda modele eklendiklerinde de sonuç değişmemiştir. Bunun yanı sıra dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici değişken olarak yer aldığı araştırma modelinin istatistiksel testi sonucunda tüm modelin anlamlı olduğu ve varyansın %34'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde (bkz. Şekil 9.) dürtüsellik özelliğinin tüm düzeylerinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Aleksitimi değişkeni için de çok benzer sonuçlar elde edilmiştir (bkz. Şekil 10.). Grafikler incelendiğinde

düşük, orta ve yüksek dürtüsellik düzeyi için algılanan ebeveyn reddi arttıkça duygu düzenleme güçlüğü'nün de arttığı fakat artış hızının her üç düzey için de benzer olduğu görülmektedir. Öte yandan, artış hızı benzer olsa da daha yüksek dürtüsellik düzeyi için duygu düzenleme güçlüğü puanlarının da önemli ölçüde daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu sonuçlar, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasında ilişki olduğunu; yani bezer algılanan ebeveyn reddi puanları alan kişiler arasında, daha yüksek dürtüsellik puanları alanların duygu düzenleme güçlüğü puanlarının da daha yüksek olduğunu, fakat dürtüsellik düzeyinin algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiyi düzenlemediğini göstermektedir. Aynı yorumları aleksitimi değişkeni için de yapmak mümkündür.

Analiz sonuçlarına göre, modelin anlamlı olmasına rağmen dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici etkilerinin anlamlı olmamasının muhtemel bir nedeni duygu düzenleme güçlüğü'nün dürtüsellik ve aleksitimi özellikleri ile güçlü ilişki içerisinde olmasıdır. Önceki bölümde de tartışıldığı üzere, tez çalışmasında dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin ve aynı zamanda aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı, yüksek düzeyde ve pozitif olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Alanyazındaki bulgular da genellikle bu ilişkiyi destekler niteliktedir (Bilge ve ark., 2018; Edwards ve Wupperman, 2016; Mehta ve ark., 2024; Muir ve ark., 2024; Pandey ve ark., 2011; Preece ve ark., 2023; Schreiber ve ark., 2012; Velotti ve ark., 2016).

Alanyazında yer alan çalışmaların ebeveyn tutumlarının ve çocuklukta ebeveynler ile kurulan ilişkinin dürtüsellik (Chen ve ark., 2021; Huang ve ark., 2022; Ran ve ark., 2021) ve aleksitimi (Kench ve Irwin, 2000; Sechi ve ark., 2020; Wang ve ark., 2022) ile ilişkisini yaygın olarak doğruladığı görülmüştür. Hatta bu çalışmaların bir kısmı dürtüsellüğün ve aleksitiminin ebeveyn tutumları ve ebeveynler ile bağlanma örüntüleri ile belirli psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide düzenleyici rolü olduğunu desteklemektedir (örn. Chen ve ark., 2021; Huang ve ark., 2022; Sechi ve ark., 2020). Ayrıca alanyazında aleksitimi (Luminet ve ark., 2021; Martínez-Sánchez ve ark., 2003) ve dürtüsellik (Barratt, 1985; Moeller ve ark., 2001) özelliklerinin yerleşik birer kişilik yapısı olarak görülmesinin

uygun olacağı görüşü yaygındır. Bu nedenle araştırma modelini oluştururken dürtüsellik ve aleksitiminin düzenleyici etkisinin anlamlı çıkabileceği düşünülmüştür. Öte yandan, aleksitimi ya da dürtüsellğin, algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkideki düzenleyici rolünün test edildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, hedeflenen modeldeki aracılık etkisi doğrulanamamış olsa da bu tez çalışmasının bulgularının literatür ile uyumsuz olmadığı söylenebilir. Ayrıca düzenlenmiş aracılık modelinin anlamlı olması sonucunun, algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin psikolojik semptomlardaki varyansı açıklamadaki etkisi bağlamında düşünüldüğünde alanyazındaki sonuçlarla tutarlı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, gerçekleştirilen düzenlenmiş aracılık analizlerinin bulguları algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin psikolojik semptomları yordamada etkili olduğunu fakat aleksitimi ve dürtüsellik değişkenlerinin modeldeki düzenleyici etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir. Analiz sonucunda elde edilen grafiklere bakıldığında algılanan ebeveyn reddi ve dürtüsellik düzeyleri ile duygu düzenleme güçlüğü düzeyi arasında belirgin ilişki olduğu; yüksek dürtüsellik düzeyi gösteren bireyler için algılanan ebeveyn reddi arttıkça duygu düzenleme güçlüğü düzeyinde görülen anlamlı artışın, düşük dürtüsellik düzeyi gösteren bireyler ile benzer oranda olduğu fakat bu değişimin çok daha yüksek duygu düzenleme güçlüğü aralığında gerçekleştiği görülmektedir. Bu sonuç, algılanan ebeveyn reddi ve dürtüsellik arasında olduğu bulunan orta düzey pozitif ilişki (bkz. Tablo 3) ile birlikte düşünüldüğünde dürtüsellğin modelde düzenleyici yerine aracı rol oynayabileceğini düşündürmüştür. Aleksitimi değişkeni için de sonuçlar çok benzerdir. Bu nedenle dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin düzenleyici yerine aracı değişken olarak alındığı alternatif bir model (bkz. Şekil 2.) oluşturularak test edilmiş ve analiz bulguları sıradaki bölümde tartışılmıştır.

4.4. ALGILANAN EBEVEYN REDDİ VE PSİKOLOJİK SEMPTOMLAR ARASINDAKİ İLİŞKİDE DÜRTÜSELLİK, ALEKSİTİMİ VE DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Alternatif araştırma modeli (bkz. Şekil 2.) oluşturulurken aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık ettiği modelde, özel olarak algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide aracı etkisinin olabileceği düşünülmüştür. Bu varsayımı test etmek için Hayes'in (2018) geliştirmiş olduğu modeller arasından Model 80 kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, ilk adımda aleksitimi ve dürtüsellik, ikinci adımda ise duygu düzenleme güçlüğü'nün kısmi aracılık etkisinin ve tüm modelin anlamlı olduğunu, ayrıca psikolojik semptomlardaki varyansın %43'ünün bu model ile açıklanabileceğini göstermiştir. Bu da altıncı araştırma sorusunun olumlu olarak yanıtlandığı anlamına gelmektedir. Alanyazındaki pek çok çalışma bulgusu, bu sonuçla tutarlı şekilde algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin çeşitli psikolojik semptomlar üzerinde anlamlı etkisi olduğunu göstermektedir (örn. Bilge ve ark., 2018; Dawe ve Loxton, 2004; Garofalo ve ark., 2018; Herber ve ark., 2025; Herman ve ark., 2020).

Önceki bölümde de değinildiği üzere, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri ile duygu düzenleme güçlüğü arasında olduğu düşünülen ilişki alanyazında yaygın destek bulmaktadır (Baumeister ve ark., 2007; Cho ve Kim, 2025; Edwards ve Wupperman, 2016; Gohm ve Clore, 2002; Kozubal ve ark., 2023; Luminet ve ark., 2021; Lyvers ve ark., 2013; Preece ve ark., 2023). Bu açıdan, tez çalışmasında aleksitimi ve dürtüsellik aracılık etkisine yönelik olarak elde edilen anlamlı bulguların alanyazın ile uyum içinde olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, alanyazında dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri arasındaki ilişkinin doğası hakkında farklı görüşler mevcuttur. Örneğin, Cho ve Kim (2025) dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin döngüsel olduğunu öne sürmektedir. Bu görüşe göre, bu iki değişkenden her biri, potansiyel olarak diğer değişkenin faktörlerini tetikleyebilir ve sürdürebilir. Bunun yanı sıra alanyazındaki yaygın kanı dürtüsel kişilik özelliğinin duygu düzenleme güçlüğü'nü

yordadığı yönündedir (Long ve ark., 2014; Schreiber ve ark., 2012). Bununla birlikte, yüksek düzeyde duygu düzenleme güçlüğün zarar verici dürtüsel davranışları yordadığını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Edwards ve Wupperman, 2016; Fossati ve ark., 2009; Sebastian ve ark., 2013; Velotti ve ark., 2016). Fakat bu noktada bir kişilik özelliği olarak dürtüsellliği, dürtüsel davranıştan ayırmakta fayda vardır (Long ve ark., 2014; Schreiber ve ark., 2012).

Aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki için de farklı görüşler ortaya koyulmuştur. Pandey ve ark. (2011) aleksitimi düzeyi yüksek bireylerin genel olarak daha fazla duygu düzenleme güçlüğü deneyimlediklerini, bu durumun kısmen kavramların alt boyut düzeyindeki örtüşmesinden kaynaklandığını fakat ilişkiyi tamamen bununla açıklamamanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Kozubal ve ark., (2023) ise aradaki ilişkiyi, duygu yoğunluğu üzerinden açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre, olumsuz duyguların yoğunluğu fazla olduğunda yaşantısal kaçınma ya da tepki gösterme gibi işlevselliği düşük olan stratejileri seçme olasılığı artmaktadır. Bu durum da hem aleksitimi düzeyinin hem de duygu düzenleme güçlüğü düzeyinin artmasına neden olmaktadır. Farklı açıklamaların varlığı ile birlikte alanyazında en yaygın olarak yer bulan görüş, aleksitimi düzeyinin yüksekliğinin duygu ile iletişimi kısıtladığı ve böylece adaptif duygu düzenleme becerilerinin gelişiminin zorlaştığı yönündedir (Baumeister ve ark., 2007; Gohm ve Clore, 2002; Luminet ve ark., 2021; Mehta ve ark., 2024; Preece ve ark., 2023; Temelcioğlu-Tunalı, 2020).

Sonuç olarak, bu tez çalışmasında test edilen ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar veren modele göre, çocuklukta algılandığı hatırlanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişki kısmen duygu düzenleme alanında yaşanan güçlükler ile açıklanmaktadır. Ek olarak, bu ret algısı ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye dürtüsellik ve aleksitimi özellikleri kısmen aracılık etmektedir. Tez çalışmasında kesitsel bir desen kullanılmış olması bu konuda bir sınırlılık yaratıyor olsa da istatistiksel olarak desteklenmiş olan bu modelin sonuçları alanyazın ile birlikte değerlendirildiğinde şu görüşü oluşturmaktadır; Çocuklukta ebeveynleri tarafından reddedilmiş olduklarını algılayan kişiler, daha yüksek dürtüsel özelliklere sahip olabilirler ve duyguları ile

ilişki kurmakta daha yüksek düzeyde zorluk yaşayabilir, daha yüksek aleksitimi düzeylerine sahip olabilirler. Bu durumun da kısmi etkisi ile bu kişilerde duygu düzenleme becerileri işlevsel şekilde gelişmeyebilir ve bu kişiler daha yüksek düzeyde duygu düzenleme güçlüğü yaşayabilirler. Ayrıca, dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü düzeylerinin yüksekliği dolaylı olarak psikolojik semptom düzeyindeki artışa neden olabilir. Bir başka ifade ile, çocuklukta algılandığı hatırlanan ebeveyn reddi daha yüksek düzeyde psikolojik belirti ile ilişkili görünmektedir ve bu ilişki öncelikle dürtüsellik ve aleksitimi düzeylerindeki artış, daha sonra bu durumun da kısmi etkisi ile duygu düzenleme güçlüğü düzeyindeki artış ile açıklanabilir.

Tez çalışmasında doğrulanan bu model, Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın kişilik ve başa çıkma alt alanlarındaki bazı temel sorulara yanıtlar vermektedir. Giriş bölümünde de detaylandırıldığı üzere kuramın kişilik alt teorisi çocuklukta kabul ve reddedilmenin yetişkinlik dönemine kadar uzanan etkilerini ve bu etkinin nedenlerini araştırmaktadır (Rohner, 2021). Bu tez çalışmasının bulguları aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin, duygu düzenleme güçlüğü düzeyinin ve psikolojik semptom düzeyinin reddedilmenin etkilerinden olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu psikolojik sonuçların birbirlerini nasıl etkilediklerine dair de olası bir açıklama sunmuştur. Kuramın başa çıkma alt teorisi ise neden bazı kişilerin diğerlerine göre ebeveyn reddinin negatif duygusal sonuçlarından daha az etkilendiğini, yani sonuçlar ile başa çıkma esnekliğini sağlayan faktörleri araştırmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular dürtüsellik ve aleksitimi düzeyinin düşüklüğünün yanı sıra duygu düzenleme becerilerindeki gelişimin algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptomlar ile ilişkisini etkileyen faktörler olduğunu göstermiştir. Bu durumda, bazı kişilerin algılanan ebeveyn reddinin negatif psikolojik sonuçlarından nasıl daha az etkilendiği sorusunun olası bir yanıtı; dürtüsellik ve/veya aleksitimi düzeylerinin görece düşük olması ve ayrıca daha gelişmiş ve işlevsel duygu düzenleme stratejileri kullanıyor olmaları olabilir.

4.5. ARAŞTIRMANIN KLİNİK DOĞURGULARI

Psikolojik semptom oluşumunu yordamada algılanan ebeveyn reddi, dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü düzeylerinin rolünün araştırılmış olduğu bu tez çalışmasının klinik alanda önlemeye, değerlendirmeye ve müdahaleye yönelik önemli sonuçları olduğu düşünülmektedir. Bu bölümde bu sonuçlara değinilmiş ve ardından çalışmanın klinik psikoloji alanyazınına olası katkıları özetlenmiştir.

Çalışma sonuçları algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında anlamlı ilişki olduğunu ve bu ilişkiye kısmen dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü tarafından aracılık edildiğini göstermektedir. Bu durumda, bireylerin erken çocukluk döneminde algıladıkları ebeveyn reddinin azaltılmasına yönelik bir önleme çalışmasının yetişkinlikte psikolojik semptomların oluşumunu engelleyebileceği, ya da semptom şiddetini azaltabileceği düşünülmektedir. Ebeveynlere, çocuklarının daha fazla kabul edildiklerini algılayabilmeleri için nasıl davranmaları gerektiğine yönelik eğitimlerin verilmesi bu alanda yapılabilecek önleme çalışmalarından biri olabilir. Ayrıca aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü ve kısmen dürtüsellik özelliklerinin duyguları tanıma ve duygu ifadesi ile yakından ilişkili olduğu bilinmektedir (Garofalo ve ark., 2018; Motan ve Gençöz, 2007; Rugancı ve Gençöz, 2010; Vatan ve Kahya, 2017). Bu özelliklerin psikolojik belirti oluşumundaki bu tez çalışmasıyla da gösterilmiş olan rolü düşünüldüğünde, küçük yaşta çocuklara profesyoneller tarafından duygu tanıma çalışmalarının yaptırılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Zitzmann ve ark., (2024) ebeveynlerdeki psikopatolojilerin ve duygu düzenleme güçlüklerinin olumsuz ebeveynliği yordayan önemli faktörler olduğunu dile getirmişlerdir. Bu görüş tez çalışmasının bulguları ile birlikte değerlendirildiğinde, duygu düzenleme güçlüğü'nün ebeveyninden çocuğa psikopatoloji geçişinde önemli bir faktör olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, ebeveynlerin duygu tanıma ve duygu düzenleme konusundaki becerilerinin geliştirilmesine ve çocuklarına duygularını ifade etmeleri için yeterli özgürlük alanını sağlayacak ebeveynlik davranışlarının kazandırılmasına yönelik eğitim ve müdahale

çalışmaları hem ebeveynlerin hem de çocukların psikolojik sağlığı açısından oldukça yararlı olabilir.

Tez çalışmasında elde edilen bulgular, psikolojik semptomların oluşumunda adaptif duygu düzenleme becerilerinin eksikliğinin merkezi rolünü göstermektedir. Bu sonuç, klinik değerlendirme yaparken kişinin duygu düzenleme becerilerinin de değerlendirilmesinin önemli bilgiler sağlayabileceğini düşündürmektedir. Benzer bir sonucu aleksitimi ve dürtüsellik özellikleri için de söylemek mümkündür. Tez çalışmasında bu konuda elde edilmiş olan bulgular ayrıca psikoterapi programlarına aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme becerileri alanlarındaki müdahalelerin de eklenmesinin önemini vurgulamaktadır.

Bilindiği üzere Bilişsel Davranışçı Terapi (Beck, 1964), Kabul ve Kararlılık Terapisi (Hayes ve Strosahl, 2004), Akılcı Duygusal Davranış Terapisi (Ellis, 1962) gibi pek çok psikoterapi yönteminde duygulara ve kişinin yoğun duygu deneyimiyle nasıl baş ettiğine az ya da çok değinilmektedir. Bununla birlikte Diyalektik Davranış Terapisi (Linehan, 1993) ve Duygu Odaklı Terapi (Greenberg, 2011) gibi yöntemlerde ise duygu düzenleme becerileri özel olarak temel bir çalışma alanını temsil etmektedir. Tez çalışmasında elde edilen bulgulardan biri olan, aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, duygu düzenlemeye yönelik psikoterapi müdahaleleri yapılırken aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin de dikkate alınmasının müdahalelerin etkinliğini artırabileceği düşünülmektedir.

Bu tez çalışması, bilindiği kadarı ile algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin tümünün etkisini araştıran ilk çalışmadır. Algılanan ebeveyn reddinin psikolojik semptomlara olan etkisi yaygın olarak bilinse de bu etkiye neden olan psikolojik faktörler alanyazında araştırılmaya devam etmektedir. Bu nedenle çalışmada bu faktörlerin ortaya koyulmasının özel olarak Ebeveyn Kabul-Ret Teorisinin gelişimine ve daha genel olarak klinik psikoloji alanyazına katkı sağlamış olabileceği düşünülmektedir. Araştırma bulguları ayrıca algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide

aleksitimi ve dürtüsellik özelliklerinin etkisini de ortaya koymuştur. Bu sonucun da ebeveyn tutumları ve duygu düzenleme becerileri arasındaki bilinen ilişkinin doğasına yönelik anlayışı geliştirebileceği düşünülmektedir.

4.6. SINIRLILIKLAR VE GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER

İlk olarak araştırmanın yöntemi değerlendirildiğinde, örneklemden ve kullanılan ölçüm araçlarından kaynaklı bazı sınırlılıkların olduğu görülmektedir. Araştırmanın örneklemini lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde 18-35 yaş aralığında katılımcılar oluşturmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların yaş ortalamasının 21.69 ($ss = 3.21$) olduğu, yani katılımcıların büyük kısmının 18-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun yakın yaşlarda, benzer eğitim ve başarı düzeyine sahip yetişkinler olması dolayısıyla çalışma bulgularının genellenebilirliği sınırlı olabilir ve bulguları değerlendirilirken olası kohort etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca çalışmada kadın ve erkek katılımcıların sayıları denk değildir. Aslında alanyazında kadınlar ve erkeklerin aleksitimi (Mendia ve ark., 2024) ve dürtüsellik (Cross ve ark., 2011) düzeylerinin farklı olabileceğini gösteren araştırma bulguları mevcuttur. Araştırmada elde edilen sonuçlar kısmi olarak bu durumdan etkilenmiş olabilir ve bu nedenle benzer konularda gerçekleştirilecek olan çalışmalarda cinsiyet etkisine dikkat edilmesi önerilmektedir. Ek olarak, kadınlar ve erkekler için ayrı analizlerin yapıldığı ve sonuçların karşılaştırıldığı çalışmaların alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Tez çalışmasında veriler öz bildirim ölçekleri ile toplanmıştır ve bu yöntem ölçeklere verilen yanıtların içinde bulunan duygudurumdan etkilenmesi gibi belirli sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Ayrıca kullanılan ölçeklerin her biri görece uzun ölçeklerdir ve katılımcılara sorulan toplam soru sayısı oldukça yüksektir. Anketi yarım bırakan katılımcıların verileri çalışmaya alınmamıştır fakat katılımcıların bazılarının anketi tamamlamış olsalar da anketin sonlarına doğru soruları çok dikkatli okumamış olabilecekleri ya da yorgunluk etkisinin

görülebileceği düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinin bir kısmının anketi tamamlamaları sonrasında ek puan alacaklarını bilmeleri de dikkatli olmadan anketi hızlıca bitirme yönünde bir motivasyon sağlamış olabilir. Bir başka önemli sınırlılık da çalışmanın tasarımının kesitsel olmasıdır. Araştırmada her ne kadar çocuklukta algılanan reddin yetişkinlikteki sonuçlarına odaklanılmış ve anlamlı sonuçlar elde edilmiş olsa da kesitsel desen, değişkenler arası bir etki sürecini gösterebilmek için yeterli değildir.

Araştırmanın sonuçlarını değerlendirirken ölçülen psikolojik değişkenlerin kapsamı ile ilgili hususlara da dikkat edilmelidir. Birer psikolojik yapı olarak aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin birbirlerinden ayrı yapıları ifade ettikleri pek çok çalışma ile ortaya koyulmuştur (Pandey ve ark., 2011). Öte yandan, bu psikolojik yapıların kapsamında bazı ortak alanlar vardır ve bu durumun ölçüm sonuçlarına yansımış olması olasıdır. Yani, aleksitimi, dürtüsellik ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri arasında bulunan güçlü ilişkinin bir kısmı yapıların örtüşmesinden kaynaklanmış olabilir. Bu nedenle gelecek çalışmalarda bu konuya dikkat edilmesi ve alt boyutlar düzeyinde ek analizlerin gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Araştırmada psikolojik semptomlar, Kısa Semptom Envanteri ile ölçülmüştür. Bu ölçüm aracı anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite alt boyutlarını kapsamaktadır ve çalışmada kullanılan ölçek toplam puanı psikolojik semptom düzeyini yansıtmaktadır. Yani tez çalışmasının bulguları belirli psikopatolojiler için bilgi vermekten çok genel psikolojik semptom düzeyi için sonuçlar sunmaktadır. İlerleyen çalışmalarda benzer bir modelin depresif bozukluklar, kaygı bozuklukları, yeme bozuklukları, alkol ve madde kullanım bozuklukları gibi psikopatolojiler için ayrı ayrı değerlendirilmesinin alanyazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, çalışmada katılımcıların bir psikopatoloji tanısı alıp almadıkları sorulmuş fakat tanı aldığını söyleyen kişilerin sonuçları analizlerden çıkarılmamıştır. Bu durumun genel popülasyonu temsil etmekte avantaj sağladığı düşünülmektedir. Yine de araştırma sonuçları değerlendirilirken bu bilgi göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, benzer

Çalışmaların hem klinik hem de sağlıklı örneklemde tekrarlanması alanyazına katkı sağlayabilir.

Son olarak, tez çalışmasında algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünün test edildiği aracılık modeli hem algılanan anne reddi hem de algılanan baba reddi için tekrarlanmıştır. Fakat, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerini de içeren araştırma modeli sadece algılanan ebeveyn reddi için test edilmiştir. Bu çalışmada algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi arasında çok yüksek düzeyde korelasyon olduğu görülmüştür. Ancak zellikle Türkiye kültüründe anne ve baba davranışlarına yönelik kalıp yargılar düşünüldüğünde, algılanan anne reddi ve algılanan baba reddinin etkilerinin farklı olabileceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle ilerleyen çalışmalarda anne ve baba reddine yönelik analizlerin de gerçekleştirilerek bulguların alanyazın bağlamında tartışılması önerilmektedir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin düzenleyici ve aracı rolleri araştırılmıştır. Bu nedenle üniversitede lisans, yüksek lisans ya da doktora seviyesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerden Demografik Bilgi Formunun yanı sıra Yetişkin Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği-Kısa Form, Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BIS-11), Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-26), Duygu Düzenlemede Zorluklar Ölçeği ve Kısa Semptom Envanterini doldurmaları istenmiştir.

Gerçekleştirilen istatistiksel analizlerde öncelikle duygu düzenleme güçlüğü aracı değişken olarak alınmış ve aracılık modeli test edilmiştir. Ardından aracılık modelinde algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki yola dürtüsellik ve aleksitimi değişkenleri önce düzenleyici değişken olarak sonra aracı değişken olarak eklenmiş ve iki farklı model test edilmiştir. Elde edilen veriler araştırma soruları kapsamında incelendiğinde aşağıdaki yanıtlara ulaşılmıştır;

1. Algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasında ilişki var mıdır?

Tez çalışmasında, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani, algılanan ebeveyn reddi düzeyi arttıkça (algılanan ebeveyn kabulü düzeyi azaldıkça), psikolojik belirti düzeyinde de artış görülmektedir. Ek olarak, çalışma bulguları psikolojik belirtilerin hem algılanan anne reddi ile hem de algılanan baba reddi ile ilişkisinin pozitif ve orta düzeyde olduğunu göstermiştir.

2. Duygu düzenleme güçlüğü, algılanan ebeveyn reddi ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide aracı rol oynamakta mıdır?

Öncelikle, korelasyon analizlerinin sonuçları algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğunu ve duygu düzenleme güçlüğü ile psikolojik semptomlar arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Gerçekleştirilen aracı değişken analizleri ise duygu

düzenleme güçlüğünün, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiğini göstermiştir. İstatistiksel analizler algılanan anne reddi ve algılanan baba reddi değişkenleri için tekrarlandığında duygu düzenleme güçlüğünün bu yordayıcı değişkenler için de psikolojik semptomlar ile ilişkiye kısmi olarak aracılık ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Dürtüsellik, algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamakta mıdır?

Analiz sonuçları, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki duygu düzenleme güçlüğünün aracılık ettiği ilişkide, dürtüsellik düzeyinin algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü ilişkisinde düzenleyici rol oynamadığını göstermiştir. Düşük, orta ve yüksek dürtüsellik grupları için algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ilişki olduğu ve ilişkinin gücünde dürtüsellik düzeylerine göre anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

4. Aleksitimi, algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamakta mıdır?

Analiz sonuçları, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki duygu düzenleme güçlüğünün aracılık ettiği ilişkide, aleksitimi düzeyinin algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü ilişkisinde düzenleyici rol oynamadığını göstermiştir. Analizlerden elde edilen bulgulara göre, düşük, orta ve yüksek dürtüsellik grupları için algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ilişki vardır ve ilişkinin gücünde dürtüsellik düzeylerine göre anlamlı fark yoktur.

5. Dürtüsellik ve aleksitimi bir arada algılanan ebeveyn reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamakta mıdır?

Analiz sonuçları dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin bir arada analize katıldıklarında algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkide düzenleyici rol oynamadıklarını göstermiştir. Dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu

bulunmuştur. Ancak hem dürtüselliğin hem de aleksitiminin algılanan ebeveyn reddi ile etkileşiminin duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. Dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide aracı rol oynamakta mıdır?

Tez çalışmasında gerçekleştirilen analizler sonucunda, dürtüsellik ve aleksitimi değişkenlerinin, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik semptomlar arasında duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık ettiği ilişkide algılanan ebeveyn reddi ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye aracılık etmekte olduğu görülmüştür. Böylece test edilen alternatif araştırma modeli (Bkz. Model 2) istatistiksel olarak doğrulanmıştır.

Sonuçlar değerlendirildiğinde, elde edilen bulguların Ebeveyn Kabul-Ret Kuramı'nın varsayımlarıyla ve alanyazındaki görgül çalışmaların sonuçları ile genel olarak uyumlu olduğu görülmektedir. Bu tez çalışması, algılanan ebeveyn reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide dürtüsellik, aleksitimi ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenlerinin rolünün bir arada araştırıldığı bilinen ilk çalışmadır. Bu nedenle çalışmanın özgün yapıda olduğunu ve klinik psikoloji alanyazına katkı sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Ayrıca çalışma bulgularının alanyazında benzer konularda gerçekleştirilen araştırmalarda elde edilen sonuçlar ile birlikte değerlendirilerek klinik alanda önleme, değerlendirme ve müdahale çalışmaları için kullanılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainslie, G. (1975). Specious reward: A behavioral theory of impulsiveness and impulse control. *Psychological Bulletin*, 82(4), 463–496. <https://doi.org/10.1037/h0076860>
- Aka, B. T., ve Gençöz, T. (2014). Perceived parenting styles, emotion recognition and regulation in relation to psychological well-being. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 159, 529–533. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.418>
- Akın, İ. (2014). *Relationship of problematic internet use with alexithymia, emotion regulation, and impulsivity* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir University.
- Aldao, A. (2013). The future of emotion regulation research: Capturing context. *Perspectives on Psychological Science*, 8(2), 155–172. <https://doi.org/10.1177/1745691612459518>
- Ali, S., Khatun, N., Khaleque, A., ve Rohner, R. P. (2019). They love me not: A meta-analysis of relations between parental undifferentiated rejection and offspring's psychological maladjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(2), 185–199. <https://doi.org/10.1177/0022022118815599>
- Altınok, B. Y., ve Dağ, İ. (2024). Psikolojik iyi oluşu belirleyen bazı faktörler: Sağlık kaygısı, duygu düzenleme gücü ve sağlık kontrol odağı. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 11(3), Article 3. <https://doi.org/10.31682/ayna.1388410>
- Bagby, R. M., Parker, J. D. A., ve Taylor, G. J. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia Scale—I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, 38(1), 23–32. [https://doi.org/10.1016/0022-3999\(94\)90005-1](https://doi.org/10.1016/0022-3999(94)90005-1)

- Bakhshani, N.-M. (2014). Impulsivity: A predisposition toward risky behaviors. *International Journal of High Risk Behaviors ve Addiction*, 3(2), e20428. <https://doi.org/10.5812/ijhrba.20428>
- Barratt, E. S. (1959). Anxiety and impulsiveness related to psychomotor efficiency. *Perceptual and Motor Skills*, 9(3), 191–198. <https://doi.org/10.2466/pms.1959.9.3.191>
- Barratt, E. S. (1985). Impulsiveness subtraits: Arousal and information processing. J. T. Spence ve C. E. Izard (Ed.), *Motivation, emotion and personality* (s. 137–146) içinde. Elsevier Science.
- Barratt, E. S. (1987). Impulsiveness and anxiety: Information processing and electroencephalograph topography. *Journal of Research in Personality*, 21(4), 453–463. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(87\)90032-8](https://doi.org/10.1016/0092-6566(87)90032-8)
- Barratt, E. S., Orozco-Cabal, L. F., ve Moeller, F. G. (2004). Impulsivity and sensation seeking: A historical perspective on current challenges. R. M. Stelmack (Ed.), *On the Psychobiology of Personality* (s. 3–15) içinde. Elsevier.
- Baumeister, R. F., Vohs, K. D., DeWall, C. N., ve Zhang, L. (2007). How emotion shapes behavior: Feedback, anticipation, and reflection, rather than direct causation. *Personality and Social Psychology Review*, 11(2), 167–203. <https://doi.org/10.1177/1088868307301033>
- Beck, A. T. (1964). Thinking and depression II. Theory and therapy. *Archives of General Psychiatry*, 10, 561–571. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1964.01720240015003>
- Bekaroğlu, E., ve Yılmaz, T. (2023). How Perceptions of Parents' Parenting Behaviors Pave the Way to Somatic Symptoms: The Mediating Role of Emotion Regulation Among Adults. *Psychological Reports*, 0(0), 1-19. <https://doi.org/10.1177/00332941231191722>

- Berenbaum, H., ve James, T. (1994). Correlates and retrospectively reported antecedents of alexithymia. *Psychosomatic Medicine*, 56(4), 353–359.
- Berking, M., ve Whitley, B. (2014). *Affect regulation training: A practitioners' manual*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4939-1022-9>
- Bermond, B. (1997). Brain and alexithymia. F. van Bussel, A. Vingerhoets, ve J. Boelhouwer (Ed.), *The (Non) Expression of Emotion in Health and Disease* (s. 115–131) içinde. Tilburg: Tilburg University Press.
- Bilge, Y., Bilge, Y., Emiral, E., ve Özkars, B. N. (2018). Examination of the relationships among psychological symptoms, alexithymia and emotional regulation: Mediating role of emotion regulation. *Neuropsychiatric Investigation*, 56(3), 2–8. <https://doi.org/10.5455/NYS.20180802092014>
- Bouma, E. M. C., Ormel, J., Verhulst, F. C., ve Oldehinkel, A. J. (2008). Stressful life events and depressive problems in early adolescent boys and girls: The influence of parental depression, temperament and family environment. *Journal of Affective Disorders*, 105(1–3), 185–193. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2007.05.007>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. NY: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and anger*. NY: Basic Books.
- Campo, A. T., ve Rohner, R. P. (1992). Relationships between perceived parental acceptance-rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults. *Child Abuse ve Neglect*, 16(3), 429–440. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(92\)90052-S](https://doi.org/10.1016/0145-2134(92)90052-S)
- Casselman, R. B., ve McKenzie, M. D. (2015). Young adults' recollections of parental rejection and self-reported aggression: The mediating roles of insecure adult attachment and emotional dysregulation. *Journal of Child ve Adolescent Trauma*, 8(1), 61–71. <https://doi.org/10.1007/s40653-014-0032-x>

- Chaim, C. H., Almeida, T. M., de Vries Albertin, P., Santana, G. L., Siu, E. R., ve Andrade, L. H. (2024). The implication of alexithymia in personality disorders: A systematic review. *BMC Psychiatry*, 24, 647. <https://doi.org/10.1186/s12888-024-06083-6>
- Chamorro, J., Bernardi, S., Potenza, M. N., Grant, J. E., Marsh, R., Wang, S., ve Blanco, C. (2012). Impulsivity in the general population: A national study. *Journal of Psychiatric Research*, 46(8), 994–1001. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2012.04.023>
- Chen, Y., Zhu, J., Ye, Y., Huang, L., Yang, J., Chen, L., ve Zhang, W. (2021). Parental rejection and adolescent problematic mobile phone use: Mediating and moderating roles of school engagement and impulsivity. *Current Psychology*, 40, 5166–5174. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00458-9>
- Cho, J., ve Kim, H. (2025). The role of impulsivity and emotional dysregulation in smartphone overdependence explored through network analysis. *Scientific Reports*, 15, 1852. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-85680-1>
- Cisler, J. M., ve Olatunji, B. O. (2012). Emotion regulation and anxiety disorders. *Current Psychiatry Reports*, 14(3), 182–187. <https://doi.org/10.1007/s11920-012-0262-2>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2. Baskı.). Routledge.
- Cole, P. M., Martin, S. E., ve Dennis, T. A. (2004). Emotion regulation as a scientific construct: Methodological challenges and directions for child development research. *Child Development*, 75(2), 317–333. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00673.x>
- Cross, C. P., Copping, L. T., ve Campbell, A. (2011). Sex differences in impulsivity: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 137(1), 97–130. <https://doi.org/10.1037/a0021591>

- Dağ, İ. (1991). Belirti Tarama Listesi (Scl-90-R)'nin üniversite öğrencileri için güvenirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(1), 5–12.
- Dalbudak, E., Evren, C., Aldemir, S., Coskun, K. S., Ugurlu, H., ve Yildirim, F. G. (2013). Relationship of internet addiction severity with depression, anxiety, and alexithymia, temperament and character in university students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(4), 272–278. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0390>
- Dawe, S., ve Loxton, N. J. (2004). The role of impulsivity in the development of substance use and eating disorders. *Neuroscience ve Biobehavioral Reviews*, 28(3), 343–351. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2004.03.007>
- Dedeler, M., Akün, E., ve Durak-Batıgün, A. (2017). Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği – Kısa Form'un uyarlama çalışması. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 30(3), 181–193. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2017300302>
- Dereboy, F. (1990a). Aleksitimi: Bir gözden geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 3, 157–165.
- Dereboy, F. (1990b). *Aleksitimi öz-bildirim ölçeklerinin psikometrik özellikleri üzerine bir çalışma* [Yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Deveci Şirin, H. (2019). Parental acceptance–rejection and adult separation anxiety: The mediation of adult attachment insecurity. *Sage Open*, 9(4), 1–9. <https://doi.org/10.1177/2158244019885138>
- Di Giunta, L., Lunetti, C., Gliozzo, G., Rothenberg, W. A., Lansford, J. E., Eisenberg, N., Pastorelli, C., Basili, E., Fiasconaro, I., Thartori, E., Favini, A., ve Virzì, A. T. (2022). Negative parenting, adolescents' emotion regulation, self-efficacy in emotion regulation, and psychological adjustment. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(4), Article 4. <https://doi.org/10.3390/ijerph19042251>

- Dickman, S. J. (1993). Impulsivity and information processing. W. G. McCown, J. L. Johnson, ve M. B. Shure (Ed.), *The impulsive client: Theory, research, and treatment* (s. 151–184) içinde. American Psychological Association.
<https://doi.org/10.1037/10500-010>
- Dominy, N. L., Johnson, W. B., ve Koch, C. (2000). Perception of parental acceptance in women with binge eating disorder. *The Journal of Psychology*, 134(1), 23–36.
<https://doi.org/10.1080/00223980009600846>
- Duman, A. E., ve Tuzgöl Dost, M. (2024). Parental emotional availability and well-being: The mediating role of difficulties in emotion regulation. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 14(75), 555–575. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.1415039>
- Durak-Batıgün, A., ve Büyükşahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri*, 11(3), 105–114.
- Dwairy, M. (2010). Parental Acceptance–Rejection: A fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 30–35. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9338-y>
- Edwards, E. R., ve Wupperman, P. (2016). Emotion regulation mediates effects of alexithymia and emotion differentiation on impulsive aggressive behavior. *Deviant Behavior*, 38(10), 1160–1171.
<https://doi.org/10.1080/01639625.2016.1241066>
- Eisenberg, N., ve Spinrad, T. L. (2004). Emotion-related regulation: Sharpening the definition. *Child Development*, 75(2), 334–339. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00674.x>
- Ellis, A. (1962). *Reason and emotion in psychotherapy* (s. 442). Lyle Stuart.
- Epözdemir, H. (2012). Aleksitimi: Psikolojik Bir semptom mu, yoksa bir kişilik özelliği mi? *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(30), 25–33.

- Evenden, J. (1999). Impulsivity: A discussion of clinical and experimental findings. *Journal of Psychopharmacology*, 13(2), 180–192. <https://doi.org/10.1177/026988119901300211>
- Evren, C., Sar, V., Evren, B., Semiz, U., Dalbudak, E., ve Cakmak, D. (2008). Dissociation and alexithymia among men with alcoholism. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 62(1), 40–47. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.2007.01775.x>
- Eysenck, S. B. G., ve Johnson, J. L. (1993). The I₇: Development of a measure of impulsivity and its relationship to the superfactors of personality. W. G. McCown ve M. B. Shure (Ed.), *The impulsive client: Theory, research, and treatment* (s. 141–149) içinde. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10500-009>
- Feldman, R., Greenbaum, C. W., ve Yirmiya, N. (1999). Mother–infant affect synchrony as an antecedent of the emergence of self-control. *Developmental Psychology*, 35(1), 223–231. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.1.223>
- Feng, X., Keenan, K., Hipwell, A. E., Henneberger, A. K., Rischall, M. S., Butch, J., Coyne, C., Boeldt, D., Hinze, A. K., ve Babinski, D. E. (2009). Longitudinal associations between emotion regulation and depression in preadolescent girls: Moderation by the caregiving environment. *Developmental Psychology*, 45(3), 798–808. <https://doi.org/10.1037/a0014617>
- Field, T. (1994). The effects of mother’s physical and emotional unavailability on emotion regulation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2–3), 208–227.
- Fossati, A., Acquarini, E., Feeney, J. A., Borroni, S., Grazioli, F., Giarolli, L. E., Franciosi, G., ve Maffei, C. (2009). Alexithymia and attachment insecurities in impulsive aggression. *Attachment ve Human Development*, 11(2), 165–182. <https://doi.org/10.1080/14616730802625235>

- Franz, M., Popp, K., Schaefer, R., Sitte, W., Schneider, C., Hardt, J., Decker, O., ve Braehler, E. (2008). Alexithymia in the German general population. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43(1), 54–62. <https://doi.org/10.1007/s00127-007-0265-1>
- Gaggero, G., Bonassi, A., Dellantonio, S., Pastore, L., Aryadoust, V., ve Esposito, G. (2020). A Scientometric review of alexithymia: Mapping thematic and disciplinary shifts in half a century of research. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 611489. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.611489>
- Garnefski, N., Kraaij, V., ve Spinhoven, P. (2001). Negative life events, cognitive emotion regulation and emotional problems. *Personality and Individual Differences*, 30(8), 1311–1327. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(00\)00113-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(00)00113-6)
- Garofalo, C., Velotti, P., ve Zavattini, G. C. (2018). Emotion regulation and aggression: The incremental contribution of alexithymia, impulsivity, and emotion dysregulation facets. *Psychology of Violence*, 8(4), 470–483. <https://doi.org/10.1037/vio0000141>
- Gatta, M., Dal Santo, F., Rago, A., Spoto, A., ve Battistella, P. A. (2016). Alexithymia, impulsiveness, and psychopathology in nonsuicidal self-injured adolescents. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 12, 2307–2317. <https://doi.org/10.2147/NDT.S106433>
- Glavak-Tkalić, R., Razum, J., ve Milas, G. (2024). Perceived parental rejection and gaming disorder among adolescents: The mediating role of subjective stress and depressive symptoms. *Behaviour ve Information Technology*, 1–11. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2024.2359043>
- Goerlich, K. S. (2018). The multifaceted nature of alexithymia – A neuroscientific perspective. *Frontiers in Psychology*, 9, 1614. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01614>

- Gohm, C. L., ve Clore, G. L. (2002). Affect as information: An individual-differences approach. L. F. Barrett ve P. Salovey (Ed.), *The wisdom in feeling: Psychological processes in emotional intelligence* (s. 89–113) içinde. The Guilford Press.
- Gonçalves, S. F., Chaplin, T. M., Turpyn, C. C., Niehaus, C. E., Curby, T. W., Sinha, R., ve Ansell, E. B. (2019). Difficulties in emotion regulation predict depressive symptom trajectory from early to middle adolescence. *Child Psychiatry ve Human Development*, 50(4), 618–630. <https://doi.org/10.1007/s10578-019-00867-8>
- Gözegir, E. (2020). *Ergenlerde dürtüsellik ve duygusal yeme arasındaki ilişkide ebeveyn tutumunun aracı rolünün incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Işık Üniversitesi.
- Gratz, K. L., ve Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and Initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41–54. <https://doi.org/10.1023/B:JOBA.0000007455.08539.94>
- Greenberg, L. S. (2011). *Emotion-focused therapy* (s. 182). American Psychological Association.
- Gross, J. J. (2015). The extended process model of emotion regulation: Elaborations, applications, and future directions. *Psychological Inquiry*, 26(1), 130–137. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2015.989751>
- Güleç, H., Tamam, L., Yazıcı-Güleç, M., Turhan, M., Karakuş, G., Zengin, M., ve Stanford, M. S. (2008). Psychometric properties of the Turkish version of the Barratt Impulsiveness Scale-11. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 18(4), 251–258. <https://doi.org/10.1037/t61859-000>
- Haktanır, Z., ve Çoklar-Okutkan, I. (2023). The mediating role of alexithymia in the relationship between perceived parental rejection and somatization. *Studies in Psychology*, 43(1), Article 1. <https://doi.org/10.26650/SP2022-937968>

- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis a regression-based approach (Methodology in the social sciences)* (2. Baskı). The Guilford Press.
- Hayes, S. C., ve Strosahl, K. D. (2004). *A practical guide to acceptance and commitment therapy*. Springer Science ve Business Media.
- Herber, C. L. M., Breuninger, C., ve Tuschen-Caffier, B. (2025). Psychophysiological stress response, emotion dysregulation and sleep parameters as predictors of psychopathology in adolescents and young adults. *Journal of Affective Disorders*, 375, 331–341. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2025.01.110>
- Herman, A. M., Critchley, H. D., ve Duka, T. (2018). Risk-taking and impulsivity: The role of mood states and interoception. *Frontiers in Psychology*, 9, 1625. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01625>
- Herman, A. M., Pilcher, N., ve Duka, T. (2020). Deter the emotions: Alexithymia, impulsivity and their relationship to binge drinking. *Addictive Behaviors Reports*, 12, 100308. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2020.100308>
- Herraiz-Serrano, C., Rodríguez-Cano, T., Beato-Fernández, L., Latorre-Postigo, J. M., Rojo-Moreno, L., ve Vaz-Leal, F. J. (2015). Parental rearing and eating psychopathology. *Actas Españolas de Psiquiatría*, 43(3), Article 3.
- Huang, L., Chen, Y., Zhu, J., ve Zhang, W. (2022). Association of paternal rejection with externalizing problems of adolescents: A moderated mediation model. *PsyCh Journal*, 11(4), 470–480. <https://doi.org/10.1002/pchj.534>
- Hughes, M. M., Blom, M., Rohner, R. P., ve Britner, P. A. (2005). Bridging Parental Acceptance-Rejection Theory and Attachment Theory in the preschool strange situation. *Ethos*, 33(3), 378–401. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.378>
- Hussain, S., ve Ahmed, Z. (2014). Parental acceptance-rejection as predictor of alexithymia among students in Gilgit-Pakistan. *International Journal of Information and Education Technology*, 4(3), 285–288.

- Igra, L., Shilon, S., Kivity, Y., Atzil-Slonim, D., Lavi-Rotenberg, A., ve Hasson-Ohayon, I. (2023). Examining the associations between difficulties in emotion regulation and symptomatic outcome measures among individuals with different mental disorders. *Frontiers in Psychology*, 14, 944457. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.944457>
- İnce, Ş. İ. (2020). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığı ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünün incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Janik McErlean, A. B., ve Lim, L. X. C. (2019). Relationship between parenting style, alexithymia and aggression in emerging adults. *Journal of Family Issues*, 41(6), 853–874. <https://doi.org/10.1177/0192513X19886647>
- Johnson, D., Wade, M., ve Andrade, B. F. (2024). Threat, emotion dysregulation, and parenting in a clinical sample of children with disruptive behaviour. *Child Psychiatry ve Human Development*. <https://doi.org/10.1007/s10578-024-01729-8>
- Kahramanol, B., ve Dağ, İ. (2018). Alexithymia, anger and anger expression styles as predictors of psychological symptoms. *Düşünen Adam Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31(1), 30. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2018310103>
- Kahya, Y., ve Akbaş, D. (2025). Parental rejection as a developmental vulnerability factor for mood symptoms in young adulthood. *Journal of Child and Family Studies*, 34, 543–559. <https://doi.org/10.1007/s10826-025-03008-z>
- Kench, S., ve Irwin, H. J. (2000). Alexithymia and childhood family environment. *Journal of Clinical Psychology*, 56(6), 737–745. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1097-4679\(200006\)56:6<737::aid-jclp4>3.0.co;2-u](https://doi.org/10.1002/(sici)1097-4679(200006)56:6<737::aid-jclp4>3.0.co;2-u)
- Kerr, S., Johnson, V. K., Gans, S. E., ve Krumrine, J. (2004). Predicting adjustment during the transition to college: Alexithymia, perceived stress, and psychological

- symptoms. *Journal of College Student Development*, 45(6), 593–611.
<https://doi.org/10.1353/csd.2004.0068>
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 22(2), 297–306. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9579-z>
- Khaleque, A. (2017). Perceived parental hostility and aggression, and children's psychological maladjustment, and negative personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 26(4), 977–988.
<https://doi.org/10.1007/s10826-016-0637-9>
- Khaleque, A., ve Ali, S. (2017). A systematic review of meta-analyses of research on Interpersonal Acceptance–Rejection Theory: Constructs and measures. *Journal of Family Theory ve Review*, 9(4), 441–458. <https://doi.org/10.1111/jftr.12228>
- Khaleque, A., ve Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54–64.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x>
- Khaleque, A., ve Rohner, R. P. (2012). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16(2), 103–115.
<https://doi.org/10.1177/1088868311418986>
- Khan, S., Hassan, S., Husain, G., ve Gul, I. (2011). Relationship of parental acceptance and rejection with psychological wellness in young adults. *Journal of Rawalpindi Medical College*, 15(1), Article 1.
- Kılıç-Yıldız, M., ve Dağ, İ. (2017). Algılanan ebeveyn kabul-reddinin öfke ifade tarzı ve depresif belirtiler ile ilişkisinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 20(2), 84–95.

- Kooiman, C. G. (1998). The status of alexithymia as a risk factor in medically unexplained physical symptoms. *Comprehensive Psychiatry*, 39(3), 152–159. [https://doi.org/10.1016/S0010-440X\(98\)90075-X](https://doi.org/10.1016/S0010-440X(98)90075-X)
- Kooiman, C. G., van Rees Vellinga, S., Spinhoven, P., Draijer, N., Trijsburg, R. W., ve Rooijmans, H. G. M. (2004). Childhood adversities as risk factors for alexithymia and other aspects of affect dysregulation in adulthood. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 73(2), 107–116. <https://doi.org/10.1159/000075542>
- Koole, S. L. (2009). The psychology of emotion regulation: An integrative review. *Cognition and Emotion*, 23(1), 4–41. <https://doi.org/10.1080/02699930802619031>
- Kozubal, M., Szuster, A., ve Wielgopalan, A. (2023). Emotional regulation strategies in daily life: The intensity of emotions and regulation choice. *Frontiers in Psychology*, 14, 1218694. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1218694>
- Kuppens, S., ve Ceulemans, E. (2019). Parenting styles: A closer look at a well-known concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 168–181. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1242-x>
- L'Abate, L. (1993). A family theory of impulsivity. W. G. McCown, J. L. Johnson, ve M. B. Shure (Ed.), *The impulsive client: Theory, research, and treatment*. (s. 93–117) içinde. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10500-006>
- Lanjekar, P. D., Joshi, S. H., Lanjekar, P. D., ve Wagh, V. (2022). The effect of parenting and the parent-child relationship on a child's cognitive development: A literature review. *Cureus*, 14(10), e30574. <https://doi.org/10.7759/cureus.30574>
- Lewczuk, K., Kobylińska, D., Marchlewska, M., Krysztofiak, M., Glica, A., ve Moiseeva, V. (2021). Adult attachment and health symptoms: The mediating role of emotion regulation difficulties. *Current Psychology*, 40(4), 1720–1733. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-0097-z>

- Linehan, M. M. (1993). *Skills training manual for treating borderline personality disorder* (s. 180). Guilford Press.
- Long, K., Felton, J. W., Lilienfeld, S. O., ve Lejuez, C. W. (2014). The role of emotion regulation in the relations between psychopathy factors and impulsive and premeditated aggression. *Personality Disorders*, 5(4), 390–396. <https://doi.org/10.1037/per0000085>
- Luminet, O., Nielson, K. A., ve Ridout, N. (2021). Cognitive-emotional processing in alexithymia: An integrative review. *Cognition and Emotion*, 35(3), 449–487. <https://doi.org/10.1080/02699931.2021.1908231>
- Luminet, O., Vermeulen, N., Demaret, C., Taylor, G. J., ve Bagby, R. M. (2006). Alexithymia and levels of processing: Evidence for an overall deficit in remembering emotion words. *Journal of Research in Personality*, 40(5), 713–733. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2005.09.001>
- Lumley, M. A., Neely, L. C., ve Burger, A. J. (2007). The assessment of alexithymia in medical settings: Implications for understanding and treating health problems. *Journal of Personality Assessment*, 89(3), 230–246. <https://doi.org/10.1080/00223890701629698>
- Lyvers, M., Jamieson, R., ve Thorberg, F. A. (2013). Risky cannabis use is associated with alexithymia, frontal lobe dysfunction, and impulsivity in young adult cannabis users. *Journal of Psychoactive Drugs*, 45(5), 394–403. <https://doi.org/10.1080/02791072.2013.844525>
- Maccoby, E. E. (2000). Parenting and its effects on children: On reading and misreading behavior genetics. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 1–27. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.1>
- Mansueto, G., Marino, C., Palmieri, S., Offredi, A., Sarracino, D., Sassaroli, S., Ruggiero, G. M., Spada, M. M., ve Caselli, G. (2022). Difficulties in emotion regulation: The

- role of repetitive negative thinking and metacognitive beliefs. *Journal of Affective Disorders*, 308, 473–483. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.04.086>
- Martin, S., Zabala, C., Del-Monte, J., Graziani, P., Aizpurua, E., Barry, T. J., ve Ricarte, J. (2019). Examining the relationships between impulsivity, aggression, and recidivism for prisoners with antisocial personality disorder. *Aggression and Violent Behavior*, 49, 101314. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2019.07.009>
- Martínez-Sánchez, F., Ato-García, M., ve Ortiz-Soria, B. (2003). Alexithymia—State or trait? *The Spanish Journal of Psychology*, 6(1), 51–59. <https://doi.org/10.1017/S1138741600005205>
- McRae, K., ve Gross, J. J. (2020). Emotion regulation. *Emotion*, 20(1), 1–9. <https://doi.org/10.1037/emo0000703>
- Mehta, A., Moeck, E., Preece, D. A., Koval, P., ve Gross, J. J. (2024). Alexithymia and emotion regulation: The role of emotion intensity. *Affective Science*. 6, 77–93 <https://doi.org/10.1007/s42761-024-00278-6>
- Mendia, J., Zumeta, L. N., Cusi, O., Pascual, A., Alonso-Arbiol, I., Díaz, V., ve Páez, D. (2024). Gender differences in alexithymia: Insights from an updated meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 227, 112710. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112710>
- Mendo-Lázaro, S., León-del-Barco, B., Polo-del-Río, M.-I., Yuste-Tosina, R., ve López-Ramos, V.-M. (2019). The role of parental acceptance–rejection in emotional instability during adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(7), Article 7. <https://doi.org/10.3390/ijerph16071194>
- Messina, A., Beadle, J. N., ve Paradiso, S. (2014). Towards a classification of alexithymia: Primary, secondary and organic. *Journal of Psychopathology*, 20, 38–49.

- Moeller, F., Barratt, E., Dougherty, D., Schmitz, J., ve Swann, A. (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *The American Journal of Psychiatry*, 158(11), 1783–1793. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.11.1783>
- Motan, İ., ve Gençöz, T. (2007). Aleksitimi boyutlarının depresyon ve anksiyete belirtileri ile ilişkileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(4), 333–343.
- Muir, X., Preece, D. A., ve Becerra, R. (2024). Alexithymia and eating disorder symptoms: The mediating role of emotion regulation. *Australian Psychologist*, 59(2), 121–131. <https://doi.org/10.1080/00050067.2023.2236280>
- Naz, F., ve Kausar, R. (2012). Parental rejection, personality maladjustment and anxiety symptoms in adolescents with somatoform disorders. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(1), 125–142.
- Nemiah, J. C., Freyberger, H., ve Sifneos, P. E. (1976). Alexithymia: A view of the psychosomatic process. O. W. Hill (Ed.), *Modern trends in psychosomatic medicine* (3. Baskı, s. 430–439) içinde. London: Butterworths.
- Nemiah, J. C., ve Sifneos, P. E. (1970). Psychosomatic illness: A problem in communication. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 18(1), 154–160. <https://doi.org/10.1159/000286074>
- Nigg, J. T., Silk, K. R., Stavro, G., ve Miller, T. (2005). Disinhibition and borderline personality disorder. *Development and Psychopathology*, 17(4), 1129–1149. <https://doi.org/10.1017/S0954579405050534>
- Okyayuz, Ü., Berksun, O., ve Çevik, A. (1991). Psikosomatik serviste yatarak tedavi gören hastaların bazı MMPI bulgularının aleksitimik özellikler açısından incelenmesi ve kontrol grubuyla karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1), 195–203. https://doi.org/10.1501/Dtcfder_0000001115

- Özbiler, Ş., Taner, M., ve Yalçinkaya, M. (2019). Çocukluktaki anne kabul-reddinin yetişkinlikteki öznel iyi oluşa yansıması: Fonksiyonel olmayan tutumların aracı rolü. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 53–75.
- Pandey, R., Saxena, P., ve Dubey, A. (2011). Emotion regulation difficulties in alexithymia and mental health. *Europe's Journal of Psychology*, 7(4), 604–623. <https://doi.org/10.5964/ejop.v7i4.155>
- Papciak, A. S., Feuerstein, M., ve Spiegel, J. A. (1985). Stress reactivity in alexithymia: Decoupling of physiological and cognitive responses. *Journal of Human Stress*, 11(3), 135–142. <https://doi.org/10.1080/0097840X.1985.9936750>
- Parker, J., Taylor, G., ve Bagby, R. (1993). Alexithymia and the processing of emotional stimuli: An experimental study. *New Trends in Experimental ve Clinical Psychiatry*, 9(1/2), 9–14.
- Patton, J. H., ve Stanford, M. S. (2012). Psychology of impulsivity. J. E. Grant ve M. N. Potenza (Ed.), *The Oxford Handbook of Impulse Control Disorders* (1. Baskı., s. 263–276) içinde. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195389715.013.0086>
- Patton, J. H., Stanford, M. S., ve Barratt, E. S. (1995). Factor structure of the Barratt Impulsiveness Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 51(6), 768–774. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199511\)51:6<768::AID-JCLP2270510607>3.0.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199511)51:6<768::AID-JCLP2270510607>3.0.CO;2-1)
- Paulus, F. W., Ohmann, S., Möhler, E., Plener, P., ve Popow, C. (2021). Emotional dysregulation in children and adolescents with psychiatric disorders. A narrative review. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 628252. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.628252>
- Pektaş, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Duygu*

düzenleme güçlüklerinin aracı rolü [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].
Hacettepe Üniversitesi.

- Pellerone, M., Tomasello, G., ve Migliorisi, S. (2017). Relationship between parenting, alexithymia and adult attachment styles: A cross-sectional study on a group of adolescents and young adults. *Clinical Neuropsychiatry: Journal of Treatment Evaluation*, 14(2), 125–134.
- Pollock, N. C., McCabe, G. A., Southard, A. C., ve Zeigler-Hill, V. (2016). Pathological personality traits and emotion regulation difficulties. *Personality and Individual Differences*, 95, 168–177. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.049>
- Pope, C. (2007). *Family of origin correlates with alexithymia* [Yayımlanmamış doktora tezi]. The University of Georgia.
- Preece, D. A., Mehta, A., Petrova, K., Sikka, P., Bjureberg, J., Becerra, R., ve Gross, J. J. (2023). Alexithymia and emotion regulation. *Journal of Affective Disorders*, 324, 232–238. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.12.065>
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Malone, P. S., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Tapanya, S., Tirado, L. M. U., Zelli, A., Alampay, L. P., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K. A., ve Oburu, P. (2015). Perceived mother and father acceptance-rejection predict four unique aspects of child adjustment across nine countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 56(8), 923–932. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12366>
- Quirk, S. W., Wier, D., Martin, S. M., ve Christian, A. (2015). The influence of parental rejection on the development of maladaptive schemas, rumination, and motivations for self-injury. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 37(2), 283–295. <https://doi.org/10.1007/s10862-014-9453-y>
- Quoidbach, J., Berry, E. V., Hansenne, M., ve Mikolajczak, M. (2010). Positive emotion regulation and well-being: Comparing the impact of eight savoring and

- dampening strategies. *Personality and Individual Differences*, 49(5), 368–373.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.03.048>
- Ran, H., Fang, D., Donald, A. R., Wang, R., Che, Y., He, X., Wang, T., Xu, X., Lu, J., ve Xiao, Y. (2021). Impulsivity mediates the association between parenting styles and self-harm in Chinese adolescents. *BMC Public Health*, 21(1), 332.
<https://doi.org/10.1186/s12889-021-10386-8>
- Repetti, R. L., Taylor, S. E., ve Seeman, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128(2), 330–366.
- Roberton, T., Daffern, M., ve Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 72–82.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.006>
- Rohner, R. P. (1975). *They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection* (1. Baskı). HRAF Press.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: Foundations of Parental Acceptance-Rejection Theory* (p. 248). Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2004). The parental “Acceptance-Rejection Syndrome”: Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.830>
- Rohner, R. P. (2005). Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ): Test manual. A. Khaleque ve R. P. Rohner (Ed.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (4. Baskı., s. 43–106) içinde. Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. (2021). Introduction to Interpersonal Acceptance-Rejection Theory (IPARTheory) and evidence. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1).
<https://doi.org/10.9707/2307-0919.1055>

- Rohner, R. P., ve Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1), 16–47. <https://doi.org/10.1177/106939710203600102>
- Rohner, R. P., ve Carrasco, M. Á. (2014). Teoría de la Aceptación-Rechazo Interpersonal (IPARTheory): Bases conceptuales, método y evidencia empírica. *Acción psicológica*, 11(2), 9–26.
- Rohner, R. P., ve Khaleque, A. (2010). Testing central postulates of Parental Acceptance-Rejection Theory (PARTheory): A meta-analysis of cross-cultural studies. *Journal of Family Theory ve Review*, 2(1), 73–87. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00040.x>
- Rohner, R. P., ve Khaleque, A. (2013). Parenting essentials: Parental warmth, behavioral control, and discipline. K. D. Keith (Ed.), *The Encyclopedia of Cross-Cultural Psychology* (1. Baskı, s. 971–976) içinde. John Wiley ve Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781118339893.wbecp400>
- Rohner, R. P., Khaleque, A., ve Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299–334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>
- Rohner, R. P., ve Lansford, J. E. (2017). Deep structure of the human affectional system: Introduction to Interpersonal Acceptance–Rejection Theory. *Journal of Family Theory ve Review*, 9(4), 426–440. <https://doi.org/10.1111/jftr.12219>
- Rohner, R. P., ve Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: Cross-cultural codes. *Ethnology*, 20(3), 245–260. <https://doi.org/10.2307/3773230>
- Rohner, R. P., Saavedra, J. M., ve Granum, E. O. (1978). Development and validation of the parental acceptance and rejection questionnaire: Test manual. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 8, 7–8.

https://www.researchgate.net/publication/284047431_Development_and_validation_of_the_Parental_Acceptance-rejection_Questionnaire

- Rothenberg, W. A., Ali, S., Rohner, R. P., Lansford, J. E., Britner, P. A., Giunta, L. D., Dodge, K. A., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Steinberg, L., Tapanya, S., Uribe Tirado, L. M., Yotanyamaneewong, S., Alampay, L. P., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., ... Deater-Deckard, K. (2022). Effects of parental acceptance-rejection on children's internalizing and externalizing behaviors: A longitudinal, multicultural study. *Journal of Child and Family Studies*, 31(1), 29–47. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-02072-5>
- Rugancı, R. N., ve Gençöz, T. (2010). Psychometric Properties of a Turkish version of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 66(4), 442–455. <https://doi.org/10.1002/jclp.20665>
- Şahin, N. H., ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44–56.
- Sarıtaş, D., Grusec, J. E., ve Gençöz, T. (2013). Warm and harsh parenting as mediators of the relation between maternal and adolescent emotion regulation. *Journal of Adolescence*, 36(6), 1093–1101. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.08.015>
- Saxena, P., Dubey, A., ve Pandey, R. (2011). Role of emotion regulation difficulties in predicting mental health and well-being. *Journal of Projective Psychology and Mental Health*, 18(2), 147–155.
- Scher, D., ve Twaite, J. A. (1999). The Relationship Between Child Sexual Abuse and Alexithymic Symptoms in a Population of Recovering Adult Substance Abusers. *Journal of Child Sexual Abuse*, 8(2), 25–40. https://doi.org/10.1300/J070v08n02_02

- Schreiber, L. R., Grant, J. E., ve Odlaug, B. L. (2012). Emotion regulation and impulsivity in young adults. *Journal of Psychiatric Research*, 46(5), 651. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2012.02.005>
- Sebastian, A., Jacob, G., Lieb, K., ve Tüscher, O. (2013). Impulsivity in borderline personality disorder: A matter of disturbed impulse control or a facet of emotional dysregulation? *Current Psychiatry Reports*, 15(2), 339. <https://doi.org/10.1007/s11920-012-0339-y>
- Sechi, C., Vismara, L., ve Lucarelli, L. (2020). Attachment to parents and peers and adolescent mental health: The mediating role of alexithymia. *Community Mental Health Journal*, 56(5), 894–905. <https://doi.org/10.1007/s10597-020-00553-3>
- Şenel, A. F., ve Çakmak-Tolan, Ö. (2022). Ergenlerde internet bağımlılığının algılanan ebeveyn kabul/reddi, duygu düzenleme ve psikolojik belirtiler bağlamında incelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 13(47), 1–22. <https://doi.org/10.35826/ijoess.3062>
- Senese, V. P., Bacchini, D., Miranda, M. C., Aurino, C., Somma, F., Amato, G., ve Rohner, R. P. (2016). The adult Parental Acceptance–Rejection Questionnaire: A cross-cultural comparison of Italian and American short forms. *Parenting*, 16(4), 219–236. <https://doi.org/10.1080/15295192.2016.1180943>
- Shahsavari, M. (2012). A general overview on parenting styles and its effective factors. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 6(8), 139–142.
- Shu E., Deng Y., Yuan H., ve Guan B. (2011). The relationship of impulsive personality and parental rearing patterns in junior middle school students. *Chinese Journal of Behavioral Medicine and Brain Science*, 12, 552–554.
- Sifneos, P. E. (1973). The prevalence of “alexithymic” characteristics in psychosomatic patients. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 22(2–6), 255–262. <https://doi.org/10.1159/000286529>

- Sifneos, P. E. (1986). The Schalling-Sifneos Personality Scale revised. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 45(3), 161–165. <https://doi.org/10.1159/000287942>
- Soenke, M., Hahn, K. S., Tull, M. T., ve Gratz, K. L. (2010). Exploring the relationship between childhood abuse and analogue generalized anxiety disorder: The mediating role of emotion dysregulation. *Cognitive Therapy and Research*, 34(5), 401–412. <https://doi.org/10.1007/s10608-009-9264-8>
- Stanford, M. S., ve Barratt, E. S. (1996). Verbal skills, finger tapping, and cognitive tempo define a second-order factor of temporal information processing. *Brain and Cognition*, 31(1), 35–45. <https://doi.org/10.1006/brcg.1996.0023>
- Stanford, M. S., Mathias, C. W., Dougherty, D. M., Lake, S. L., Anderson, N. E., ve Patton, J. H. (2009). Fifty years of the Barratt Impulsiveness Scale: An update and review. *Personality and Individual Differences*, 47(5), 385–395. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.04.008>
- Taylor, G. J., Bagby, R. M., ve Parker, J. D. A. (1997). *Disorders of affect regulation: Alexithymia in medical and psychiatric illness*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511526831>
- Taylor, G. J., Michael Bagby, R., ve Parker, J. D. A. (1991). The alexithymia construct: A potential paradigm for psychosomatic medicine. *Psychosomatics*, 32(2), 153–164. [https://doi.org/10.1016/S0033-3182\(91\)72086-0](https://doi.org/10.1016/S0033-3182(91)72086-0)
- Taylor, G. J., Ryan, D., ve Bagby, M. (1985). Toward the development of a new self-report alexithymia scale. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 44(4), 191–199. <https://doi.org/10.1159/000287912>
- Temelcioğlu-Tunalı, E. (2020). *Aleksitimi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide yaşantısal kaçınma ve duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Thompson, R. A. (1994). Emotional regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2–3, Serial No. 240), 25–52.
- Thorberg, F. A., Young, R. M., Sullivan, K. A., ve Lyvers, M. (2009). Alexithymia and alcohol use disorders: A critical review. *Addictive Behaviors*, 34(3), 237–245. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2008.10.016>
- van Strien, T., ve Ouwens, M. A. (2007). Effects of distress, alexithymia and impulsivity on eating. *Eating Behaviors*, 8(2), 251–257. <https://doi.org/10.1016/j.eatbeh.2006.06.004>
- Vandewalle, J., Moens, E., ve Braet, C. (2014). Comprehending emotional eating in obese youngsters: The role of parental rejection and emotion regulation. *International Journal of Obesity*, 38(4), 525–530. <https://doi.org/10.1038/ijo.2013.233>
- Vatan, S., ve Kahya, Y. (2017). Turkish adaptation of Emotion Regulation Skills Questionnaire: The study of reliability and validity. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 1. <https://doi.org/10.5455/apd.260322>
- Velotti, P., Garofalo, C., Petrocchi, C., Cavallo, F., Popolo, R., ve Dimaggio, G. (2016). Alexithymia, emotion dysregulation, impulsivity and aggression: A multiple mediation model. *Psychiatry Research*, 237, 296–303. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.01.025>
- Wang, K. Y. H., Kealy, D., ve Cox, D. W. (2022). A pathway to meaning in life: Early parental support, attachment, and the moderating role of alexithymia. *Journal of Adult Development*, 29(4), 306–317. <https://doi.org/10.1007/s10804-022-09418-3>
- Wearden, A., Cook, L., ve Vaughan-Jones, J. (2003). Adult attachment, alexithymia, symptom reporting, and health-related coping. *Journal of Psychosomatic Research*, 55(4), 341–347. [https://doi.org/10.1016/S0022-3999\(02\)00635-9](https://doi.org/10.1016/S0022-3999(02)00635-9)

- Wolfradt, U., Hempel, S., ve Miles, J. N. V. (2003). Perceived parenting styles, depersonalization, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 34(3), 521–532. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00092-2](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00092-2)
- Yakın, D. (2011). *Parental acceptance-rejection/control and symptoms of psychopathology: Mediator roles of personality characteristics* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Middle East Technical University.
- Yan, H., Zhou, A., Li, Q., ve Wu, C. (2024). The association between emotional regulation dimensions and somatic symptom disorders: A systematic review and meta-analysis. *Asian Journal of Psychiatry*, 99, 104151. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2024.104151>
- Yang, Y., Li, M., ve Lin, H.-C. (2019). Parental rejection, resilience, and health-risk behavior in emerging adults. *American Journal of Health Behavior*, 43(5), 898–911. <https://doi.org/10.5993/AJHB.43.5.3>
- Yu, J. J., Kim, H., ve Hay, I. (2013). Understanding adolescents' problematic Internet use from a social/cognitive and addiction research framework. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2682–2689. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.06.045>
- Zimmermann, G., Rossier, J., Meyer De Stadelhofen, F., ve Gaillard, F. (2005). Alexithymia assessment and relations with dimensions of personality. *European Journal of Psychological Assessment*, 21(1), 23–33. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.21.1.23>
- Zitzmann, J., Rombold-George, L., Rosenbach, C., ve Renneberg, B. (2024). Emotion regulation, parenting, and psychopathology: A systematic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 27(1), 1–22. <https://doi.org/10.1007/s10567-023-00452-5>

EK 1. ORJİNALLİK FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 14/05/2025

Tez Başlığı:... Algılanan Ebeveyn Reddi Ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün Ve Dürtüsellik İle Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi

Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...136... sayfalık kısmına ilişkin, 14/05./2025. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % ...18.. 'dır.

Uygulanan filtrelemeler*:

- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- ☒ Kaynakça hariç
- ☐ Alıntılar hariç
- ☒ Alıntılar dâhil
- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Gülçin Bozkurt Yılmaz
Ad-Soyad/İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Gülçin Bozkurt Yılmaz
	Öğrenci No	N22137737
	Enstitü Anabilim Dalı	Psikoloji
	Programı	Klinik Psikoloji

DANIŞMAN ONAYI

Prof. Dr. İhsan Dağ
UYGUNDUR.
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

Date: 14/05/2025

Thesis Title (In English):... Investigating the Mediating Role of Emotion Regulation Difficulties and the Moderating Role of Impulsivity and Alexithymia in the Relationship Between Perceived Parental Rejection and Psychological Symptoms

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 14/05./2025 for the total of 136..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is ...18..... %.

Filtering options applied**:

- ☒ Approval and Declaration sections excluded
- ☒ References cited excluded
- ☐ Quotes excluded
- ☒ Quotes included
- ☒ Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Gülçin Bozkurt Yılmaz
Name-Surname/Signature

Student Information	Name-Surname	Gülçin Bozkurt Yılmaz
	Student Number	N22137737
	Department	Psikoloji
	Programme	Klinik Psikoloji

SUPERVISOR'S APPROVAL

Prof. Dr. İhsan Dağ
APPROVED
(Title, Name and Surname, Signature)

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.]

EK 2. ETİK KURUL İZNI

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu

Tarih: 11/10/2023 11:05
Sayı: E-66777842-300-00003132118
00005152118

Sayı : E-66777842-300-00003132118
Konu : Etik Kurul İzni (Gülçin BOZKURT YILMAZ)

11/10/2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 03.10.2023 tarihli ve E-12908312-300-00003112574 sayılı yazınız.

Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Gülçin BOZKURT YILMAZ**'ın Prof. Dr. İhsan DAĞ danışmanlığında hazırladığı "Algılanan Ebeveyn Reddi ve Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rolünün ve Dürtüsellik İle Aleksitiminin Düzenleyici Rolünün İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulunun **10 Ekim 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İsmet KOÇ
Kurul Başkanı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: D68B6FC0-FC2E-4C6F-8009-2014171FE70E

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres:

Bilgi için: Meryem KÖSE

E-posta: Elektronik Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Bilgisayar İşletmeni:

Telefon: Faks:

Telefon: 03122977367

Kep:

EK 3. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü bünyesinde, Prof. Dr. İhsan Dağ danışmanlığında klinik psikoloji yüksek lisans programı öğrencisi Gülçin Bozkurt Yılmaz tarafından yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Araştırmanın amacı çocuklukta karşılaşılan ebeveyn tutumlarının duygu düzenleme güçlüğü, aleksitimi ve dürtüsellik özellikleri ve çeşitli psikolojik belirtiler ile ilişkisinin incelenmesidir. *Çalışmaya üniversitede öğrenim görmeye devam etmekte olan lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri* katılabilmektedir.

Araştırma kapsamında ekranınıza gelen soruları yanıtlamanız istenecektir. Soruları yanıtlamanın yaklaşık olarak 25-30 dakika süreceği öngörülmektedir. Araştırma sonuçlarının güvenilirliği için soruları dikkatlice okumanız ve samimiyetle sizi en doğru yansıtan yanıtları vermeniz çok önemlidir. Çalışmada kimlik bilgileriniz istenmeyecek ve verdiğiniz yanıtlar sizinle eşleştirilmeyecektir. Yanıtlarınız bireysel olarak değil, araştırmaya katılan diğer kişilerin yanıtları ile birlikte toplu bir şekilde değerlendirilecektir. Araştırma sürecinde karşılaşılabileceğiniz düşünülen herhangi bir risk bulunmamaktadır.

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve onaylanmıştır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve tüm katılımcıların araştırmaya katılıp katılmamayı özgürce seçme hakları bulunmaktadır. Araştırmanın herhangi bir aşamasında katılmaktan vaz geçerseniz istediğiniz zaman herhangi bir neden belirtmenize gerek olmadan çalışmadan çekilebilirsiniz. Çalışmadan çekilmeniz durumunda herhangi bir yaptırım ile karşılaşmayacaksınız.

Araştırmaya katılımınızla ilgili karar vermeden önce, katılım esnasında ya da katılım sonrasında çalışmaya ilişkin sorularınız olursa araştırmacı Gülçin Bozkurt Yılmaz'a e-posta adresi üzerinden ulaşarak sorularınızı yöneltebilirsiniz. Lütfen aklınıza takılan herhangi bir husus olması durumunda iletişime geçmekten çekinmeyin.

Araştırmaya katılmayı kabul ediyorsanız lütfen bir sonraki sayfada yer alan ilgili boşluğu doldurarak belgeyi imzalayınız.

Değerli katkınız için teşekkür ederiz.

☐ Yukarıda yer alan bilgileri okudum ve çalışmaya katılmayı kabul ediyorum. Çalışmaya katılmayı seçmekte özgür olduğumu, istediğim her aşamada çalışmaya katılmaktan vazgeçebileceğimi ve bunun sonucunda herhangi bir yaptırım ile karşılaşmayacağımı biliyorum. Herhangi bir aşamada, çalışma ile ilgili olarak sormak istediğim sorular olursa araştırma sorumlusuna ulaşarak sorularımı sorabileceğim ve ayrıca araştırmanın Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından onaylanmış olduğu bana aktarıldı.

EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız: _____

2. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek ☐ Belirtmek istemiyorum

3. Medeni durumunuz:

☐ Bekar ☐ Evli / Birlikte yaşıyor ☐ Ayrı / Boşanmış / Dul

4. Eğitim durumunuz (Öğrenciyseniz şu anda devam eden eğitiminize göre yanıtlayınız):

☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek lisans ☐ Doktora

5. Ailenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?

☐ Yetersiz ☐ Orta derecede yeterli ☐ Yeterli ☐ İyi ☐ Çok iyi

6. Yaşamınızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz yer:

☐ Köy ☐ Kasaba ☐ Şehir ☐ Büyükşehir

7. Herhangi bir psikiyatrik tanı aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

8. Cevabınız evet ise ne zaman ve (biliyorsanız) hangi tanıyı aldınız?

9. Anneniz hayatta mı?

☐ Evet ☐ Hayır

10. Annenizin eğitim durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

11. Anneniz herhangi bir psikiyatrik tanı aldı mı?

☐ Evet ☐ Hayır

12. Cevabınız evet ise ne zaman ve (biliyorsanız) hangi tanıyı aldı?

13. Babanız hayatta mı?

☐ Evet ☐ Hayır

14. Babanızın eğitim durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü

15. Babanız herhangi bir psikiyatrik tanı aldı mı?

☐ Evet ☐ Hayır

16. Cevabınız evet ise ne zaman ve (biliyorsanız) hangi tanıyı aldı?

17. Anne ve babanızın medeni durumu

☐ Evliler ☐ Boşandılar

18. Kardeş sayınız (siz hariç):

☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üzeri

EK 5. YETİŞKİN EBEVEYN KABUL-RET ÖLÇEĞİ-KISA FORM

Ölçeğin kısa formu, “Anne Formu” için 24 ve “Baba Formu” için 24 olmak üzere toplam 48 maddeden oluşmaktadır.

Yetişkin EKRÖ: Anne Formu

Bu sayfada anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve annenizin siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru” veya “Hiçbir zaman doğru değil” şıklarından birini işaretleyiniz.

ANNEM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.				
2.	Bana hiç ilgi göstermezdi.				
3.	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı.				
4.	Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.				
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.				
6.	Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.				
7.	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.				
8.	Benden hoşlanmıyor gibiydi.				
9.	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.				
10.	Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi				

11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.				
12.	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.				
13.	Bana çok ilgi gösterirdi.				
14.	Beni kırmak için elinden geleni yapardı.				
15.	Hatırlanması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.				
16.	Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.				
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.				
18.	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.				
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.				
20.	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.				
21.	Bana istenmediğimi belli ederdi.				
22.	Beni sevdiğini belli ederdi.				
23.	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.				
24.	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.				

Yetişkin EKRÖ: Baba Formu

Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve babanızın siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin babanızın size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen her zaman doğru”, “Bazen doğru”, “Nadiren doğru” veya “Hiçbir zaman doğru değil” şıklarından birini işaretleyiniz.

BABAM		DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
		Hemen Her Zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1.	Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.				
2.	Bana hiç ilgi göstermezdi.				
3.	Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırırdı.				
4.	Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.				
5.	Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.				
6.	Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.				
7.	Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.				
8.	Benden hoşlanmıyor gibiydi.				
9.	Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.				
10.	Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi				
11.	Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelirdi.				
12.	Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.				
13.	Bana çok ilgi gösterirdi.				
14.	Beni kırmak için elinden geleni yapardı.				
15.	Hatırlanması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.				
16.	Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.				
17.	Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.				
18.	Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.				
19.	Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.				

20.	Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.				
21.	Bana istenmediğimi belli ederdi.				
22.	Beni sevdiğini belli ederdi.				
23.	Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.				
24.	Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.				

EK 6. BARRATT DÜRTÜSELLİK ÖLÇEĞİ (BDÖ-11)

İnsanlar farklı durumlarda gösterdiği düşünce ve davranışları ile birbirlerinden ayrılırlar. Bu test bazı durumlarda nasıl düşündüğünüzü ve davrandığınızı ölçen bir testtir. Lütfen her cümleyi okuyunuz ve bu sayfanın sağındaki, size en uygun kutu içine X koyunuz. Cevaplamak için çok zaman ayırmayınız. Hızlı ve dürüstçe cevap veriniz.

		Nadiren /Hiçbir Zaman	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman /Her zaman
1.	İşlerimi dikkatle planlarım.				
2.	Düşünmeden iş yaparım.				
3.	Hızla karar veririm.				
4.	Hiçbir şeyi dert etmem.				
5.	Dikkat etmem.				
6.	Uçuşan düşüncelerim var.				
7.	Seyahatlerimi çok önceden planlarım.				
8.	Kendimi kontrol edebilirim.				
9.	Kolayca konsantre olurum.				
10.	Düzenli para biriktiririm.				
11.	Derslerde veya oyunlarda yerimde duramam.				
12.	Dikkatli düşünen birisiyim.				
13.	İş güvenliğine dikkat ederim.				
14.	Düşünmeden bir şeyler söylerim.				
15.	Karmaşık problemler üzerine düşünmeyi severim.				
16.	Sık sık iş değiştiririm.				
17.	Düşünmeden hareket ederim.				
18.	Zor problemler çözmem gerektiğinde kolayca sıkılırım.				
19.	Aklıma estiği gibi hareket ederim.				
20.	Düşünerek hareket ederim.				
21.	Sıklıkla evimi değiştiririm.				

22.	Düşünmeden alışveriş yaparım.				
23.	Aynı anda sadece bir tek şey düşünebilirim.				
24.	Hobilerimi değiştiririm.				
25.	Kazandığımdan daha fazla harcarım.				
26.	Düşünürken sıklıkla zihnimde konuyla ilgisiz düşünceler oluşur.				
27.	Şu an ile gelecekte daha fazla ilgilenirim.				
28.	Derslerde veya sinemada rahat oturamam.				
29.	Yap-boz/puzzle çözmeyi severim.				
30.	Geleceğini düşünen birisiyim.				

EK 7. TORONTO ALEKSİTİMİ ÖLÇEĞİ (TAÖ-26)

Aşağıdaki ölçeği maddelerin size uygunluk durumuna göre “(1) Kesinlikle Uygun Değil” ve “(5) Kesinlikle Uygun” derecelendirmeleri arasında puanlayınız.

		1	2	3	4	5
1.	Ağladığımda, beni ağlatan şeyin ne olduğunu bilirim.					
2.	Hayal kurmak boşa zaman harcamaktır.					
3.	Keşke bu kadar utangaç olmasaydım.					
4.	Çoğu zaman duygularımın ne olduğunu tam olarak bilemem.					
5.	Gelecek hakkında sıkça hayal kurarım.					
6.	Birçokları kadar kolay arkadaş edinebildiğimi sanıyorum.					
7.	Bir sorunun çözümünü bilmek, o sorunun çözümüne nasıl ulaşıldığını bilmekten daha önemlidir.					
8.	Duygularımı tam olarak anlatacak sözleri bulmak benim için zordur.					
9.	Herhangi bir olay hakkındaki görüşümü başkalarına açıkça belirtmekten hoşlanırım.					
10.	Bedenimde öyle şeyler hissediyorum ki; doktorlar bile ne olduğunu anlamıyorlar.					
11.	Benim için, yalnızca bir işin yapılmış olması yetmez; nasıl ve neden yapıldığını bilmek isterim.					
12.	Duygularımı kolayca anlatabilirim.					
13.	Sorunların ne olduğu üzerine değil; onların nereden kaynaklandığı üzerine düşünmeyi tercih ederim.					
14.	Sinirim bozuk olduğunda; üzüntülü mü, korkulu mu yoksa öfkeli mi olduğumu bilmem.					
15.	Hayal gücümü bolca kullanırım.					
16.	Yapacak başka bir işim olmadığında, zamanımın çoğunu hayal kurarak geçiririm.					
17.	Bedenimde şaşırtıcı hisler duyduğum olur.					

18.	Pek hayal kurmam.					
19.	Olayların nedenine kafa yormaktan çok işleri olurluna bırakmayı tercih ederim.					
20.	Tam olarak tanımlayamadığım duygularım var.					
21.	İnsanın duygularına yakın olması önemlidir.					
22.	İnsanlar hakkında neler hissettiğimi anlatmak benim için zordur.					
23.	Tanıdıklarım, duygularımdan daha çok söz etmemi isterler.					
24.	İnsan, olayların derinine inmelidir.					
25.	İçimde neler olup bittiğini bilmiyorum					
26.	Çoğu zaman kızgınlığımın farkına varmam.					

EK 8. DUYGU DÜZENLEMEDE ZORLUKLAR ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ölçeği maddelerin size uygunluk durumuna göre “(1) Kesinlikle Uygun Değil” ve “(5) Kesinlikle Uygun” derecelendirmeleri arasında puanlayınız.

Aşağıda insanların duygularını kontrol etmekte kullandıkları bazı yöntemler verilmiştir. Lütfen her durumu dikkatlice okuyunuz ve her birinin sizin için ne kadar doğru olduğunu içtenlikle değerlendiriniz. Değerlendirmenizi uygun cevap önündeki kutuya çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

		Neredeyse Hiçbir Zaman	Bazen	Yaklaşık Yarı Yarıya	Çoğu Zaman	Neredeyse Her Zaman
1.	Ne hissettiğim konusunda netimdir.					
2.	Ne hissettiğimi dikkate alırım.					
3.	Duygularım bana dayanılmaz ve kontrolsüz gelir.					
4.	Ne hissettiğim konusunda net bir fikrim vardır.					
5.	Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.					
6.	Ne hissettiğime dikkat ederim.					
7.	Ne hissettiğimi tam olarak bilirim.					
8.	Ne hissettiğimi önemserim.					
9.	Ne hissettiğim konusunda karmaşa yaşarım.					
10.	Kendimi kötü hissettiğimde, bu duygularımı kabul ederim.					
11.	Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için kendime kızarım.					
12.	Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için utanırım.					
13.	Kendimi kötü hissettiğimde, işlerimi yapmakta zorlanırım.					
14.	Kendimi kötü hissettiğimde, kontrolümü kaybederim.					

15.	Kendimi kötü hissettiğimde, uzun süre böyle kalacağıma inanırım.					
16.	Kendimi kötü hissettiğimde, sonuç olarak yoğun depresif duygular içinde olacağıma inanırım.					
17.	Kendimi kötü hissettiğimde, duygularımın yerinde ve önemli olduğuna inanırım.					
18.	Kendimi kötü hissettiğimde, başka şeylere odaklanmakta zorlanırım.					
19.	Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi kontrolden çıkmış hissederim.					
20.	Kendimi kötü hissettiğimde, halen işlerimi sürdürebilirim.					
21.	Kendimi kötü hissettiğimde, bu duygumdan dolayı kendimden utanırım.					
22.	Kendimi kötü hissettiğimde, eninde sonunda kendimi daha iyi hissetmenin bir yolunu bulacağımı bilirim.					
23.	Kendimi kötü hissettiğimde, zayıf biri olduğum duygusuna kapılırım.					
24.	Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarımı kontrol altında tutabileceğimi hissederim.					
25.	Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için suçluluk duyarım.					
26.	Kendimi kötü hissettiğimde, konsantre olmakta zorlanırım.					
27.	Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarımı kontrol etmekte zorlanırım.					
28.	Kendimi kötü hissettiğimde, daha iyi hissetmem için yapacağım hiçbir şey olmadığına inanırım.					
29.	Kendimi kötü hissettiğimde, böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum.					
30.	Kendimi kötü hissettiğimde, kendim için çok fazla endişelenmeye başlarım.					
31.	Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi bu duyguya bırakmaktan başka yapabileceğim bir şey olmadığına inanırım.					
32.	Kendimi kötü hissettiğimde, davranışlarım üzerindeki kontrolümü kaybederim.					

33.	Kendimi kötü hissettiğimde, başka bir şey düşünmekte zorlanırım.					
34.	Kendimi kötü hissettiğimde, duygumun gerçekte ne olduğunu anlamak için zaman ayırırım.					
35.	Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi daha iyi hissetmem uzun zaman alır.					
36.	Kendimi kötü hissettiğimde, duygularım dayanılmaz olur.					

EK 9. KISA SEMPTOM ENVANTERİ

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olanın içini X işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayın.

		Hiç	Biraz	Orta Derecede	Oldukça Fazla	Ciddi Derecede
1.	İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali					
2.	Baygınlık, baş dönmesi					
3.	Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edebileceği inancı					
4.	Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu düşüncesi					
5.	Olayları hatırlamada güçlük					
6.	Çok kolayca kızıp öfkelenme					
7.	Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar					
8.	Meydanlık (açık) alanlardan korkma duygusu					
9.	Yaşamınıza son verme düşünceleri					
10.	İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği düşüncesi					
11.	İştahta bozukluklar					
12.	Hiçbir nedeni olmayan ani korkular					
13.	Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları					
14.	Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme					
15.	İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme					
16.	Yalnızlık hissetme					
17.	Hüzünlü, kederli hissetme					
18.	Hiçbir şeye ilgi duymama					

19.	Ağlamaklı hissetme					
20.	Kolayca incinebilme, kırılma					
21.	İnsanların sizi sevmediğine kötü davrandığına inanmak					
22.	Kendini diğerlerinden daha aşağı görme					
23.	Mide bozukluğu, bulantı					
24.	Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu inancı					
25.	Uykuya dalmada güçlük					
26.	Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme					
27.	Karar vermede güçlükler					
28.	Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahat etmekten korkma					
29.	Nefes darlığı, nefessiz kalma					
30.	Sıcak, soğuk basmaları					
31.	Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer, etkinliklerden uzak kalmaya çalışma					
32.	Kafanızın birden bomboş kalması					
33.	Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar					
34.	Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi					
35.	Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak					
36.	Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplamada) güçlük/zorlanma					
37.	Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi					
38.	Kendini gergin ve tedirgin hissetme					
39.	Ölüm ve ölmek üzerine düşünceler					
40.	Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği					
41.	Bir şeyleri kırma/dökme isteği					
42.	Diğerlerinin yanındayken kendini çok fazla gözlemek, yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak					
43.	Kalabalıklarda rahatsızlık duymak					
44.	Bir başka insana hiç yakınlık duymamak					

45.	Dehşet ve panik nöbetleri					
46.	Sık sık tartışmaya girme					
47.	Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme					
48.	Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmediğiniz düşüncesi					
49.	Yerinde duramayacak kadar gergin ve tedirgin hissetme					
50.	Kendini değersiz görme, değersizlik hissi					
51.	İzin verdiğiniz takdirde insanların sizi sömüreceği düşüncesi					
52.	Suçluluk duyguları					
53.	Aklınızda bir bozukluk olduğu düşünceleri					